Hermann Hesse

ROSSHALDE

(1914)

CAPITOLUL ÎNTÂI

Când Johann Veraguth cumpărase cu zece ani în urmă Rosshalde şi se stabilise acolo, aceasta era o veche curte boierească în paragină, cu potecile grădinii năpădite de plante, bănci acoperite cu muşchi, trepte sparte şi un parc sălbăticit, de nepătruns, iar pe domeniul de opt pogoane nu se aflau alte clădiri decât conacul frumos, dar cam dărăpănat, grajdul şi, în parc, un mic pavilion în formă de templu, al cărui portal atârna strâmb de balamalele deformate şi pe ai cărui pereți, tapetați odinioară cu mătase albastră, creştea muşchi şi mucegai.

Imediat după cumpărarea moşiei, noul proprietar puse să se dărâme micul templu dărăpănat şi păstră doar cele zece trepte de piatră care coborau din pragul acestui colț al dragostei până la marginea iazului. În locul pavilionului fu construit atelierul lui Veraguth unde vreme de şapte ani acesta picta şi îşi petrecu cea mai mare parte a timpului; locuința însă o avea la conac, până când neînțelegerile crescânde din familie îl făcură să-l îndepărteze pe fiul mai mare şi să-l trimită la şcoală departe de casă, să cedeze conacul soției şi servitorilor, iar pentru propria folosință să adauge două încăperi la atelier, în care de atunci locuia ca un burlac. Păcat de frumoasa casă boierească; doamna Veraguth folosea împreună cu Pierre, în vârstă de şapte ani, numai etajul superior; primea desigur vizite şi oaspeți, însă niciodată

o societate numeroasă, aşa încât un rând de încăperi rămaseră goale ani în şir.

Micul Pierre nu era doar odorul ambilor părinți şi singura legătură dintre tată şi mamă, care menținea un soi de contact între conac şi atelier; el era de fapt şi unicul stăpân şi proprietar al locului. Domnul Veraguth îşi ducea traiul exclusiv în atelier, prin împrejurimile iazului şi a pădurii; dincolo, în casa, domnea soția sa, şi tot ale ei erau peluza, grădina de tei şi grădina de castani, iar fiecare dintre ei nu călca decât rareori, şi atunci ca musafir, pe teritoriul celuilalt, cu excepția meselor pe care pictorul le lua de obicei la conac. Micul Pierre era singurul care nu recunoştea aceasta separare a existențelor şi împărțire a teritoriilor, şi abia dacă ştia de ea. Dădea buzna cu egală nepăsare atât în casa cea veche cât şi în cea nouă, era în largul său în atelier şi în biblioteca tatălui în aceeaşi măsură ca dincolo, pe coridor şi în sala tablourilor, ori în odăile mamei, ai lui erau fragii din grădina de castani, ale lui florile din grădina de tei, peştii din iaz, cabina de baie, gondola. Se simțea totodată stăpân şi protejat al servitoarelor mamei, cât şi al lui Robert, servitorul tatălui; era fiul amfitrioanei pentru vizitatorii şi oaspeții mamei şi era fiul pictorului pentru domnii care veneau din când în când în atelierul lui Papa şi care vorbeau franțuzeşte, iar portrete ale băiatului, tablouri şi fotografii atârnau atât în dormitorul tatălui cât şi în casa cea veche, în odăile tapisate în culori deschise ale mamei. Pierre o ducea foarte bine, o ducea chiar mai bine decât acei copii ai căror părinți trăiesc în bună înțelegere; educația sa nu se supunea nici unui program, iar atunci când se întâmpla câteodată să i se încingă pământul sub picioare pe domeniile mamei, zona din jurul iazului îi oferea un adăpost sigur.

Pierre se culcase de mult, iar de la ora unsprezece nu mai ardea nici o lumină la conac, când târziu după miezul nopții, Johann Veraguth se înapoia pe jos singur, din oraş, unde îşi petrecuse seara la cârciumă între cunoscuți. Mergând prin noaptea blândă, noroasă, de vară timpurie, atmosfera de vin

şi fum, râsete înfierbântate şi glume îndrăznețe i se risipise, respira conştient aerul jilav şi fremătător al nopții şi se îndrepta păşind cu luare aminte pe drumul dintre lanurile înalte, întunecate, spre Rosshalde, ale cărei contururi se înălțau masive şi tăcute sub cerul pal al nopții.

Trecu pe lângă poarta moşiei fără să intre, privi o clipă spre conac, a cărui fațadă luminoasă strălucea nobil şi ispititor pe fundalul întunecat al copacilor şi contemplă frumoasa imagine minute în şir cu desfătarea şi detaşarea unui drumeț aflat în trecere; apoi mai merse câteva sute de paşi de-a lungul gardului viu până la locul unde îşi făcuse o spărtură şi o cărare tainică spre atelier. Cu simțurile treze, bărbatul scund şi viguros se îndreptă, prin parcul întunecos, sălbăticit, spre sălaşul său, care i se ivi dintr-o dată în față, acolo unde bezna coroanelor copacilor se desfăcea într-un cerc larg deasupra lacului, lăsând să se vadă cerul mat-cenuşiu.

Micul lac era asemenea unei pete negre nemişcate, doar lumina slabă adăsta deasupra apei ca o pojghiță infinit de subțire sau ca un strat fin de pulbere. Veraguth se uită la ceas, era aproape unu. Deschise o uşă laterală a micii clădiri, care ducea în odaia sa. Aici aprinse o luminare, îşi dezbrăcă iute hainele, ieşi gol afară şi coborî încet pe treptele late şi joase de piatră până în apa care sclipea în mici rotocoale delicate, iute pieritoare sub genunchii săi. Se cufundă în apă, înotă o mică distanță în largul lacului şi simți dintr-o dată oboseala acelei seri pe care şi-o petrecuse într-un chip neobişnuit pentru el. Se întoarse şi intră în casă, cu apa şiroind pe el. Se înfăşură într-un halat de baie mițos, îşi zvântă părul tuns scurt trecându-şi mâinile prin el şi urcă desculț cele câteva trepte până în atelier, o încăpere uriaşă, aproape goală, în care aprinse numaidecât cu gesturi nerăbdătoare toate luminile electrice.

Se-ndreptă în grabă către şevaletul pe care se găsea o pânză, lucrarea sa din zilele din urmă. Se postă încovoiat, cu mâinile sprijinite pe genunchi în fața tabloului şi privi țintă cu

ochii larg deschişi pânza, ale cărei culori proaspete oglindeau lumina stridentă. Zăbovi astfel două-trei minute, tăcut şi privind fix, ca lucrarea să i se arate şi să prindă viaţă în ochii săi până la ultima trăsătură de penel; era obiceiul lui de ani de zile să nu ia cu sine în pat şi în somn, înaintea unei zile de lucru, nici o altă imagine decât cea a pânzei pe care o picta. Stinse luminile, luă lumânarea şi porni spre dormitor, pe uşa căruia se găsea o mică tablă şi o cretă. „Trezirea ora şapte, cafeaua ora nouă", scrise pe tablă cu litere apăsate, închise uşa după el şi se întinse pe pat. Stătu nemişcat încă o vreme, cu ochii deschişi, aducându-şi înaintea simţurilor, printr-o strădanie încordată, imaginea tabloului. Satisfăcut, închise ochii săi limpezi, cenuşii, oftă abia auzit şi adormi repede.

Dimineaţa, Robert îl trezi la timpul stabilit, Veraguth se ridică imediat, se spălă într-o mică odăiţă anexă cu apă rece de la robinet, îmbrăcă un costum grosolan de lână gri, foarte decolorat de atâta spălat, şi trecu dincolo, în atelier, unde servitorul ridicase deja jaluzelele uriaşe. Pe o măsuţă se găseau o farfurie cu fructe, o carafă cu apă şi o bucată de pâine de secară; luă pâinea şi muşcă din ea gânditor, în timp ce se postă în faţa şevaletului contemplându-şi tabloul. Mâncă, plimbându-se încoace şi încolo, câţiva dumicaţi de pâine, pescui câteva cireşe din farfurie, văzu pe masă câteva scrisori şi ziare pe care nu le luă în seamă; imediat după aceea, se găsea pe scaun, subjugat cu totul de lucrare.

Micul tablou de format dreptunghiular, lat, reprezenta un răsărit, pe care pictorul îl văzuse cu câteva săptămâni înainte într-o călătorie şi-l surprinsese în mai multe schiţe. Descinsese într-o cârciumă sătească de pe Rinul Superior, nu-l întâlnise pe colegul pe care dorise să-l viziteze în acel loc, petrecuse o neplăcută seară ploioasă în cârciuma plină de fum şi o noapte proastă într-o odăiţă de oaspeţi umedă, mirosind a var şi mucegai. Trezindu-se înainte de răsăritul soarelui, înfierbântat şi prost dispus din moţăiala superficială, găsise uşa de la casă încuiată, coborâse pe fereastră afară, dezlegase de la malul Rinului o luntre şi se

îndepărtase vâslind pe fluviul molcom curgător şi încă învăluit în umbre. Tocmai când voia să se întoarcă, văzu venind înspre el dinspre malul opus un luntraş; lumina rece, palpitând slab, a răsăritului de ziuă ploios şi lăptos curgea în jurul conturului întunecat şi făcea ca barca să pară mult mai mare. Izbit dintr-o dată, şi captivat de privelişte şi de lumina deosebită, rămase locului şi aşteptă ca omul să se apropie. Acesta se opri lângă un semn de năvod şi trase plasa la suprafaţă. Ieşiră la iveală doi peşti laţi, de un argintiu-mat, ce scânteiară umed-lucios pentru o clipă deasupra fluviului cenuşiu şi căzură apoi plescăind în barca pescarului. Veraguth îi strigă imediat omului să aştepte, avea la el strictul necesar pentru pictat şi făcu o schiţă în acuarelă, ramase încă o zi în acea aşezare, desenând şi citind, a doua zi în zori pictă încă o dată în aer liber, îşi continuă apoi călătoria şi se trezi de atunci mereu preocupat şi obsedat în gând de tablou, până când acesta căpătă formă, iar acum lucra la el de zile întregi şi era aproape gata.

Îi dăduse mult de furcă răceala argintie, fluidă a tabloului acesta, căci prefera să picteze mai ales în plin soare ori în lumina caldă, irizată din pădure sau din parc, însă ea îi dăruise o rezonanţă nouă, iar cu o zi în urmă reuşise să-i dea de capăt, iar acum simţea că se afla înaintea unei lucrări bune, ieşită din comun, care nu se mărginea la o redare şi la o zugrăvire lăudabilă, ci în care o clipă din fiinţa şi existenţa nepăsătore şi misterioasă a naturii străpungea suprafaţa sticloasă lăsând să se simtă suflul sălbatic, mare al realităţii.

Pictorul ţintuia tabloul cu ochi atenţi, amestecând culorile pe paleta care nu mai semăna cu cea obişnuită şi de pe care dispăruseră aproape toate nuanţele de roşu şi galben. Terminase de pictat apa şi aerul; o lumină rece, de gheaţă se scurgea silnic peste suprafaţă, arbuştii şi pilonii de la mal pluteau învăluiţi în umbră în crepusculul jilav, spălăcit; ireală şi descompusă apărea luntrea din apă, chipul pescarului era şi el fără de fiinţă şi grai, doar mâna sa întinsă după peşti era de un realism neînduplecat. Unul din peşti sărea scânteind

peste marginea bărcii, celălalt zăcea întins, nemişcat în barcă, iar botul rotund, întredeschis şi ochiul holbat, înspăimântat erau pline de suferința creaturii. Totul era rece şi trist aproape până la cruzime, însă calm şi intangibil, fără nici un alt simbolism în afara celui firesc, fără de care nu poate exista nici o operă de artă şi care ne face nu doar să simțim incomprehensibilitatea apăsătoare a întregii naturi, ci şi să o iubim cu un soi de dulce uimire.

Pictorul lucra de mai bine de două ore când la uşă bătu servitorul care, după răspunsul distrat al stăpânului, intră cu micul dejun. Aduse fără zgomot căni, farfurie şi ceaşcă, potrivi scaunul, aştepta în tăcere câtva timp, apoi îi atrase atenția cu băgare de seamă:

— Am servit cafeaua, domnule Veraguth.

— Vin numaidecât, exclamă pictorul şi şterse cu degetul mare o trăsătură de penel pe care tocmai o făcuse la coada peştelui care sălta.

— Ai adus apă caldă?

Îşi spălă mâinile şi se aşeză să-şi bea cafeaua.

— Poți să-mi umpli pipa, Robert, spuse voios. Cea mică fără capac, trebuie că este în dormitor.

Servitorul se-ndepărtă zorit. Veraguth sorbi cu nesaț cafeaua tare şi simți risipindu-se, precum aburul dimineții, uşoara senzație de amețeală şi leşin care-l încerca, în ultima vreme, după o muncă încordată.

Luă pipa de la servitor, aşteptă să i-o aprindă şi trase lacom în piept fumul aromat ce întărea şi desăvârşea efectul cafelei. Arătă spre tablou şi zise:

— Ai pescuit pe când erai copil, Robert, nu-i aşa?

— Desigur, domnule Veraguth.

— Uită-te puțin la peştele de colo, nu la acela din aer, ci la cel de jos, cu botul deschis. Am făcut bine botul?

— Aş zice că da, spuse Robert bănuitor. Dar asta o ştiți dumneavoastră mai bine decât mine, adăugă el cu o nuanță de reproş, că şi cum s-ar fi simțit luat în derâdere.

— Nu, stimabile, nu-i adevărat. Omul trăieşte ceea ce-i este dat, cu deplină acuitate şi prospețime, doar în prima tinerețe, aşa cam până la treisprezece, paisprezece ani, iar apoi se hrăneşte din asta toată viața. Pe când eram băiat n-am avut nimic de-a face cu peştii, de aceea te întreb. Aşadar, arată cum trebuie botul ?

— E bine, nu-i lipseşte nimic, fu de părere Robert măgulit.

Veraguth se ridicase din nou în picioare şi îşi verifica paleta. Robert îl privi. Cunoştea acest început de concentrare a privirii, ce o făcea să pară aproape sticloasă, şi ştia că acum atât el cât şi cafeaua şi mica conversație dinainte, toate acestea alunecau în adâncul pictorului şi că dacă l-ar fi strigat peste câteva minute, acesta s-ar fi trezit ca dintr-un somn adânc. Dar asta era primejdios. Robert strângea masa când văzu corespondența neatinsă.

— Domnule Veraguth! spuse cu glas scăzut.

Pictorul încă mai era abordabil. Se uită întrebător şi ostil peste umăr, ca un om ostenit care, când să ațipească, se pomeneşte iarăşi strigat.

— Ați primit scrisori, zise Robert şi părăsi încăperea.

Veraguth, iritat, stoarse puțin albastru cobalt pe paletă, aruncă tubul pe mica masă căptuşită cu tinichea, începu să amestece culorile, dar, distras de atenționarea servitorului, puse mânios paleta deoparte şi luă scrisorile.

Erau obişnuitele chestiuni de afaceri, invitația de a participa la o expoziție, rugămintea unei redacții de ziar de a le comunica date biografice, o factură, când deodată vederea unui scris binecunoscut îi pătrunse ca un dulce fior în suflet, luă scrisoarea şi citi cu desfătare propriul nume şi fiecare cuvânt din adresă, adâncit cu plăcere în contemplarea caligrafiei slobode, voluntare şi pline de caracter. Se strădui apoi să descifreze ştampila poştei. Timbrul era italian, putea fi doar Neapole sau Genova, şi prietenul se afla deci în Europa, deja foarte aproape, iar în câteva zile putea fi aici.

Emoționat, deschise scrisoarea şi se uită cu mulțumire la rândurile mici, drepte în înşiruirea lor ordonată. Dacă se

gândea bine, aceste scrisori rare venind de la prietenul din străinătate fuseseră de cinci-şase ani singurele bucurii curate pe care le avusese, singurele în afara muncii sale şi a orelor petrecute cu micul Pierre. Şi, ca de fiecare dată, îl copleşi şi acum, în mijlocul aşteptării pline de bucurie, un sentiment tulbure, penibil, de ruşine când deveni conştient de sărăcia şi lipsa de iubire a vieţii lui. Citi încet:

Neapole, 2 iunie noaptea

Dragă Johann,

ca de obicei, o înghiţitură de Chianti cu macaroane mustind de grăsime şi răcnetele câtorva vânzători ambulanţi din faţa cârciumii sunt primele semne ale culturii europene, de care mă apropii din nou. Aici, la Neapole, nu s-a schimbat nimic de acum cinci ani, mult mai puţin decât în Singapore sau Shanghai, şi consider aceasta ca un semn bun că şi acasă voi găsi totul în bună stare. Poimâine ajungem la Genova unde mă aşteaptă nepotul meu şi vom călători împreună la rude, de la care nu mă aştept, de data aceasta, la dovezi copleşitoare de simpatie, căci, vorbind cinstit, n-am câştigat nici măcar zece taleri în ultimii patru ani. Cele dintâi obligaţii familiale îmi vor lua cam patru-cinci zile, apoi chestiuni de afaceri în Olanda încă cinci-şase zile, aşa că în jur de 16 aş putea veni la tine. Te voi înştiinţa telegrafic. Doresc sa rămân măcar zece sau paisprezece zile la tine, da, şi să te deranjez de la lucru. Ai ajuns înfiorător de celebru şi dacă ceea ce obişnuiai să zici cu aproximativ douăzeci de ani în urmă despre succes şi celebritate era numai pe jumătate adevărat, trebuie că între timp te-ai ramolit şi tâmpit serios. Vreau de asemenea să-ţi cumpăr din tablouri, iar jelania mea de mai sus despre afacerile proaste este o încercare de a-ţi mai scădea din preţ.

Îmbătrânim, Johann. A fost a douăsprezecea mea traversare a Mării Roşii şi pentru întâia dată am suferit de arşiţă. Au fost 46 de grade.

Dumnezeule, încă paisprezece zile, bătrâne! Te va costa câteva duzini de sticle de Mosel. A u trecut mai bine de patru ani de la ultima întâlnire.

Pot fi contactat în scris între nouă şi paisprezece ale lunii la Antwerp, Hotel de l'Europe.

În caz că ai tablouri expuse într-unul din locurile pe unde voi trece, dă-mi de ştire!

Al tău, Otto

Parcurse încă o dată bine dispus scurta scrisoare cu slove robuste, viguroase şi semne de punctuație pline de temperament, apoi scoase din sertarul micului birou din colț un calendar şi se uită în el clătinând din cap cu satisfacție.

Până la jumătatea lunii încă mai erau expuse la Bruxelles peste douăzeci de tablouri de-ale lui, se potrivea bine. Cel puțin astfel prietenul, de a cărui privire ascuțită se temea un pic şi căruia nu-i putuse rămâne ascunsă zdruncinarea vieții sale din ultimii ani, îşi va face despre el o primă impresie de care putea fi mândru. Asta simplifica totul. Şi-l imagină pe Otto, străbătând salonul din Bruxelles cu eleganța sa uşor masivă de peste mări şi contemplându-i pânzele, tablourile sale cele mai reuşite, şi pentru o clipă se bucură din inimă că le trimisese la acea expoziție, cu toate că doar puține dintre ele mai erau încă de vânzare. Numaidecât îi trimise o misivă la Antwerp.

"Încă-şi mai aminteşte totul", gândi el recunoscător, „într-adevăr, ultima dată am băut aproape numai Mosel, ba într-o seară chiar ne-am cherchelit binişor."

Chibzui şi-şi dădu seama că în pivniță, pe care el unul o frecventa foarte rar, nu mai avea cu siguranță Mosel şi hotărî să comande chiar în acea zi un transport.

Apoi se aşeză din nou în fața pânzei, se simțea însă împrăştiat şi tulburat lăuntric şi nu mai reuşi să atingă acea concentrare pură, în care ideile bune apar nechemate. Aşa încât puse pensula într-o cupă, vârî în buzunar scrisoarea prietenului şi ieşi agale din casă, cu paşi şovăielnici. Oglinda

lacului îl întâmpină cu sclipiri orbitoare, era o zi senină de vară, iar parcul însorit răsuna de ciripitul păsărilor.

Se uită la ceas. Lecția de dimineață a lui Pierre trebuia să se fi terminat. Cutreieră prin parc fără țintă, se uită distrat în lungul aleilor cenuşii, stropite cu pete de soare, trase cu urechea înspre conac, trecu pe la locul de joacă al lui Pierre, cu leagănul şi movila de nisip. În cele din urmă ajunse în apropierea grădinii dinspre bucătărie şi privi în sus cu interes trecător spre coroanele înalte ale castanilor, în al căror frunziş adânc, umbros se găseau ultimele inflorescențe vesel-luminoase.

Albinele roiau cu un zumzet înăbuşit, unduios în jurul bobocilor de trandafir pe jumătate deschişi din gardul viu al grădinii; prin frunzişul întunecos al copacilor se auziră bătăile micului şi zglobiului orologiu din turnul conacului. Bătu ora greşit şi Veraguth se gândi din nou la Pierre, a cărui dorință şi ambiție supremă era să repare, când va mai fi crescut, maşinăria învechită.

Atunci auzi dincolo de gardul viu voci şi paşi ce vibrau dulce şi înăbuşit în aerul însorit al grădinii, în zumzetul albinelor şi ciripitul păsărilor, în mireasma răspândindu-se molatic a fâşiei tufelor de garoafe şi a florilor de salcâm. Era soția sa cu Pierre, iar el se opri ascultând cu băgare de seamă.

— Încă nu sunt coapte, trebuie să mai aştepți câteva zile, o auzi spunând pe mamă.

Îi răspunse un ciripit voios al vocii băiatului, iar preț de o dulce clipă trecătoare verdeața plină de pace a grădinii şi glasul copilului susurând lin şi pierzându-se în liniştea plină de aşteptare a verii îi răsunară bărbatului ca venind din grădina îndepărtată a propriei copilării. Se apropie de gardul viu şi se uită printre curpeni, iscoditor, în grădină, unde, pe aleea însorită, sta soția sa într-o rochie de dimineață, ținând în mână o foarfecă şi un coş uşor, castaniu pe braț. Era la mai puțin de douăzeci de paşi depărtare de gardul viu.

Pictorul o contemplă o clipă. Silueta înaltă cu chipul grav şi dezamăgit al femeii se aplecă deasupra florilor, pălăria de pai, moale şi mare, umbrindu-i întreaga faţă.

— Cum se numesc florile de colo? întrebă Pierre. Razele se jucau în părul său castaniu, el stătea cu picioarele dezgolite, uscăţive şi bronzate în lumina dimineţii, iar când se aplecă se văzu licărind în despicătura bluzei, sub ceafa arsă de soare, pielea albă a spatelui.

— Garoafe de grădină, spuse mama.

— Da, ştiu asta, continuă Pierre, dar vreau să ştiu cum le spun albinele. Trebuie că au un nume şi în limba albinelor.

— Desigur, dar noi nu-l putem şti, numai albinele îl cunosc. Poate că le numesc flori de miere.

Pierre cugetă.

— Nu merge, decise el apoi. În trifoi găsesc tot atâta miere, şi la fel în condurul-doamnei, şi doar nu au cum să aibă acelaşi nume pentru toate florile.

Băiatul privi cu atenţie o albină care dădea târcoale florii unei garoafe, rămase suspendată în aer deasupra ei, zbârnâind din aripioare, şi apoi se afundă lacomă în scobitura trandafirie.

— Flori de miere! pufni el dispreţuitor şi tăcu. Îşi dăduse de mult seama că tocmai lucrurile cele mai interesante şi mai plăcute nu pot fi cunoscute şi explicate.

Veraguth stătea în spatele gardului şi asculta, contempla chipul liniştit, grav al soţiei sale şi pe cel frumos, precoce şi delicat al odorului său, iar inima i se împietri când îşi aminti acele veri în care fiul său mai mare era încă un copil asemenea acestuia. Pe el îl pierduse ca şi pe mama lui. Dar nu voia să-l piardă pe acest micuţ, nu şi pe el. Voia să-l asculte pe furiş de după gard, ca un hoţ, să-l ademenească şi să-l atragă spre el, iar daca şi băiatul acesta se va înstrăina de el, atunci nu mai voia să trăiască.

Fără zgomot, se retrase pe aleea cu iarbă şi se depărta printre copaci.

„Hoinăreala nu mi se potriveşte", gândi mânios şi se încrâncenă. Se întoarse la lucru şi aici îşi regăsi, trecând peste lipsa de chef şi supunându-se unei deprinderi exersate de ani de zile, dispoziția de muncă încordată, care nu admite ocolişuri şi concentrează toate forțele asupra lucrului din acel moment.

Era aşteptat dincolo la masă şi pe la amiaza îşi schimbă hainele cu grijă. Bărbierit, pieptănat şi în costumul albastru de vară, nu arăta, ce-i drept, mai tânăr, dar oricum mai proaspăt şi mai mlădios decât în straiele neîngrijite de lucru. Apucă pălăria de pai şi tocmai voia să deschidă uşa când aceasta se deschise înspre el şi Pierre îşi făcu apariția. Veraguth se aplecă spre capul băiatului şi-l sărută pe frunte.

— Ce mai faci, Pierre? Învățătorul a fost cumsecade?

— O, da, doar că-i aşa de plictisitor. Când povesteşte o istorioară, nu-i nicidecum pentru distracție, ci pur şi simplu încă o lecție, iar la sfârşit se ajunge întotdeauna la copiii cuminți care trebuie să se comporte într-un fel sau altul. Ai pictat, tați?

— Da, uite, peştii. În curând îi termin şi mâine poți să-i vezi.

Îl luă pe băiat de mână şi ieşiră împreună. Nimic pe lume nu-l alina mai mult şi nu-i răscolea într-atât bunătatea şi gingăşia neajutorată din adâncul său decât simțământul de a merge alături de băiat, de a-şi potrivi pasul cu al lui şi de a-i simți mânuța uşoara, încrezătoare, de copil, într-a sa.

Pe când mergeau pe pajişte printre perii subțiri, încărcați de roade, după ce ieşiseră din parc, băiatul privi în jur şi întrebă:

— Tați, fluturilor le e, aşadar, frică de tine?

— De ce? Nu cred. De curând unul a stat destul de mult pe degetul meu.

— Da, dar acum nu-i nici unul pe aici. Când vin uneori singur-singurel dincolo, pe la tine şi trec pe aici, găsesc întotdeauna o mulțime de fluturi pe drum, se numesc albastrei, ştiu asta, iar ei mă cunosc şi mă iubesc, zboară

întotdeauna foarte aproape de mine. Oare fluturilor nu li se poate da de mâncare?

— Ba da, se poate, o să încercăm odată, cât de curând. Pui un strop de miere pe mână şi o întinzi foarte încet până când fluturii vin şi sorb din el.

— Bine, tati, să încercăm. Nu-i aşa că-i spui mamei să-mi dea puţină miere? Aşa va şti că am într-adevăr nevoie şi că nu este o prostie.

Pierre fugi înainte prin poarta deschisă a casei şi prin coridorul larg, în a cărui penumbră răcoroasă tatăl, orbit de lumina de afară, căuta încă suportul de pălării şi bâjbâia după uşa sufrageriei, în timp ce puştiul era de mult înăuntru şi îşi asalta mama cu rugăminţile sale.

Pictorul intră şi întinse mâna soţiei. Ea era ceva mai înalta decât el, având o statură impunătoare, viguroasă, dar lipsită de tinereţe. Încetase, ce-i drept, să-şi iubească soţul, dar până astăzi încă mai considera pierderea tandreţei lui ca pe o tristă, nemeritată şi de neînţeles nenorocire.

— Putem să ne aşezam de îndată la masă, spuse ea cu vocea ei liniştită. Pierre, du-te şi te spală pe mâini!

— Am o noutate, începu pictorul şi-i dădu scrisoarea prietenului. Otto vine în curând şi sper să rămână ceva timp aici. N-ai nimic împotrivă, nu?

— Domnul Burkhardt poate să stea în cele două camere de jos, acolo nu va fi deranjat şi va putea să intre şi să iasă după plac.

— Da, e bine aşa.

— Crezusem că vine mult mai târziu, adăugă ea ezitând.

— A plecat mai devreme, nici eu nu am ştiut nimic până astăzi. Ei, cu atât mai bine.

— Atunci se întâlneşte cu Albert.

De pe chipul lui Veraguth se şterse uşoara licărire de mulţumire, iar glasul său deveni rece la auzul numelui fiului său.

— Ce-i cu Albert? exclamă el iritat. Trebuia parcă să plece în Tirol cu prietenul său.

— Nu voiam să-ți spun mai devreme decât era nevoie. Prietenul a fost invitat de rude şi a renunțat la drumeție. Albert soseşte aici la începutul vacanței.

— Şi va rămâne tot timpul aici?

— Cred că da. Aş putea să plec cu el în călătorie câteva săptămâni, dar asta ar fi neplăcut pentru tine.

— De ce? L-aş lua pe Pierre dincolo, la mine.

Doamna Veraguth ridică din umeri.

— Te rog, nu începe din nou cu asta. Ştii doar că nu-l pot lăsa pe Pierre singur aici.

Pictorul se înfurie.

— Singur! strigă el aprins. Nu este singur când este la mine.

— Nu-l pot lăsa aici, şi nici nu vreau. Nu foloseşte la nimic să ne certăm încă o dată din cauza asta.

— Bineînțeles, tu nu vrei!

El tăcu, pentru că Pierre se întoarse, şi se aşezară la masă. Băiatul stătea între cei doi înstrăinați, amândoi îl serveau şi se întrețineau cu el, aşa cum era deprins, iar tatăl lui căuta să prelungească masa cât mai mult, căci apoi micuțul rămânea cu mama sa şi era îndoielnic că va mai reveni în atelier în acea zi.

CAPITOLUL AL DOILEA

Robert era ocupat în mica dependință a atelierului cu curățirea unei palete şi a unui mănunchi de pensule. Deodată în uşa deschisă se ivi micul Pierre, care rămase locului urmărindu-l cu privirea.

— Asta-i o îndeletnicire mizerabilă, se pronunță el după puțin timp. În general, să pictezi este foarte frumos, dar eu nu vreau să fiu pictor.

— Ei, mai chibzuieşte, fu de părere Robert. Doar tatăl tău este un pictor aşa de renumit.

— Nu, hotărî băiatul, nu-i de mine. Eşti mereu mânjit, iar vopselurile miros îngrozitor de tare. Îmi place doar când miroase un pic, ca de pildă un tablou proaspăt pus în cameră şi care miroase abia simțit a vopsea; însă în atelier, ar fi prea mult pentru mine, mi-ar da dureri de cap.

Servitorul îl privi cercetător. Încă de multă vreme ar fi vrut să-i spună o dată verde în față acestui copil răsfățat ce credea despre el, îi găsea multe cusururi. Dar când Pierre era prezent şi îi vedeai chipul, lucrul acesta nu mai era posibil. Micuțul era aşa de vioi, de drăguț şi grav, ca şi cum totul la el – în exterior ori în lăuntrul său – ar fi fost în cea mai bună rânduială, şi tocmai trăsătura uşoară de blazare aristocratică sau precocitate îi venea ciudat de bine.

— Atunci ce vrei să fii, băiete? întrebă Robert oarecum aspru.

Pierre privi în pământ şi reflectă.

— Hm, de fapt nu vreau să devin nimic deosebit. Vreau doar să termin cu şcoala. Vara vreau să port numai haine albe, cu pantofi tot albi, şi nu trebuie să aibă nici cea mai mică pată.

— Aşa, aşa, îl mustra Robert. Asta spui acum. Dar de curând, când ai fost aici, pe toată îmbrăcămintea ta albă erau numai pete de cireşe şi de iarbă, iar pălăria pur şi simplu ai pierdut-o. Mai ții minte?

Pierre deveni distant. Îşi îngustă ochii într-o despicătură subțire şi privi țintă printre genele sale lungi.

— Mama m-a certat pentru asta la vremea aceea, spuse el încet, şi nu cred că ea te-a pus să mi-o reproşezi din nou şi să mă necăjeşti cu asta.

La acestea Robert nu mai stărui.

— Aşadar, vrei să porți tot timpul straie albe fără să le murdăreşti vreodată?

— Ba, uneori da. Nu mă înțelegi deloc! Bineînțeles că doresc uneori să mă tăvălesc în iarbă sau în fin, sau să sar peste băltoace ori să mă cațăr pe o creangă. Asta-i limpede. Însă când sunt câteo-dată mai zburdalnic şi-mi fac nițel de

cap, atunci doresc să nu fiu certat. Vreau doar să mă duc foarte liniştit în camera mea şi să îmbrac haine curate, proaspete şi atunci totul ar fi din nou în regulă. Ştii, Robert, cred într-adevăr că dojana nu face două parale.

— Ţi-ar pica bine asta, nu? Dar cum aşa?

— Păi, vezi: când cineva a făcut ceva ce nu se cuvine, îşi dă seama şi singur imediat după aceea şi se ruşinează. Când sunt mustrat, mă ruşinez mult mai puţin. Iar uneori eşti mustrat chiar dacă n-ai făcut nimic cu adevărat rău, doar pentru că n-ai venit îndată ce te-a chemat cineva, sau pentru că mama tocmai este supărată.

— Trebuie să pui toate la socoteală, băiete, râse Robert, fiindcă, pe de altă parte, faci cu siguranţă nu puţine rele, pe care nu le vede nimeni şi pentru care nu te mustră nimeni.

Pierre nu răspunse. Întotdeauna acelaşi lucru. Când se apuca să discute cu un adult despre ceva cu adevărat important pentru el, se termina întotdeauna cu o dezamăgire sau chiar cu o umilire.

— Doresc să mai văd o dată tabloul, spuse el cu un glas care-l îndepărtă brusc de servitor, şi pe care Robert îl putea considera la fel de bine poruncitor sau rugător.

— Hai, lasă-mă o clipă înăuntru.

Robert se supuse. Descuie uşa atelierului, îl lăsă pe Pierre înăuntru şi intră împreună cu el, căci era strict interzis să lase pe oricine singur acolo.

Pe şevaletul din mijlocul încăperii largi se găsea noul tablou al lui Veraguth, aşezat în lumină şi fixat într-o ramă provizorie aurită. Pierre se postă înaintea lui. Robert se opri în spatele său.

— îţi place, Robert?

— Desigur că-mi place. Ar trebui să fiu zevzec să nu-mi placă!

Clipind printre gene, Pierre privi tabloul.

— Cred, zise el gânditor, că ar putea să mi se arate multe tablouri, iar eu mi-aş da imediat seama dacă unul de-al tatei

ar fi printre ele. De aceea îmi plac tablourile, simt că tata le-a făcut. Dar de fapt îmi plac doar pe jumătate!

— Nu vorbi prostii! îl avertiză Robert cu totul şocat şi-l privi plin de reproş pe băiat, care rămase însă impasibil în fața tabloului, cu ochii mijiți.

— Uite, spuse el, dincolo în casă sunt câteva tablouri vechi care-mi plac mult mai mult. Astfel de tablouri vreau să am mai târziu. De pildă munți, când apune soarele şi totul este roşiatic şi auriu, sau copii drăgălaşi, fete şi flori. Astea sunt mult mai drăguțe decât un pescar bătrân, care n-are nici măcar fața cum trebuie, şi o barcă întunecată, searbădă, nu?

Robert era întru totul de aceeaşi părere în sinea lui, şi se minuna de sinceritatea băiatului care, la drept vorbind, îl bucura. Nu recunoscu însă asta.

— încă nu înțelegi asta cum se cuvine, zise el scurt. Haide acum, trebuie să încui la loc.

În această clipă răzbi dinspre conac un zgomot scrâşnit şi gâfâit.

— Ah, o maşină! strigă Pierre bucuros şi o zbughi afară printre castani, de-a curmezişul peluzei, pe scurtături cu totul neîngăduite, sărind peste straturile de flori. Ajunse cu răsuflarea Întretăiată pe aleea prunduita din fața casei, tocmai la timp ca să-l vadă coborând din maşină pe tatăl său cu un domn necunoscut.

— Bună, Pierre, strigă papà şi-l luă în brațe. A sosit un unchi, pe care nu-l cunoşti. Dă-i mâna şi întreabă-l de unde vine.

Băiatul îl privi pe străin drept în ochi. Îi întinse mâna şi se uită la chipul roşcovan bronzat cu ochi cenuşii, luminoşi şi amuzați.

— De unde vii, unchiule? întrebă supus.

Străinul îl luă în brațe.

— Băiete, te-ai făcut prea greu pentru mine, exclamă el oftând voios şi-i dădu din nou drumul. De unde vin? De la Genova, iar înainte din Suez, şi înainte de la Aden, şi mai înainte din....

— A, din Indii, ştiu, ştiu! Şi eşti unchiul Otto Burkhardt Mi-ai adus vreun tigru sau nuci de cocos?

— Tigrul mi-a scăpat, dar vei primi nuci de cocos şi scoici şi ilustrații chinezeşti.

Intrară în casă şi Veraguth îşi conduse prietenul pe scări în sus. Îşi pusese afectuos mâna pe umărul acestuia, care era mult mai înalt decât el. Sus pe coridor le ieşi în întâmpinare doamna casei. Îi ură şi ea cu amabilitate măsurată dar sinceră bun venit musafirului, al cărui chip voios, plin de sănătate, îi amintea de timpurile pline de bucurie, pe veci apuse. Acesta îi reținu o clipă mâna într-a lui şi o privi în față.

— N-ați îmbătrânit deloc, doamnă Veraguth, exclamă el apreciativ. V-ați păstrat mai bine decât Johann.

— Şi dumneavoastră sunteți neschimbat, spuse ea prietenos.

El râse.

— Oh da, fațada este încă înfloritoare, dar încetul cu încetul am renunțat totuşi la dans. Oricum n-a folosit la nimic, tot burlac sunt.

— Sper că de data aceasta ați venit să vă căutați mireasa.

— Nu, stimată doamnă, ocazia asta am irosit-o. Şi nici n-aş vrea să stric relațiile cu scumpa mea Europă. Ştiți, am rude, şi treptat mă transform într-un unchi bun de moştenit. Cu o soție chiar că nu m-aş mai putea arăta vreodată în patrie.

În camera doamnei Verguth se servi cafeaua. Băură cafea şi lichior, tăifăsuiră un ceas despre călătoria pe mare, despre plantațiile de cauciuc, despre porțelanul chinezesc. La început pictorul fusese tăcut şi oarecum abătut, nu mai pusese piciorul în această cameră de luni de zile. Dar totul decurse bine şi prezența Iui Otto părea să fi adus în casă o atmosferă degajată, mai veselă, copilăroasă.

— Cred că soția mea doreşte să se odihnească un pic acum, spuse pictorul în cele din urmă. Să-ți arăt odăile tale, Otto.

Îşi luară rămas bun şi plecară spre odăile musafirului. Veraguth pregătise două camere pentru prietenul său şi se ocupase el însuşi de amenajarea lor, aranjase mobila şi se gândise la toate, de la tablourile de pe pereți până la alegerea cărților din raft. Deasupra patului atârna o fotografie veche, decolorată, o poză de şcoală hazliu-emoționantă din anii '70. Aceasta îi atrase atenția musafirului, care se şi apropie s-o privească.

— Dumnezeule, exclamă el surprins, aceştia suntem noi, toți cei şaisprezece de odinioară! Amice, eşti înduioşător. N-am mai văzut-o de douăzeci de ani.

Veraguth surise.

— Da, mă gândeam că te va amuza. Sper să găseşti aici tot ce ai nevoie. Vrei să te apuci imediat de despachetat?

Burkhardt se aşeză în voie pe un cufăr masiv țintuit cu colțare de aramă şi privi mulțumit de jur împrejur.

— Bine-i aici. Şi tu unde eşti acasă? Alături? Sau sus?

Pictorul apucase minerul unui geamantan din piele.

— Nu, spuse într-o doară. Locuiesc acum dincolo, în atelier. L-am extins.

— Trebuie să-mi arăți mai încolo. Dar... de dormit, dormi tot dincolo?

Veraguth lăsă geanta în pace şi se întoarse cu spatele.

— Da, dorm tot acolo.

Prietenul tăcu şi cugetă. Apoi băgă mâna în buzunar şi scoase o legătură groasă de chei pe care se porni să le zornăie.

— Ei, să despachetez ceva din lucruri, nu? Ai putea să mergi să-l aduci pe puşti, îi va face plăcere.

Veraguth plecă numaidecât şi reveni îndată cu Pierre.

— Frumoase valize ai, unchiule Otto, le-am văzut deja. Şi atâtea etichete pe ele. Am citit câteva dintre ele. Pe una scrie Penang. Ce înseamnă asta: Penang?

— Este un oraş în Malaya, unde ajung din când în când. Uite, acum poți să deschizi aici.

Îi dădu copilului o cheie plată, zimţuită şi-l lăsă să deschidă încuietorile unui cufăr. Săltă capacul şi primul lucru care se găsea chiar la suprafaţă şi sărea imediat în ochi era un coş plat, aşezat cu gura în jos, o împletitură colorată malaieziană. Îl întoarseră şi îndepărtară hârtia de ambalaj, iar înăuntru, între bucăţi de hârtie şi cârpe, se găseau cele mai frumoase şi fantastice scoici, aşa cum se găsesc de cumpărat în porturile exotice.

Pierre primi scoicile cadou şi amuţi de fericire, iar după scoici primi un elefant mare de abanos şi o jucărie chinezească cu figuri de lemn mobile, groteşti şi, la sfârşit, un sul de ilustraţii chinezeşti, stridente, strălucitoare, pline cu zei, demoni, regi, războinici şi dragoni.

În timp ce pictorul şi băiatul se întreceau în a admira toate aceste daruri, Burkhardt despacheta geamantanul de piele şi răsfiră prin dormitor papuci de casă, lenjerie, perii şi alte lucruri de felul acesta. Apoi veni lângă cei doi.

— Aşa, zise el încurajator, am muncit îndeajuns astăzi. Acum distracţia. Putem merge în atelierul tău?

Pierre ridică ochii şi din nou, ca la sosirea maşinii, zări cu uimire chipul tatălui său emoţionat şi întinerit de bucurie.

— Eşti aşa de vesel, tati, zise în semn de apreciere.

— Aşa este, aprobă din cap Veraguth. Dar prietenul întrebă:

— Aşadar, de obicei nu este vesel?

Pierre se uită încurcat de la unul la altul.

— Nu ştiu, rosti el şovăind. Apoi însă râse din nou şi zise hotărât: Nu, atât de bine dispus n-ai fost niciodată.

Se îndepărtă în fugă cu coşul său cu scoici. Otto Burkhardt îşi luă prietenul de braţ şi ieşiră împreună din casă. Se lăsă condus de el prin parc până la atelier.

— Da, l-ai extins, constată el numaidecât, arată de altfel foarte bine. Când ai pus să se facă asta?

— Cam acum trei ani, cred. Şi atelierul propriu-zis este acum mai mare.

Burkhardt privi în jur.

— Lacul este de nepreţuit! Trebuie să înotăm puţin deseară. Frumos e la tine, Johann. Dar musai să văd atelierul acum. Ai tablouri noi?

— Puţine. Dar pe unul dintre ele, l-am terminat abia alaltăieri, pe acela trebuie să-l vezi. Cred că este bun.

Veraguth deschise uşile. Odaia înaltă de lucru era curată ca de sărbătoare, duşumeaua proaspăt măturată şi totul dereticat. Tabloul cel nou stătea stingher în mijlocul camerei. Se opriră tăcuţi în faţa lui. Atmosfera rece, umedă şi vâscoasă a zorilor mohorâţi şi ploioşi contrasta cu lumina clară şi aerul încins de soare ce se revărsau înăuntru pe uşă. Contemplară îndelung lucrarea.

— Este ultima ta lucrare?

— Da. Îi trebuie un alt fel de ramă, în rest nu mai trebuie făcut nimic la ea. Îţi place?

Prietenii se priviră în ochi cercetător. Burkhardt, mai înalt şi mai bine făcut, cu chipul plesnind de sănătate şi ochi calzi, plini de viaţă, sta precum un copil mare înaintea pictorului, al cărui chip şi privire cătau aspru şi sever de sub părul încărunţit înainte de vreme.

— Este poate tabloul tău cel mai bun, zise oaspetele domol. Le-am văzut şi pe cele din Bruxelles şi pe cele două de la Paris. N-aş fi crezut, dar în aceşti câţiva ani ai ajuns şi mai departe.

— Mă bucură. Şi eu cred asta. Am fost destul de harnic şi câteodată sunt de părere că înainte nu eram, la drept vorbind, decât un diletant. Am învăţat abia târziu să lucrez cum trebuie, dar acum stăpânesc meşteşugul. Mai departe probabil că nu mi-e dat să ajung. Ceva mai bun decât pânza de aici n-am cum să fac.

— Pricep. Ei, ai ajuns şi cât se poate de celebru, până şi pe vechile noastre vapoare cu destinaţia Asia am auzit vorbindu-se de tine, şi am fost foarte mândru. Ia zi-mi, ce gust are celebritatea? Îţi face plăcere?

— Plăcere, n-aş spune asta. Cred că este în regula. Trăiesc astăzi doi, trei, patru pictori care poate că sunt mai

mari şi pot oferi mai mult decât mine. Nu m-am simţit niciodată printre cei cu adevărat mari, iar ceea ce spun criticii despre asta sunt bineînţeles fleacuri. Pot pretinde să fiu luat în serios şi fiindcă asta se întâmplă, sunt mulţumit. Toate celelalte sunt faimă de gazetă sau chestiune de bani.

— Bine, dar ce înţelegi prin cei cu adevărat mari?

— Ei, prin asta îi am în vedere pe regi şi prinţi. Unul ca mine ajunge general sau ministru, apoi şi-a atins limita. Vezi tu, eu nu pot decât să fiu sârguincios şi să iau natura în serios pe cât este posibil. Regii însă sunt fraţii şi camarazii naturii, se joacă cu ea, şi pot crea ei înşişi acolo unde unul ca mine nu face decât să copieze. Dar desigur, regii sunt rari, apare unul la o sută de ani.

Se plimbau prin atelier încoace şi încolo. Pictorul, căutându-şi cuvintele, privea încordat în podea, prietenul mergând lângă el încerca să citească pe chipul măsliniu, slăbit şi osos al lui Johann. Otto se opri la uşa către încăperea de alături.

— Deschide şi aici, se rugă el, şi lasă-mă să-ţi văd camerele. Şi dă-mi o ţigară de foi, bine?

Veraguth deschise uşa. Ieşiră din cameră şi se uitară în încăperile alăturate. Burkhardt îşi aprinse trabucul. Intră în micul dormitor al prietenului, văzu patul şi cercetă atent cele câteva odăi modeste, în care zăceau împrăştiate peste tot unelte de pictat şi ustensile pentru fumat. Totul avea un aspect aproape sărăcăcios şi mărturisea despre muncă şi asceză, ca o mică locuinţă a unui burlac sărac şi sârguincios.

— Aşadar, aici îţi ai sălaşul, spuse el sec. Dar vedea şi simţea tot ce se petrecuse acolo de ani de zile. Remarcă mulţumit obiectele care ţineau de sport, gimnastică şi călărie şi constată îngrijorat lipsa oricăror semne de tihnă, puţin confort şi dulce trândăvie.

Apoi se întoarseră din nou la tablou. Deci aşa se zămisleau tablourile care erau expuse pretutindeni în locurile de onoare cile expoziţiilor şi galeriilor de artă şi care erau

plătite cu bani grei; aici luau ființă, în odăi care cunoşteau doar munca şi renunțarea,

În care nu era de găsit nimic sărbătoresc, nimic inutil, nici fleacuri drăguțe sau mărunțişuri, nici o mireasmă de vin şi flori, nici o amintire despre femei.

Peste patul îngust atârnau bătute în cuie două fotografii neînrămate, una a micului Pierre, cealaltă a lui Otto Burkhardt. Băgă de seamă cu uşurință că era o fotografie de amator neizbutită, care îl înfățişa cu caschetă colonială în fața verandei casei sale din Indii, iar mai jos de piept fotografia se împrăştia în dungi albe, mistice, căci pe placă pătrunsese lumina.

— Atelierul ți-a ieşit frumos. Şi mai ales, cât de harnic ai devenit. Dă mâna încoace, bătrâne, tare mă bucur să te revăd! Dar acum sunt obosit şi dispar pentru un ceas. Vii să mă iei mai târziu să ne scăldăm sau la o plimbare? Bun, mulțumesc. Nu, n-am nevoie de nimic, peste o oră voi fi din nou *all right.* La revedere!

Se îndepărtă agale pe sub copaci, iar Veraguth se uită în urma lui cum statura, mersul şi fiecare cută a îmbrăcăminții sale trădau siguranța şi pofta liniştită de viață. Între timp Burkhardt intră, ce-i drept, dincolo, în casă, trecu însă pe lângă camerele sale în drum spre scări, urcă şi bătu la uşa doamnei Veraguth.

— Deranjez, sau îmi permiteți să vă țin puțin companie?

Ea îl pofti înăuntru şi surise, iar el găsi că surâsul fugar, neexersat părea ciudat de neajutorat pe chipul ei puternic, greoi.

— E minunat aici, la Rosshalde. Am fost deja în parc şi dincolo la lac. Şi ce-a mai crescut Pierre! Ştrengarul ar putea aproape să-mi facă nesuferită burlăcia.

— Arată bine, nu-i aşa? Găsiți că seamănă soțului meu?

— Puțin, da. Sau de fapt mai mult decât puțin. Nu l-am cunoscut pe Johann la vârsta aceasta, dar ştiu încă destul de bine cum arăta la unsprezece, doisprezece, treisprezece ani.

Pare de altfel puțin surmenat. Poftim? Nu, vorbesc de Johann. A lucrat foarte mult în ultimul timp?

Doamna Adele îl privi drept în față; simți că voia să o descoase.

— Cred că da, spuse calm. Vorbeşte foarte rar despre munca sa.

— Ce pictează acum? Peisaje?

— Lucrează adesea în parc, de cele mai multe ori cu modele. Ați văzut tablouri de-ale lui?

— Da, pe cele de la Bruxelles.

— A expus la Bruxelles?

— Desigur, o mulțime de tablouri. Am adus catalogul cu mine. Doresc de fapt să cumpăr unul dintre ele şi mi-ar plăcea să aflu ce părere aveți.

Îi întinse o broşură şi indică înspre mica reproducere a unui tablou. Ea examină mica imagine, răsfoi cărticica şi i-o înapoie.

— Trebuie să vă decideți singur, domnule Burkhardt, nu cunosc tabloul. Cred că l-a pictat toamna trecută în Pirinei şi nici nu l-a adus aici.

Făcu o pauză şi continuă, abătându-se de la subiect:

— I-ați făcut daruri lui Pierre, amabil din partea dumneavoastră. Vă mulțumesc.

— Oh, sunt fleacuri. Vă rog însă să-mi permiteți să vă ofer şi dumneavoastră, ca amintire, ceva din Asia. Sunteți de acord? Am adus câteva țesături pe care aş dori să vi le arăt şi din care să alegeți ce vă place.

Izbuti să ațâțe din împotrivirea ei politicoasă o mică dispută verbală glumeț-curtenitoare şi să o binedispună pe rezervata femeie. Aduse de jos din cufărul său cu comori un braț de țesături indiene, desfăşură stofe de batic malaiezian şi materiale țesute de mână, întinse dantele şi mătase peste spătarele scaunelor, tăifăsui şi povesti unde o văzuse pe aceasta sau pe cealaltă, cum le târguise, aproape pe nimic, şi puse pe picioare un mic bazar colorat, vesel. Îi ceru părerea, îi atârnă dantelele pe brațe, o lămuri cum fuseseră

confecționate şi o pofti insistent să desfacă cele mai frumoase piese, să le privească, să le pipăie, să le laude şi în final să le păstreze.

— Nu, exclamă ea râzând la sfârşit, vă aduc la sapă de lemn. Nu se poate să le păstrez pe toate.

— Fiți fără grijă, râse el ca răspuns. Am plantat de curând încă şase mii de arbori de cauciuc şi sunt pe cale de a deveni un adevărat nabab.

Când Veraguth veni să-l ia, îi găsi pe amândoi tăifăsuind în deplină voie bună. Văzu surprins cum soția sa devenise vorbăreață, încercă zadarnic să ia parte la conversație, şi se porni apoi cam stângaci să admire cadourile.

— Lasă asta, sunt lucruri pentru doamne, îi strigă prietenul, să mergem la scăldat!

Îl trase afară la aer.

— Soția ta n-a îmbătrânit aproape deloc de când am văzut-o ultima dată, începu Otto pe drum. Adineauri s-a distrat copios. Până aici deci totul este în regulă? Mai lipseşte fiul cel mare. El ce mai face?

Pictorul ridică din umeri şi se încruntă.

— îl vei întâlni, vine zilele acestea. Ți-am scris doar o dată despre asta. Brusc se opri, se aplecă spre prietenul său, îl privi tăios în ochi şi zise cu glas scăzut: Vei vedea totul, Otto. Nu simt nevoia să vorbesc acum despre asta. Vei vedea. Să ne simțim bine atât timp cât eşti aici, bătrâne! Iar acum, la iaz: vreau să mă mai întrec o dată cu tine la înot, ca în copilărie.

— S-o facem, dădu din cap Burkhardt, care păru să nu remarce iritarea lui Johann. Şi vei câştiga, dragul meu, ceea ce pe vremuri nu-ți reuşea întotdeauna. E jalnic, dar chiar am făcut burtă.

Se înserase. Lacul se găsea complet în umbră, sus în coroanele copacilor se hârjonea o boare de vânt, iar deasupra insulei înguste de cer albastru pe care pădurea o îngăduise deasupra apei, treceau în zbor nori uşori, liliachii, toți de acelaşi fel şi formă, într-o înşiruire frățească, subțiri şi alungiți ca frunzele de salcie. Cei doi bărbați stăteau în fața

cabinei de baie ascunsă în tufăriş, al cărei lacăt nu se lăsa descuiat.

— S-o lăsăm baltă! strigă Veraguth. E ruginit, nu folosim niciodată cabina.

Începu să se dezbrace, iar Burkhardt îi urmă exemplul. Pe când se găseau gata de scaldă la mal şi încercau apa liniştită, plină de umbre, cu vârful piciorului, îi copleşi pe amândoi în aceeaşi clipă o adiere dulce, firavă, de fericire din timpurile îndepărtate ale copilăriei, rămaseră minute întregi nemişcaţi anticipând fiorul uşor şi plăcut al contactului cu apa, iar în sufletele lor se deschise molcom valea verde, senină a verilor din tinereţe, astfel că tăcură şi, neobişnuiţi cu dulcea emoţie, îşi cufundară picioarele în apă pe jumătate stingheriţi şi priviră scurgerea rotocoalelor sclipind iute pe oglinda verde-închis. Apoi Burkhardt făcu dintr-o dată un pas în apă.

— Ah, ce bine-i, scoase un oftat de mulţumire. De altfel încă ne mai putem arăta în lume amândoi, şi dacă nu pun la socoteală burta mea, suntem chiar doi flăcăi vânjoşi.

Vâslea cu palmele întinse, se scutură şi se scufundă în apă.

— Habar n-ai ce bine o duci aici, strigă el invidios. Plantaţia mea e străbătută de cel mai frumos râu, dar de strecori piciorul în apă, poţi să-ţi iei adio de la el. E plin de blestemaţii ăştia de crocodili. Hai, să-i dăm drumul, pentru marele trofeu al domeniului Rosshalde! Înotăm până colo jos la trepte şi înapoi. Eşti gata? Atunci: unu, doi, trei!

Se desprinseră de la mal învolburând apa, amândoi cu chipurile surâzătoare şi într-un ritm moderat, dar adierea din valea tinereţii plutea încă deasupra lor, începură numaidecât să se întreacă în mod serios, chipurile se încordară, ochii fulgerau, iar braţele aruncate înainte sclipeau din apă în mişcări largi, avântate. Ajunseră în acelaşi timp la trepte, porniră în acelaşi timp înapoi opintindu-se cu râvnă în direcţia opusă, iar acum pictorul se aruncă înainte cu un avânt năvalnic, se distanţă şi ajunse cu puţin înaintea celuilalt la ţintă.

Răsuflând din greu se opriră ridicându-se în picioare în apă, se şterseră la ochi şi râseră unul către celălalt cu o veselie fără cuvinte, şi amândurora li se păru că abia acum erau din nou vechii camarazi şi că abia acum începea să dispară mica, fatala prăpastie a înstrăinării şi dezobişnuinței dintre ei.

Îmbrăcați la loc, stăteau pe treptele joase de piatră ce coborau spre lac cu chipurile înviorate şi cu un sentiment de uşurare. Priviră peste oglinda întunecată a apei, ce se pierdea deja dincolo, în curbura ovală, acoperită de tufăriş, în amurgul brun-cenuşiu, ciugulind din cireşele cărnoase, pârguite pe care – învelite încă în hârtie cafenie – le smulseseră servitorului, şi urmăriră cu inimile eliberate seara ce se lăsa până când soarele coborât străluci orizontal printre trunchiurile copacilor şi aprinse focuri aurii pe aripile sticloase ale libelulelor. Tăifăsuiră mai bine de un ceas fără pauză şi şovăieli despre vremurile de şcoală, despre profesori şi colegii de odinioară, despre ce s-a ales de unul sau altul dintre ei.

— Dumnezeule, zise Otto Burkhardt, cu glasul său liniştit şi limpede, e mult de atunci. Ştii oare ce mai face Meta Heilemann?

— Ah, da, Meta Heilemann! îl întrerupse Veraguth cu înflăcărare. Era într-adevăr o fetişcană frumoasă. Toate mapele mele erau pline de portretele ei, desenate pe furiş în timpul orelor pe bucăți de sugativă. Părul ei nu mi-a ieşit niciodată cum trebuie. Mai ții minte, îl purta împletit în doi melci peste urechi.

— Nu mai ştii nimic de ea?

— Nimic. Când m-am întors prima dată de la Paris, era logodită cu un avocat. Am întâlnit-o pe stradă cu fratele ei şi mai țin încă minte ce furios am fost pe mine pentru că m-am înroşit pe dată şi că, în ciuda mustății şi a dezinvolturii pariziene, m-am simțit din nou ca un mic şcolar prostănac. Doar că o chema Meta! Nu puteam suferi numele!

Burkhardt clătină visător capul său rotund.

— Nu erai îndeajuns de îndrăgostit, Johann. Meta era pentru mine un nume divin, în ce mă priveşte putea să o cheme şi Eulalia, aş fi trecut oricum prin foc pentru o privire de-a ei.

— Oh, eram şi eu îndeajuns de îndrăgostit. O dată, pe când mă întorceam din pauza noastră de la ora cinci – întârziasem cu bună ştiinţă, eram singur şi nu mă gândeam la nimic altceva decât la Meta şi îmi era absolut indiferent că voi fi pedepsit la întoarcere – mi-a ieşit deodată înainte, ştii, la zidul circular. Mergea la braţ cu o prietenă şi fiindcă mi-am imaginat brusc cum ar fi ca în locul netoatei s-o ţin eu la braţ şi s-o am aşa de aproape de mine, m-a apucat ameţeala într-atâta şi am fost atât de zăpăcit, că am rămas un timp locului rezemat de zid, iar când în cele din urmă am ajuns acasă, poarta era de mult închisă, a trebuit să sun şi am căpătat o oră de arest.

Burkhardt zâmbi şi se gândi cum ei amândoi îşi amintiseră de Meta de mai multe ori chiar în rarele lor întâlniri. Odinioară, în timpul adolescenţei, amândoi îşi ascunseseră iubirea cu şiretenie şi grijă faţă de celălalt şi abia după ani de zile, bărbaţi fiind, au ridicat puţin din când în când vălul şi şi-au împărtăşit micile lor experienţe. Şi totuşi existau chiar şi astăzi secrete în această chestiune. Tocmai acum Otto Burkhardt se gândi că pe vremuri avusese şi adorase luni întregi o mănuşă a Metei pe care o găsise sau mai bine zis o furase, şi de care prietenul său nu ştia nici până în ziua de azi. Chibzui dacă să divulge acum şi această istorioară şi în cele din urmă tăcu, zâmbind şiret, găsind că este nostim să păstreze pe mai departe pentru sine această ultimă mică amintire.

CAPITOLUL AL TREILEA

Burkhardt şedea, tolănit comod pe spate, într-un fotoliu galben de răchită, cu pălăria mare de pai împinsă spre ceafa şi un ziar în nună, citind şi fumând în umbrarul luminat de razele soarelui din partea de apus a atelierului, iar în apropierea lui, ghemuit pe un scăunel pliant scund se găsea Veraguth în fața şevaletului. Schițase figura celui care citea, aşternuse petele mari de culoare, iar acum picta chipul, şi întregul tablou radia nuanțe luminoase, suave, calde, dar totodată ponderate. Vopselurile şi havana răspândeau miresme aromate, păsările ascunse în frunzişul copacilor scoteau un piuit subțire, înăbuşit de amiază şi cântau pe tonuri de taifas adormitor-visătoare. Pierre stătea pe jos aplecat peste o hartă mare, pe care arătătorul lui subțire trasa itinerarii meditative.

— Să n-adormi! îl preveni pictorul cu un strigăt pe prietenul său.

Burkhardt îl privi surâzător, clipind printre gene, şi clătină din cap.

— Unde ai ajuns, Pierre? îl întrebă pe băiat.

— Aşteaptă, să citesc mai întâi, răspunse Pierre plin de râvnă, şi silabisi un nume de pe hartă. În Lu-, în Luce- Luce-, în Lucerna. Acolo-i un lac sau o mare. Este mai mare decât lacul nostru, unchiule?

— Mult mai mare! de douăzeci de ori mai mare! Trebuie să mergi o dată acolo.

— Oh, da. Când voi avea o maşină, voi merge la Viena şi Lucerna şi la Marea Nordului şi în Indii, unde-i casa ta. O să fii acasă atunci?

— Desigur, Pierre. Sunt întotdeauna acasă când îmi sosesc oaspeți. Şi o să-ți arăt maimuța mea pe nume Pendek, care n-are coadă, dar are în schimb perciuni albi ca zăpada, iar apoi o să luăm puşti şi o să mergem cu barca pe râu să împuşcăm un crocodil.

Pierre îşi legăna plin de încântare trupul său slab înainte şi înapoi. Unchiul povesti însă mai departe despre terenul său defrişat din jungla malaieziană şi vorbi într-atât de frumos şi

îndelung, încât micuţul obosi în cele din urmă şi nu-l mai putu urmări. Se aplecă din nou asupra hărţii sale, zăpăcit, cu atât mai atent însă îl asculta tatăl său pe prietenul care sporovăia cu însufleţire, relatând cu tihnită nonşalanţă despre muncă şi vânătoare, despre expediţii călare şi cu barca, despre aşezări drăguţe şi delicate din trestii de bambus, despre maimuţe, bâtlani, vulturi şi fluturi. Îşi înfăţişa atât de seducător şi îmbietor viaţa liniştită, departe de lume, din pădurea tropicală, încât pictorului i se păru că întrezăreşte un luxuriant şi fericit ţinut paradiziac, plin de culoare. Îl ascultă povestind despre fluvii enorme şi domoale din junglă, despre regiuni sălbatice cu ferigi cât copacii, despre câmpii largi unduindu-se în bătaia vântului, cu iarba cât un stat de om şi, în continuare, despre amurguri pline de culoare, pe malul mării, în faţă cu insulele de corali şi vulcani sinilii, despre ploi torenţiale sălbatice, turbate şi furtuni aprige, despre picoteala visător contemplativă pe verandele largi, umbroase ale căsuţelor albe ale plantatorilor în zilele toride, despre forfota străzilor din oraşele chinezeşti şi despre ceasurile de odihnă ale malaiezienilor, pe înserat, la stăvilarul scund de piatră din faţa moscheii.

Din nou, ca de atâtea ori înainte, fantezia lui Veraguth se plimba prin ţinutul îndepărtat al prietenului său şi nici nu ştia cât de mult ispita şi voluptatea liniştită a sufletului său veneau în întâmpinarea intenţiilor ascunse ale lui Burkhardt. Nu erau doar licărirea mărilor tropicale şi a ţărmurilor insulelor, bogăţia pădurilor şi a fluviilor, coloritul popoarelor primitive, despuiate, cele care îi stârneau dorul şi-l fermecau cu imagini. Erau mai mult depărtarea şi pacea unei lumi unde suferinţele, grijile, luptele şi renunţările sale trebuiau să-i devină străine, îndepărtate, şi să pălească, unde sute de mici poveri zilnice i-ar fi eliberat sufletul şi unde l-ar fi adăpostit o atmosferă nouă, încă pură, inocentă, lipsită de suferinţă.

După-amiaza se scurse, umbrele se strămutară. Pierre plecase de mult, Burkhardt amuţise treptat şi în cele din

urmă ațipise, tabloul însă era aproape terminat, şi pictorul închise ochii obosiți, lăsă mâinile să-i cadă şi respiră minute întregi, cu un nesaț aproape dureros, pacea adâncă, însorită, a clipei, apropierea prietenului, oboseala tihnită de după o muncă împlinită şi istovirea nervilor vlăguiți. Aceasta era de mult, pe lângă euforia de a surprinde clipa şi de a munci fără să se cruțe, poate cea mai profundă şi mângâietoare desfătare a sa, aceste blânde clipe de relaxare ostenită, asemănătoare stărilor vegetative de torpoare, dintre somn şi trezire.

Se ridică fără zgomot în picioare ca să nu-l trezească pe Burkhardt şi duse pânza cu băgare de seamă în atelier. Acolo îşi scoase şortul de pânză, se spălă pe mâini, şi-şi dădu cu apă peste ochii uşor încordați. Un sfert de oră mai târziu se găsea din nou afară, se uită un moment cercetător la chipul musafirului ațipit şi-l trezi apoi cu vechiul fluierat stabilit cu douăzeci şi cinci de ani în urmă între ei ca semnal secret şi semn de recunoaştere.

— Dacă ai dormit îndeajuns, bătrâne, îl încurajă el rugător, ai putea să-mi mai povesteşti acum ceva de pe la tine. În timpul lucrului n-am putut să te ascult decât pe jumătate. Ai spus ceva şi despre fotografii; le ai la tine, putem să le vedem?

— Sigur că da, vino!

Această clipă o aşteptase Otto Burkhardt de mai multe zile. Era dorința sa de ani de zile să-l ademenească pe Veraguth cu sine în Asia de Răsărit şi să-l păstreze pentru un răstimp dincolo, la el. De această dată, fiindcă i se părea că era ultima ocazie, se pregătise, plănuind minuțios totul până la cele mai mici amănunte. În timp ce stăteau împreună în camera lui Burkhardt şi tăifăsuiau în lumina amurgului despre Indii, acesta tot scotea din cufăr noi şi noi albume şi mape cu fotografii. Pictorul era încântat şi uimit de această bogăție; Burkhardt rămase calm şi nu părea să acorde nici unei fotografii vreo importanță specială şi totuşi aştepta în sinea lui cu cea mai vie încordare efectul lor.

— Ce fotografii superbe! exclamă Veraguth luminat de bucurie. Tu singur le-ai făcut pe toate?

— în parte, da, răspunse sec Burkhardt, câteva sunt făcute şi de cunoscuții mei de acolo. Doream doar să-ți faci o idee cam cum arată lumea pe la noi.

Spuse aceasta într-o doară şi aranjă calm fotografiile în vraf, iar Veraguth nici nu putu să-şi închipuie cu câtă grijă şi trudă alcătuise această colecție.

Găzduise la el timp de mai multe săptămâni un tânăr fotograf englez din Singapore, iar apoi un japonez din Bangkok, şi aceştia căutaseră şi fotografiaseră în multe drumeții şi mici excursii, de la mare până în adâncul celor mai de nepătruns păduri, tot ce părea cât de cât frumos şi demn de luat în seamă, apoi fotografiile fuseseră developate şi copiate cu extremă luare aminte. Erau momeala lui Burkhardt care observă, cu adâncă emoție, cum prietenul său muşcă din ea şi o înghite. Îi arătă fotografii ale caselor, străzilor, satelor, templelor, imagini ale peşterilor fabuloase de lângă Kuala Lumpur şi ale munților de calcar şi marmură, sfărâmicioşi, de o frumusețe sălbatică din ținutul Jpoh, iar când Veraguth întrebă, într-un răgaz, dacă printre ele nu se găseau şi poze cu băştinaşi, scoase la iveală fotografii cu malaiezieni, chinezi, tamili, arabi şi javanezi, culi goi, atletici, din porturi, bătrâni pescari uscățivi, vânători, țărani, țesători, negustori, femei frumoase, împodobite cu aur, cete cafenii de copii goi, pescari cu năvoade, sakai cu cercei în urechi cântând la flaut cu nările şi dansatoare javaneze cu podoabe masive de argint. Avea poze cu toate soiurile de palmieri, cu bananieri cu frunze mari, pline de sevă, cu unghere de junglă cu mii de felurite liane, cu dumbrăvile sacre ale templelor şi lacuri cu broaşte țestoase, cu bivoli în câmpurile de orez mustind de apă, cu elefanți domesticiți la lucru şi cu elefanți sălbatici ce se jucau în apă şi înălțau spre cer trompa ca o goarnă.

Pictorul lua în mână poză după poză. Pe multe le împingea deoparte după o scurtă privire, pe unele le aşeza

una lângă alta pentru comparație, cerceta pătrunzător anumite figuri şi capete prin mâna făcută căuş. Întreba la multe fotografii la ce timp al zilei fuseseră făcute, măsura umbrele şi se cufunda din ce în ce mai adânc într-o contemplație meditativă.

— Toate acestea ar putea fi pictate, murmură el la un moment dat, pentru sine. Destul! exclamă în final trăgând adânc aerul în piept. Mai ai să-mi povesteşti o mulțime. E minunat să te avem printre noi! Văd totul într-o altă lumină. Vino, să ne mai plimbăm un ceas, vreau să-ți arăt ceva frumos.

Agitat şi eliberat de orice urmă de oboseală îl trase pe Burkhardt cu el şi o porniră pe drumul de țară înspre câmp, încrucişându-se cu carele cu fin ce se întorceau acasă. Trase în piept mirosul cald, saturat de fin şi la aceasta îl copleşi o amintire.

— îți mai aduci aminte, întrebă râzând, de vara de după primul meu semestru la academie, când am fost amândoi la țară? Eu am pictat finul, nimic altceva decât fin, ții minte? M-am muncit două săptămâni să pictez căpițe de fin, pe o pajişte de munte, şi nu-mi ieşea cu nici un chip, nu găseam culoarea potrivită, cenuşiul-şters şi mat al finului. Iar când în cele din urmă l-am obținut totuşi –nu era încă peste măsură de delicat, dar ştiam acum că trebuia să fie un amestec de roşu şi verde – am fost aşa de bucuros că vedeam numai fin înaintea ochilor, nimic altceva decât fin. Ah, cât de frumoasă e prima încercare, căutare şi descoperire!

— Cred că totdeauna mai ai ceva de învățat, socoti Otto.

— Fireşte că da. Dar lucrurile care mă căznesc acum n-au nimic de-a face cu tehnica. Uite, de câțiva ani mi se întâmplă din ce în ce mai des ca, înaintea unei privelişti oarecare, gândul să-mi zboare pe dată la vârsta copilăriei. Pe atunci totul arăta altfel şi aşa ceva doresc să pot picta cândva. Uneori o regăsesc pentru câteva minute, dintr-o dată totul are din nou sclipirea aceea deosebită – dar asta nu ajunge. Sunt aşa de mulți pictori buni, oameni delicați, fini, care pictează

lumea aşa cum o vede bătrânul inteligent, distins şi cumpătat. Dar nu este nici unul care s-o picteze aşa cum o vede un băiat deştept, viu şi însetat să domine, sau aceia care încearcă sunt de obicei nişte meşteri nepricepuți.

Rupse, dus pe gânduri, o floare de sipică roşcat-albăstrie de pe marginea câmpului şi o privi fix.

— Te plictisesc? întrebă brusc ca trezit din somn şi se uită bănuitor înspre prietenul său.

Otto îi surâse fără să scoată un cuvânt.

— Uite, continuă pictorul, unul din tablourile pe care doresc să le mai pictez este un buchet de flori de câmp. Trebuie să ştii, mama putea face astfel de buchete, cum n-am mai văzut, era un geniu în asta. Era ca un copil şi cânta aproape întotdeauna, păşea foarte uşor şi purta o pălărie de pai largă, cafenie, n-o visez decât aşa. Un astfel de buchet de flori de câmp doresc să pictez cândva, cum îi plăcea ei: sipică şi coada-şoricelului şi rochița-rândunicii mici şi roz, iar între ele strecurate fire subțiri de iarbă şi un spic verde de ovăz. Am adus sute de asemenea buchete acasă, însă nu încă pe cel potrivit; trebuie ca mireasma întreagă să se păstreze în el şi să fie ca şi cum ea însăşi l-ar fi făcut. Coada-şoricelului albă, de pildă, nu-i plăcea, le lua numai pe cele delicate, rare, cu o nuanță lila şi stătea câte o jumătate de după-amiază alegând dintre mii de ierburi înainte de a se opri la una. Ah, n-am cum să-ți spun, nu poți înțelege.

— Ba pricep, dădu din cap Burkhardt.

— Da, la acest buchet de flori de câmp mă gândesc uneori câte o jumătate de zi. Ştiu exact cum ar trebui sa fie tabloul. Nu acea bine cunoscută bucățică de natură, văzută de un bun observator şi simplificată în tuşe tăioase de un pictor priceput, dar nici sentimental şi grațios ca al unui aşa-numit peisagist al ținutului natal. Trebuie să fie ceva întru totul naiv, aşa cum văd lucrurile copiii înzestrați, nestilizat şi plin de simplitate. Tabloul cu peştii în ceață din atelier este tocmai contrariul – dar trebuie să le poți face pe amândouă. Ah, vreau să mai pictez o mulțime de lucruri, o mulțime!

Coti pe o potecă îngustă a pajiştii, ce urca lin spre culmea unei coline rotunde şi domoale.

— Fii atent acum, îl atenţionă înfrigurat şi scrută în zare, cu privirea aţintită înainte, ca un vânător. De îndată ce ajungem sus! O să-ţi arăt ce voi picta la toamnă!

Ajunseră sus. De cealaltă parte o pădurice înverzită, luminată pieziş în amurg, împiedica privirea care, răsfăţată cu libertatea nestingherită a pajiştii, îşi găsea cu greu drumul printre copaci. O cărare şerpuia printre fagii înalţi; la capătul ei se afla o bancă de piatră acoperită cu muşchi şi, urmând drumul, privirea găsea cale liberă printr-un coridor întunecat alcătuit de coroanele copacilor, spre o depărtare adâncă, proaspătă şi luminoasă, o vale bogată în tufăriş şi buruieni, râul scânteind albastru-verzui şi coline îndepărtate ce se pierdeau în zare.

— Toate acestea le voi picta de îndată ce fagii vor începe să-şi schimbe frunza. Iar pe bancă o să-l aşez în umbră pe Pierre, astfel încât pe lângă capul lui să se vadă valea aceea de jos.

Burkhardt rămase tăcut şi-şi ascultă prietenul cu inima plină de compasiune. Cum vrea să mă amăgească! se gândi el zâmbind în sinea lui. Cum mai vorbeşte de planuri şi de lucrări! Înainte n-a făcut niciodată asta. Era ca şi cum ar fi dorit să enumere amănunţit tot ceea ce îl mai bucura şi-l mai împăca întrucâtva cu viaţa. Prietenul îl cunoştea şi nu-i veni defel în întâmpinare. Ştia că nu mai putea să dureze mult până când Johann se va elibera de cele adunate în suflet de ani de zile şi va ieşi din acea tăcere de neîndurat. Aşa că păşea lângă el în aşteptare, aparent degajat, însă uimit şi întristat că nefericirea îl face până şi pe un om superior să devină pueril şi să rătăcească printre spini legat la mâini şi la ochi.

Când ajunseră înapoi la Rosshalde şi întrebară de Pierre, aflară că acesta plecase în oraş cu doamna Veraguth să-l aducă pe domnul Albert.

CAPITOLUL AL PATRULEA

Albert Veraguth păşea agitat de colo-colo prin camera cu pian a mamei sale. La prima vedere părea să-i semene tatălui, pentru că avea ochii lui, dar îi semăna mult mai mult mamei care, rezemată de pian, îl urmărea cu ochi tandri şi atenți. Când se apropie din nou, ea îl opri ținându-l de umeri şi îi întoarse fața către ea. O buclă din părul blond îi cădea peste fruntea largă, palidă, ochii îi dogoreau cu aprindere băiețească, iar buzele pline, frumoase, erau schimonosite de mânie.

— Nu, mamă, strigă el cu înflăcărare eliberându-se din brațele ei, ştii că nu mă pot duce la el. Ar fi doar o comedie fără rost. Ştie că-l urăsc, iar el la rândul lui mă urăşte, orice ai spune tu.

— Urăşte! exclamă ea cu o asprime domoală. Fără astfel de cuvinte care denaturează totul. Este tatăl tău, şi într-o vreme te îndrăgea foarte mult. Îți interzic să vorbeşti astfel.

Albert rămase locului şi o privi cu ochi scăpărători.

— Poți să-mi interzici cuvintele, sigur, dar ce se schimbă prin asta? Trebuie să-i fiu oare recunoscător? Ție ți-a distrus viața, iar mie căminul părintesc, a făcut din Rosshalde a noastră cea frumoasă, veselă şi încântătoare, un loc plin de zbucium şi de silă. Mamă, aici am crescut şi sunt perioade când visez în fiecare noapte vechile odăi şi poteci de aici, grădină şi grajdul şi gânguritul porumbeilor. N-am alt cămin pe care să-l pot iubi, la care să visez şi de care să-mi fie dor. Iar acum trebuie să trăiesc în locuri străine şi nici măcar în vacanță nu pot să vin aici cu un prieten, ca nu cumva să vadă ce fel de viață ducem! Şi toți cei pe care-i întâlnesc şi-mi află numele încep de-îndată să înalțe un imn de laudă la adresa celebrului meu tată. Ah, mamă, mi-aş fi dorit să nu-l fi avut pe tata sau Rosshalde, să fi fost săraci şi tu să trebuiască să

coşi sau să dai lecții de pian, iar eu să te ajut să ne câştigăm traiul.

Mama veni lângă el, îl sili să stea în fotoliu, se aşeză pe genunchii lui şi, mângâindu-l, îi netezi părul zburlit.

— Aşa, spuse ea cu vocea ei liniştită şi profundă al cărei timbru însemna pentru el cămin şi refugiu; aşa, acum mi-ai spus totul. Uneori este chiar bine să te descarci. Trebuie să cunoşti lucrurile pe care le ai de îndurat. Dar nu trebuie să răscoleşti ceea ce doare, copile. Acum eşti deja la fel de înalt ca mine şi în curând vei fi un bărbat în toată firea, iar gândul acesta mă bucură. Eşti şi vei rămâne copilul meu, dar vezi, sunt foarte singură şi am o mulțime de griji, aşa că am nevoie şi de sprijinul unui bărbat, al unui prieten adevărat, iar acesta trebuie să fii tot tu. Vreau să cântăm împreună la pian, să ne plimbăm împreună prin grădină şi să ne îngrijim de Pierre, vreau să petrecem vacanțe frumoase împreună. Nu să te plângi şi să-mi îngreunezi situația, căci altfel va trebui să cred că eşti încă pe jumătate copil şi că va mai dura mult până voi avea un prieten înțelept, pe care totuşi mi-l doresc atâta.

— Da, mamă, da. Dar trebuie să ții întotdeauna sub tăcere lucrurile care te fac nefericit?

— Este în orice caz mai bine, Albert. Nu e uşor şi nu trebuie să cerem asta de la copii. Dar este mai bine. Cântăm acum ceva?

— Da, cu plăcere. Beethoven, Simfonia a doua – vrei?

Abia începură să cânte, că uşa se deschise uşor, Pierre se strecură înăuntru, se aşeză pe un taburet şi ascultă. Îşi privea gânditor fratele cântând la pian, ceafa lui care ieşea din gulerul lejer de mătase, pletele care se mişcau în ritmul muzicii, mâinile. Acum, că nu îi vedea ochii, îl izbi marea asemănare a lui Albert cu mama.

— îți place? îl întrebă Albert în timpul unei pauze.

Pierre se mulțumi să dea din cap, dar imediat părăsi camera la fel de tăcut. Simțise în întrebarea lui Albert ceva din tonul cu care, după experiența lui, se adresau copiilor cei

mai mulți dintre adulți, şi a cărui falsă bunăvoință şi aroganță greoaie nu le putea suferi.

Fratele mai mare era pentru el binevenit, îl aşteptase chiar cu nerăbdare şi-l întâmpinase jos la gară cu mare bucurie. Insă acest ton nu avea de gând să-l accepte.

În timpul acesta Veraguth şi Burkhardt îl aşteptau pe Albert în atelier, Burkhardt cu neascunsă curiozitate, pictorul cu stinghereală iritată. Scurta veselie şi cheful de vorbă îi pieriseră dintr-o dată când aflase de sosirea lui Albert.

— Soseşte deci pe neaşteptate? întrebă Otto.

— Nu, nu tocmai. Ştiam că trebuie să vină zilele acestea.

Veraguth scotoci într-o cutie cu vechituri şi scoase la iveală vechi fotografii. Alese una cu portretul băiatului şi o întinse comparativ lângă o fotografie a lui Pierre.

— Acesta-i Albert la exact aceeaşi vârstă cu Pierre. Ți-l aduci aminte ?

— Oh, destul de bine. Poza-i foarte asemănătoare. Are mult din trasaturile soției tale.

— Mai mult decât Pierre?

— Da, mult mai mult. Pierre nu seamănă nici cu tine nici cu mama lui. De altfel se pare că vine. Sau să fie Albert? Nu, imposibil.

Pe dalele şi pe grătarul din fața uşii se auziră paşi mici şi uşori, clanța atinsă şi, după o scurtă ezitare, apăsată, iar înăuntru intră Pierre iscodind iute cu privirea sa întrebătoare şi prietenoasă dacă era binevenit.

— Dar unde este Albert? întrebă tata.

— Cu mama. Cântă împreună la pian.

— Aha, cântă la pian.

— Eşti supărat, tati?

— Nu, Pierre, e bine că ai venit. Povesteşte-ne ceva !

Puştiul văzu fotografiile şi le înşfăcă.

— O, aici sunt eu! Iar aici? Albert cumva?

— Da, e Albert. Aşa arăta când avea aceeaşi vârstă cu a ta.

— Pe atunci eu nici nu mă născusem. Iar acum este mare, şi Robert îi spune deja domnul Albert.

— Vrei să fii şi tu mare?

— Da, cred că vreau. Când eşti mare poţi să ai cai şi să călătoreşti, doresc şi eu asta. Iar atunci nimeni nu va mai avea voie să-mi zică „băieţaş" şi să mă ciupească de obraji. Dar parcă, la urma urmei, nu vreau să fiu mare. Cei mari sunt adesea supărători. Albert s-a schimbat şi el cu totul. Iar când cei mari devin din ce în ce mai bătrâni, în cele din urmă mor. Doresc mai degrabă să rămân aşa cum sunt, iar uneori doresc să pot zbura, şi să zbor cu păsările sus prin împrejurul copacilor şi printre nori. Atunci mi-aş râde de toţi oamenii.

— Şi de mine, Pierre?

— Uneori da, papă. Oamenii mari sunt cu toţii aşa de caraghioşi câteodată. Mama nu într-atâta. Mama stă ici şi colo în grădină într-un şezlong şi nu face nimic altceva decât să privească în iarbă, iar mâinile-i atârnă în jos şi este foarte liniştită şi puţin tristă. Este plăcut, când nu trebuie să faci tot timpul ceva.

— Aşadar, chiar nu vrei să devii ceva? Arhitect, grădinar sau poate pictor?

— Nu, nu vreau. Avem deja un grădinar şi o casă. Mi-ar plăcea să pot face cu totul alte lucruri. Mi-ar plăcea să înţeleg ce-şi spun măcălendrii între ei. Şi aş dori să văd o dată cum fac copacii de beau apă cu rădăcinile şi reuşesc să crească atât de înalţi. Cred că nimeni nu ştie asta cu adevărat. Învăţătorul ştie o mulţime de lucruri, însă doar chestii plictisitoare.

Se aşezase pe genunchii lui Otto Burkhardt şi trăgea de catarama acestuia.

— Nu poţi să ştii multe lucruri, spuse Burkhardt prietenos. Nu poţi decât să le vezi şi trebuie să fii mulţumit că sunt atât de frumoase. Când o să vii într-o buna zi la mine în Indii, vei călători zile îndelungate cu un vapor mare, iar în faţa vaporului îşi vor face apariţia o mulţime de peştişori, cu aripioare ca de sticlă, şi care pot zbura. Iar uneori apar şi

păsări, care vin din insule străine zburând pe distanțe îngrozitor de lungi şi sunt foarte obosite, se lasă jos pe vapor, uimite că atât de mulți oameni străini călătoresc pe ocean. Şi ele ar dori mult să ne înțeleagă şi să ne întrebe, de unde venim şi cum ne cheamă, dar asta nu se poate şi atunci ne privim în ochi şi dăm din cap în semn de salut, iar când pasărea s-a odihnit, se scutură şi pleacă mai departe în zbor peste ocean.

— Şi chiar nu ştim cum se cheamă aceste păsări?

— Oh, ba da, ştim asta. Dar sunt nume pe care oamenii le-au născocit; iar cum îşi zic ele însele între ele nu putem şti.

— Unchiul Burkhardt ştie să povestească frumos, papà. Aş vrea să am şi eu un prieten. Albert este prea mare. Cei mai mulți oameni nu înțeleg defel ce spui şi ce vrei, însă unchiul Burkhardt mă înțelege pe dată.

Una din servitoare veni după băiat. În curând era vremea cinei şi domnii plecară spre casă. Veraguth era tăcut şi prost dispus. In sufragerie îi ieşi în întâmpinare fiul său şi-i întinse mâna.

— Bună ziua, papà.

— Bună ziua, Albert. Ai călătorit bine?

— Mulțumesc, da. Bună seara, domnule Burkhardt.

Tânărul era foarte rece şi protocolar. Oferi brațul mamei sale până la masă. Se aşezară la masă, iar conversația se purtă aproape exclusiv între Burkhardt şi amfitrioană. Veni vorba de muzică.

— Permiteți să vă întreb, se adresă Burkhardt lui Albert, ce fel de muzică preferați? Deşi, în ce mă priveşte, nu mai sunt de mult la curent în acest domeniu, şi abia dacă îi cunosc după nume pe muzicienii moderni.

Tânărul ridică politicos privirea şi-i răspunse.

— Pe cei mai noi îi cunosc şi eu doar din auzite. Nu am o preferință anume şi-mi place orice muzică bună. Cel mai mult Bach, Gluck şi Beethoven.

— Aha, clasicii. Dintre aceştia la vremea noastră l-am cunoscut, de fapt, mai îndeaproape doar pe Beethoven. De

Gluck nu ştiam absolut nimic. Trebuie să ştiţi, eram cu toţii împătimiţi ai lui Wagner. Îţi mai aduci aminte, Johann, cum am ascultat pentru prima dată *Tristan?* A fost o nebunie!

Veraguth zâmbi fără bucurie.

— Vechea şcoală! exclama el cam aspru. Wagner e trecut, nu-i aşa, Albert?

— Oh, dimpotrivă, ba chiar este cântat în toate operele. Dar nu mă pot pronunţa în privinţa lui.

— Nu vă place Wagner?

— Îl cunosc prea puţin, domnule Burkhardt. Merg foarte rar la operă. Mă interesează doar muzica pură, nu şi opera.

— Bine, dar preludiul de *la Maeştrii cântăreţi!* Îl cunoaşteţi cu siguranţă. Nici el nu vă spune nimic ?

Albert îşi muşcă buzele şi reflectă o clipă înainte de a răspunde.

— Chiar nu mă pot pronunţa. Este – cum să spun? – muzică romantică, iar aceasta mă interesează prea puţin.

Veraguth făcu o grimasă.

— Să-ţi torn vin de ţară? întrebă el ca să abată conversaţia.

— Da, mulţumesc.

— Iar tu, Albert? Un pahar de vin roşu?

— Nu, mulţumesc, papà.

— Ai devenit abstinent?

— Nu, în nici un caz. Dar vinul nu îmi face bine, prefer să mă abţin.

— Ei, cum doreşti. Noi însă să ciocnim, Otto. Noroc!

Goli paharul pe jumătate cu o sorbitură precipitată. Albert juca în continuare rolul tânărului bine crescut care, deşi are anumite opinii proprii şi le păstrează cu modestie pentru sine cedând celor mai în vârstă cuvântul nu pentru a învăţa, ci ca să aibă linişte. Rolul nu i se potrivea, aşa că în scurt timp se simţi şi el extrem de jenat. Nu voia să-i ofere absolut nici o ocazie de conflict tatălui său, pe care era deprins să-l ignore pe cât posibil.

Burkhardt tăcu urmărind totul, aşa că nu mai rămăsese nimeni care să întreţină cu bunăvoinţă conversaţia secătuită într-o tăcere rece. Se grăbiră cu masa; se serveau reciproc cu o ceremonie politicoasă, se jucau stingheriţi cu linguriţele de desert aşteptând jalnic de conştienţi momentul ridicării şi despărţirii. Abia în acest ceas simţi Otto Burkhardt până în străfunduri însingurarea şi răceala lipsită de speranţă în care erau încremenite şi atrofiate căsnicia şi viaţa prietenului său. Îi arunca priviri fugare şi-l vedea privind înainte mohorât, cu chipul fără vlagă, la bucatele abia atinse, recunoştea în ochii lui, pe care-i întâlnea preţ de o clipă, ruşinea imploratoare faţă de dezvăluirea situaţiei sale.

Era o privelişte tristă şi parcă tăcerea aceea lipsita de iubire, răceala stingheră şi constrângerea seacă a acestei mese nu făceau decât să anunţe răsunător ruşinea lui Veraguth. În acest moment Otto simţi că fiecare nouă zi a prezenţei sale aici ar fi doar o odioasă prelungire a acestei stânjenitoare condiţii de spectator şi o caznă pentru prietenul său care salva cu greu aparenţele şi nu mai găsea în el putere şi chef să-şi înfrumuseţeze mizeria în faţa privitorului. Aceasta trebuia să înceteze.

Abia apucase să se ridice doamna Veraguth că soţul ei îşi şi trase scaunul înapoi.

— Sunt foarte obosit, aşa că pe mine vă rog să mă scuzaţi! Nu vă deranjaţi!

Ieşi din cameră uitând să închidă uşa după el, iar Otto îl auzi cum se îndepărtează încet cu paşi grei pe coridor şi coboară treptele ce scârţâiau.

Burkhardt închise uşa şi o însoţi pe doamna Adele în salon, unde pianul rămăsese deschis, iar vântul de seară răsfoia partiturile aşezate pe stativ.

— Doream să vă rog să cântaţi ceva, zise el stânjenit. Dar mi se pare că soţul dumneavoastră nu se simte prea bine, a lucrat toată amiaza în soare. Dacă-mi permiteţi, îi voi mai ţine companie un ceas.

Doamna Veraguth înclină capul cu gravitate şi nu încercă să-l rețină. El îşi luă rămas bun şi plecă împreună cu Albert, care-l însoți până la scări.

CAPITOLUL AL CINCILEA

Afară se lăsa amurgul când Otto Burkhardt ieşi din holul luminat de marele candelabru al casei şi se despărți de Albert. Se opri sub castani, trase însetat în piept aerul de seară proaspăt, înmiresmat al copacilor şi îşi şterse de pe frunte stropii grei de transpirație. Dacă putea să îşi ajute puțin prietenul, trebuia să o facă acum.

În atelier nu era aprinsă nici o lumină şi nu-l găsi pe pictor nici în camera de lucru şi nici în celelalte încăperi. Deschise uşa dinspre iaz şi plecă să-l caute, păşind fără zgomot prin împrejurul casei. Îl descoperi în fotoliul de răchită, în care îl pictase pe el în acea zi, şedea cu coatele sprijinite pe genunchi şi fața în mâini, liniştit, ca şi cum ar fi dormit.

— Johann! îl strigă el încet, se apropie de el şi îşi aşeză mâna pe capul aplecat al acestuia.

Nu primi nici un răspuns. Rămase locului, tăcu şi aşteptă, mângâindu-i celui cufundat în oboseală şi suferință părul scurt şi aspru. Vântul se auzea printre copaci, în rest era linişte şi domnea pacea înserării. Se scurseră minute în şir. Când deodată se auzi dinspre conac un acord plin, ținut îndelung, amplificat de amurg într-un talaz de sunete, şi apoi încă unul. Primele măsuri ale unei sonate pentru pian.

La aceasta pictorul înălță capul, îşi scutură cu blândețe mâna prietenului de pe creştet şi se ridică în picioare. Îl privi pe Burkhardt tăcut, cu ochi obosiți şi uscați, încercă să surâdă şi renunță imediat, în timp ce trăsăturile sale încremenite se moleşiră.

— Să intrăm, spuse el încruntându-se, ca şi cum ar fi încercat să se apere de muzica ce se revărsa de dincolo.

Plecă înainte şi se opri la uşa atelierului.

— Cred că nu te vom mai avea mult timp în mijlocul nostru?

Cum simte totul! se gândi Burkhardt. Răspunse cu voce calmă:

— Ce mai contează o zi. Mă gândesc să plec poimâine.

Veraguth căută pipăind comutatorul. Cu un mic clinchet metalic se aprinseră dintr-o dată toate luminile atelierului.

— Ei, atunci să mai bem împreună o sticlă de vin bun.

Îl sună pe Robert şi-i dădu mai multe porunci. În mijlocul atelierului se găsea proaspătul portret al lui Burkhardt aproape terminat. Se opriră în fața lui şi-l priviră, în timp ce Robert aranjă masa şi scaunele, aduse vin şi gheață, țigări de foi şi scrumiere.

— E bine, Robert, poți pleca. Nu mă trezi mâine dimineață. Lasă-ne singuri acum!

Se aşezară şi ciocniră. Pictorul se foia agitat în fotoliu, se ridică din nou şi stinse jumătate din lumini. Apoi se lăsa din nou greoi în fotoliu.

— Tabloul nu este întru totul gata, începu el. Serveşte-te cu o țigară! N-ar fi ieşit rău, dar în definitiv nu contează prea mult. Iar noi ne vom revedea.

Îşi alese o țigară, îi reteză capătul cu băgare de seamă, o învârti printre degetele nervoase şi o lăsă iarăşi jos.

— De data asta n-ai nimerit tocmai bine pe aici, Otto. Îmi pare rău.

Glasul său se frânse dintr-o data, iar el se prăbuşi înspre Burkhardt, îi apucă mâinile şi le ținu strâns într-ale sale.

— Ştii acum totul, gemu el ostenit şi câteva lacrimi căzură pe mâna lui Otto. Nu voia să renunțe însă la reținerile lui îndărătnice. Se îndreptă la loc, se strădui să-şi calmeze glasul şi zise stânjenit: Scuză-mă! Să bem un pahar! Nu fumezi?

Burkhardt luă o țigară de foi.

— Bietul de tine!

Beau şi fumau într-o tăcere molcomă, privind lumina răsfrângându-se în lustrul cupelor de sticlă şi lucind mai cald în vinul auriu, fumul albăstrui plutind nehotărât prin odaia largă şi încolăcindu-se în fuioare capricioase, iar din când în când se uitau unul la altul cu priviri ce nu mai aveau nevoie de cuvinte. Era ca şi cum totul ar fi fost deja spus.

Un fluture de noapte străbătu atelierul zbârnâind şi se ciocni de trei, patru ori violent de pereți cu un zgomot surd. Apoi rămase nemişcat şi amorțit, un triunghi cenuşiu de catifea, pe tavan.

— Vii cu mine la toamnă, în Indii? întrebă în cele din urmă Burkhardt şovăitor.

Din nou o tăcere prelungă. Fluturele începu să se deplaseze încet. Mic şi cenuşiu se târa înainte ca şi cum ar fi uitat să zboare.

— Poate, zise Veraguth. Poate. Trebuie însă să mai vorbim.

— Bine, Johann. Nu vreau să te zoresc. Dar trebuie să-mi spui totuşi câte ceva. Nu mă aşteptam să meargă din nou bine între tine şi soția ta, însă...

— N-a mers doar de la bun început!

— Nu. Însă mă sperie că ați ajuns atât de departe. Nu poate să rămână aşa. Te distrugi.

Veraguth râse răguşit.

— Nu mă distrug, bătrâne. În septembrie voi expune la Frankfurt vreo douăsprezece tablouri noi.

— în regulă. Dar cât mai poate ține asta? Este absurd... Spune-mi, Johann, de ce nu te-ai despărțit de ea?

— Nu-i aşa de simplu... O să-ți povestesc. Măcar să afli totul aşa cum s-a petrecut.

Luă o gura de vin şi rămase aplecat pe scaun în timp ce Otto se trase mai departe de masă.

— Ştii doar că am avut de la bun început dificultăți cu soția mea. S-au scurs aşa câțiva ani, nici bine şi nici rău, şi poate că s-ar mai fi putut salva ceva pe atunci. Dar mi-am putut ascunde prea puțin dezamăgirea şi ceream mereu de la

Adele tocmai ceea ce ea nu-mi putea da. Elan n-a avut niciodată; era grava şi nu tocmai plină de viaţă, aş fi putut şti asta dinainte. Nu era nicidecum în stare să treacă ceva cu privirea şi să depăşească cu umor sau uşurinţă o situaţie dificilă. Nu avea ce opune pretenţiilor şi toanelor mele, dorului meu năvalnic şi în cele din urmă dezamăgirii mele, decât tăcere şi răbdare, o răbdare înduioşătoare, tăcută, eroică, care mă mişca adesea şi care, de altfel, nu era de folos nici unuia din noi. Dacă eram furios şi nemulţumit, ea tăcea şi suferea, iar dacă, curând după aceasta, veneam cu dorinţa de mai bună înţelegere, îi ceream iertare sau încercam, într-o clipă de bună dispoziţie, s-o înveselesc şi pe ea, era în zadar, ea tăcea în continuare şi se îndărătnicea, tot mai închisă, statornică şi greoaie. Când eram cu ea, aştepta temătoare şi cuminte, primea cu aceeaşi nepăsare şi răbufnirile de mânie şi stările de bună dispoziţie, iar când plecam, cânta la pian doar pentru sine şi se gândea la vremurile de dinaintea căsătoriei. M-am adâncit astfel tot mai mult în greşeală şi n-am mai avut în cele din urmă nici eu nimic ce să ofer şi să comunic. Am început să devin din ce în ce mai sârguincios şi m-am deprins treptat să mă îngrop în munca mea.

Făcea eforturi vădite să rămână calm. Voia să povestească, nu să acuze, dar în spatele cuvintelor se simţea tocmai acuza sau cel puţin tânguirea despre distrugerea vieţii sale, despre dezamăgirea speranţei sale de tinereţe şi despre condamnarea pe viaţă la o existenţă ciuntită, lipsită de bucurie, invariabil contrară esenţei fiinţei sale.

— Chiar şi pe atunci mă gândeam uneori să divorţez. Dar aceasta nu era aşa de simplu. Eram obişnuit să-mi duc traiul lucrând liniştit, iar gândul la tribunale şi avocaţi, la curmarea bruscă a tuturor micilor deprinderi zilnice mă făcea să dau mereu înspăimântat înapoi. Dacă mi-ar fi ieşit pe atunci în cale o nouă dragoste, m-aş fi hotărât uşor. Dar s-a dovedit că şi firea mea era mai greoaie decât credeam eu. Mă îndrăgosteam cu o anumită invidie melancolică de fetişcane nostime, dar niciodată îndeajuns de profund şi din ce în ce

mai mult înțelegeam că nu mă mai puteam dărui nici unei iubiri precum pictatului. Toată năzuința de descătușare şi uitare de sine, fiecare dorință şi nevoie se îndreptau într-acolo şi realmente n-am mai primit în viața mea în aceşti îndelungi ani nici un singur om, nici o femeie, nici un prieten. Înțelegi doar, ar fi trebuit să încep fiecare prietenie cu mărturisirea ruşinii mele.

— Ruşine?! spuse Burkhardt încet, pe un ton mustrător.

— Desigur, ruşine! Astfel o percepeam încă de atunci, şi nu s-a schimbat nimic între timp. Este o ruşine să fii nefericit. Este o ruşine să nu-ți poți arăta nimănui viața, să trebuiască să ascunzi şi să tăinuieşti ceva. Dar de ajuns cu asta! Să-ți povestesc.

Privea fix şi posomorât în paharul său, aruncă țigara de foi stinsă şi continuă.

— Între timp Albert s-a făcut mărişor. Amândoi îl iubeam nespus, discuțiile despre el şi grijile pentru el ne țineau împreună. Abia când avea vreo şapte, opt ani a început să mă cuprindă gelozia şi am început să mă lupt pentru el – la fel cum astăzi mă lupt cu ea pentru Pierre! Mi-am dat dintr-o dată seama că nu mă mai puteam lipsi de băiat şi ani de-a rândul am văzut cu neîntreruptă spaimă cum devenea încetul cu încetul din ce în ce mai rece față de mine şi cum se ataşa tot mai mult de maică-sa.

Apoi a fost grav bolnav, iar în acea perioadă de frământare pentru copil, toate celelalte au fost date temporar uitării şi am trăit un răstimp într-o asemenea armonie ca niciodată înainte. În acest timp s-a născut Pierre.

De când micuțul este pe lume, el a avut parte de toată iubirea pe care o mai puteam eu oferi. Am lăsat ca Adele să-mi scape din nou, ca Albert, după însănătoşirea lui, să se apropie tot mai mult de mama lui, să devină aliatul ei împotriva mea şi, treptat, duşmanul meu, până când am fost nevoit să-l trimit departe de casă. Renunțasem la tot, mă lipsisem de toate şi de orice pretenție, mă dezobişnuisem chiar să mai am un cuvânt de spus în casă şi nu aveam nimic

împotrivă să fiu un simplu oaspete îngăduit în propria-mi casă. Nu doream să păstrez pentru mine decât pe micuțul meu Pierre, iar când conviețuirea cu Albert şi întreaga situație din casă au devenit de nesuportat, i-am propus lui Adele să divorțăm.

Pe Pierre voiam să-l păstrez eu. Toate celelalte puteau să-i rămână ei: putea să-l țină pe Albert, să păstreze Rosshalde şi jumătate din veniturile mele, din partea mea chiar şi mai mult. Dar n-a vrut. Consimțea de bunăvoie să divorțeze şi nu dorea să primească decât strictul necesar de la mine, dar nu voia să se despartă de Pierre. Aceasta a fost ultima noastră ceartă. Încă o singură dată am mai încercat totul ca să-mi salvez puțina fericire rămasă; m-am rugat şi am făcut promisiuni, m-am plecat şi umilit în fața ei, am amenințat şi am plâns şi în cele din urmă am răbufnit furios, totul în zadar. S-a învoit până şi ca Albert să fie trimis la internat. S-a arătat deodată că această femeie tăcută şi răbdătoare nu era dispusă să cedeze nici măcar un lat de palmă; îşi dădea prea bine seama de puterea ei şi-mi era superioară. În acea vreme pur şi simplu o uram, iar ceva din asta încă mai persistă.

Aşa că am adus un zidar şi am pus să mi se construiască locuința din atelier, iar de atunci locuiesc aici şi totul este aşa precum ai văzut şi tu.

Burkhardt ascultase îngândurat şi nu-l întrerupsese nici măcar o dată, nici chiar în clipele când Veraguth părea să aştepte asta, ba chiar s-o dorească.

— Mă bucur, zise el precaut, că tu însuți vezi totul aşa de limpede. Este cam aşa cum mi-am închipuit şi eu. Să mai vorbim puțin despre asta, dacă tot ne-am pornit! De când sunt aici am aşteptat la fel ca tine acest ceas. Să presupunem că ai avea un buboi supărător, care te chinuie şi de care te cam ruşinezi. Acum ştiu de el, iar tu te simți deja mai bine, fiindcă nu mai eşti nevoit să-l ascunzi. Dar nu trebuie să ne mulțumim cu atât, trebuie să vedem dacă nu putem să-l deschidem şi să-l vindecăm.

Pictorul se uită la el, scutură greoi din cap şi surise:

— Să-l vindecăm? Aşa ceva nu se vindecă niciodată. Dar deschide-l fără grijă!

Burkhardt dădu din cap. Voia să-l deschidă, desigur, nu voia să lase să treacă acest ceas fără nici un rezultat.

— Mi-a rămas ceva neclar în povestirea ta, spuse el gânditor. Zici că nu te-ai despărțit de soția ta din pricina lui Pierre. Chestiunea este dacă nu ai fi putut să o constrângi să ți-l lase pe Pierre. Dacă ați fi divorțat în instanță, ar fi trebuit doar să-ți fie încredințat măcar unul dintre copii. Nu te-ai gândit niciodată la asta?

— Nu, Otto, la asta nu m-am gândit niciodată. Nu m-am gândit niciodată că un judecător ar putea repara cu înțelepciunea lui ceea ce am greşit şi pierdut eu. Dar asta nu mă ajută la nimic. Şi fiindcă propriile-mi puteri n-au fost de ajuns ca s-o fac să renunțe la băiat, nu mi-a rămas altceva de făcut decât să aştept să văd pentru cine se va decide mai târziu Pierre însuşi.

— Este vorba numai de Pierre, aşadar. Dacă el n-ar fi existat, te-ai fi despărțit, fără îndoială, de mult de soția ta şi ți-ai mai fi putut găsi ferici-rea în lume sau cel puțin o viață limpede, rațională, liberă. În schimb te-ai împotmolit într-un hățiş de compromisuri, sacrificii şi mici subterfugii, în care un om ca tine probabil se sufocă.

Veraguth privi neliniştit şi goli un pahar cu vin pe nerăsuflate.

— Vorbeşti mereu de sufocare şi distrugere! Vezi doar, trăiesc şi lucrez, şi să mă ia dracu' dacă mă dau bătut.

Otto nu-i luă în seamă surescitarea. Continuă cu insistență molcomă:

— Iartă-mă, dar nu-i chiar aşa. Eşti un om neobişnuit de puternic, altfel n-ai fi făcut față atâta vreme acestor împrejurări. Tu însuți simți cât de mult te-au vătămat şi îmbătrânit, şi este o vanitate nefolositoare să o tăgăduieşti față de mine. Mă încred mai degrabă în ochii mei decât în tine şi văd că o duci mizerabil. Te menține munca ta, însă ea îți este mai curând anestezie decât bucurie. Îți iroseşti jumătate

din forța ta atât de prețioasă în renunțări şi mici obstacole de zi cu zi. Din asta nu te alegi cu fericire, ci, în cel mai bun caz, cu resemnare. Iar pentru asta, amice, eşti mult prea bun.

— Resemnare? Se poate. Şi alții trăiesc tot aşa. Cine este fericit?

— Fericit este acela care speră! strigă Burkhardt răspicat. Dar tu, în ce-ai putea să speri? Nici măcar în succese, onoruri sau bani; de astea ai parte din belşug. Omule, habar nu mai ai ce înseamnă să trăieşti şi să te bucuri! Eşti mulțumit pentru că nu mai speri! Pot înțelege asta, în ce mă priveşte, dar este o situație oribilă, Johann, este un buboi urât şi acela care are un astfel de buboi şi nu vrea să-l deschidă este un laş.

Se înfierbântase şi umbla teribil de agitat dintr-un colț într-altul, şi în timp ce-şi urma cu forțe încordate planul, chipul de băiat al lui Veraguth îl privea din adâncul amintirilor şi înaintea ochilor îi plutea imaginea unei scene când se certase odinioară cu el la fel ca astăzi. Ridicând privirea, se uită la chipul prietenului; acesta şedea prăbuşit, cu ochii ațintiți în jos. Nu mai păstra nici urmă din trăsăturile feței băiatului de odinioară. Acolo şedea acela pe care-l numise intenționat un laş şi căruia îi zgândărise mândria odinioară atât de exagerată, şi nu se apăra.

Exclamă doar cu amară slăbiciune:

— Haide! Nu-i nevoie să mă cruți. Ai văzut în ce cuşcă trăiesc, acum poți fără nici o grijă să împungi cu bățul înăuntru şi să-mi reproşezi ruşinea. Te rog, continuă! Nu mă apăr, nici măcar nu mă voi supăra.

Otto se opri în fața lui. Îi inspira atâta milă, dar se stăpâni şi zise aspru:

— Dar trebuie să te superi! Trebuie să mă dai afară, să pui capăt prieteniei noastre, sau altfel trebuie să recunoşti că am dreptate.

Se ridică acum şi pictorul în picioare, dar vlăguit şi fără prospețime.

— Atunci ai dreptate, dacă ții la asta, spuse el obosit. M-ai supraapreciat, nu mai sunt aşa de tânăr şi nici aşa de uşor de jignit. Şi nici nu am atât de mulți prieteni ca să-mi pot permite să-i risipesc. Te am doar pe tine. Ia loc şi mai bea un pahar cu vin, e bun. Asemenea vin nu găseşti în Indii şi probabil că nu găseşti acolo nici prea mulți prieteni care să îngăduie atâta încăpățânare din partea ta.

Burkhardt îl bătu uşor pe umăr şi spuse aproape furios:

— Bătrâne, să nu devenim acum sentimentali – nu acum! Spune-mi ce ai să-mi reproşezi, iar apoi să continuăm.

— Oh, n-am nimic să-ți reproşez! Eşti un ins fără cusur, Otto, neîndoielnic. Mă urmăreşti de aproape douăzeci de ani cum mă scufund, priveşti cu prietenie şi cu părere de rău poate, cum mă înghite mlaştina şi n-ai spus niciodată nimic şi nici nu m-ai umilit vreodată oferindu-mi oarece ajutor. Ai privit cum, ani de-a rândul, aveam în fiecare zi la mine cianură şi ai remarcat cu mulțumire nobilă că n-am înghițit-o, iar în cele din urmă am aruncat-o. Iar acum, când mă aflu atât de adânc în mocirlă, de nu mai pot ieşi, acum stai acolo şi te-ai găsit să mă mustri şi să mă avertizezi...

Privea țintă înaintea sa, cu ochii înroşiți şi aprinşi, iar Otto observă abia acum, când dori să-şi mai toarne un pahar cu vin şi nu mai găsi nimic în sticlă, că în acest scurt răstimp Veraguth golise sticla de unul singur.

Pictorul îi urmări privirea şi râse strident.

— Ah, iertare! strigă el aprins. Da, sunt puțin afumat, nu uita să mi-o pui şi pe asta la socoteală. Mi se întâmplă o dată la câteva luni să mă cherchelesc nițel, din nebăgare de seamă – ca stimulent, ştii...

Îşi lăsă apăsat amândouă mâinile pe umerii prietenului şi spuse acuzator cu glasul dintr-o dată obosit, tânguitor:

— Ştii, dragul meu, cianura, vinul şi toate astea ar fi fost de prisos dacă cineva ar fi vrut să mă ajute puțin. Tu, tu de ce m-ai lăsat să ajung până aici încât acum să fiu nevoit să cer ca un cerşetor un pic de îngăduință şi iubire? Adele nu m-a răbdat, Albert m-a părăsit, Pierre mă va părăsi şi el cândva –

iar tu ai stat deoparte şi ai privit. N-ai putut să faci nimic? Chiar n-ai putut să mă ajuți deloc?

Vocea pictorului se frânse, iar el se prăbuşi înapoi pe scaun. Burkhardt păli de moarte. Era mult mai grav decât crezuse el! Era oare cu putință ca acest om aspru şi mândru să ajungă după câteva pahare cu vin la mărturisirea deznădăjduită a mizeriei şi ocării sale ascunse!

Se aşeză lângă Veraguth şi-i vorbi încet la ureche ca unui copil care trebuie alinat.

— O să te ajut, Johann, crede-mă, o să te ajut. Am fost un dobitoc, am fost aşa de orb şi nătărău. Haide, totul va fi din nou bine, ai încredere!

Îşi aminti de rarele împrejurări din tinerețe când, în situații de mare tulburare, prietenul sau îşi pierduse stăpânirea de sine. O asemenea întâmplare, ațipită în adâncul memoriei sale, i se înfățişa acum din nou, în fața ochilor, ciudat de desluşit. Johann umbla pe vremuri cu o colegă de şcoală nostimă, Otto se exprimase dispreţuitor despre ea, iar Veraguth îi adusese la cunoştință în cel mai violent mod că a rupt-o cu el. Şi atunci pictorul se înfierbântase peste măsură după o cantitate mică de vin, şi atunci i se înroşiseră ochii şi-şi pierduse controlul vocii. Prietenul fu impresionat să vadă repetându-se atât de straniu trăsăturile uitate ale unui trecut aparent senin, şi, la fel ca odinioară, îl înfricoşa prăpastia, desluşită dintr-o dată, de însingurare lăuntrică şi flagelare sufletească din viața lui Veraguth. Acesta era neîndoielnic secretul despre care vorbea din când în când pe ocolite Johann şi pe care el îl bănuia ascuns în sufletul oricărui mare artist. De acolo i se trăgea, aşadar, acestui om avântul straniu, nepotolit, de a crea, de a cuprinde şi învinge din nou, la fiecare ceas, universul cu simțurile sale. De acolo în cele din urmă şi tristețea ciudată, cu care-l pot umple adesea marile opere de artă pe spectatorul pasiv.

Era ca şi cum Otto nu-şi înțelesese niciodată pe deplin prietenul până în această clipă. Acum privea în adâncul întunecatei fântâni din care se nutrea cu forțe şi suferință

sufletul lui Johann. În acelaşi timp, simțea o mângâiere profundă, bucuroasă că era el, vechiul prieten, cel în fața căruia Veraguth aflat în suferință îşi deschidea sufletul, că el era acela pe care-l învinuia şi căruia îi cerea ajutorul.

Veraguth părea să nu mai ştie ce spusese. Se domolise ca un copil care şi-a făcut de cap şi spuse în cele din urmă cu voce limpede:

— Nu prea ai noroc cu mine de data asta. Totul mi se trage de la faptul că în ultima vreme nu mi-am văzut de munca mea zilnică. Este o indispoziție nervoasă. Zilele bune nu-mi priesc.

Iar când Burkhardt încercă să-l oprească să deschidă a doua sticlă, îi zise:

— Oricum n-aş putea dormi acum. Dumnezeu ştie de ce sunt aşa de nervos! Ei, să mai chefuim un pic, înainte nu te dădeai în lături de la asta. Ah, din pricina nervilor mei, zici tu! O să mi-i calmez, la asta am experiență. În zilele următoare o să-mi încep munca în fiecare dimineață la ora şase şi o să călăresc în fiecare seară o oră.

Aşa că prietenii rămaseră împreună până aproape de miezul nopții. Johann scormonea tăifăsuind amintiri din trecut, Otto îl asculta şi vedea cu plăcere aproape silnică închizându-se domolită o suprafață netedă, voios scânteietoare, peste locul în care tocmai privise în întunecate abisuri.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

A doua zi Burkhardt îl întâmpină pe pictor cu sfială. Se aştepta să-şi găsească prietenul schimbat, iar în locul tulburării de ieri să dea peste o răceală dispreţuitoare şi o ruşine defensivă. Johann în schimb îi ieşi înainte cu o seriozitate calmă.

— Deci mâine pleci, spuse el prietenos. E bine aşa şi îți mulțumesc pentru tot. N-am uitat de altfel ce s-a petrecut ieri seară; despre asta mai avem de discutat.

Otto consimți şovăind.

— Dacă ții, dar nu vreau să te tulbur din nou în zadar. Poate că am răscolit ieri prea multe lucruri. De ce oare a trebuit să aşteptăm până în ultima clipă!

Luară micul dejun în atelier.

— Nu, e bine aşa, spuse Johann hotărât. Este foarte bine aşa. N-am închis ochii toată noaptea şi am rumegat totul încă o dată, trebuie să ştii. Ai răscolit multe, aproape mai multe decât puteam eu să suport. Trebuie să ții seama că n-am avut pe nimeni de ani de zile cu care să pot vorbi. Dar acum totul trebuie pus în ordine şi golit până la fund, altfel sunt într-adevăr un laş, cum m-ai numit ieri.

— Oh, te-a rănit asta? Trece-o cu vederea!

— Nu, ai avut întrucâtva dreptate, cred. Astăzi doresc să mai petrecem o zi plăcută şi veselă, după-amiază o să ieşim împreună într-o excursie şi o să-ți arăt un peisaj frumos. Dar înainte trebuie să punem ceva la punct. Ieri m-au copleşit toate dintr-o dată, încât mi-am pierdut cumpătul. Dar între timp am chibzuit totul. Cred că înțeleg acum ce-ai vrut să-mi spui ieri.

Vorbea aşa de calm şi prietenos că Burkhardt uită de temerile sale.

— Ei, atunci e bine, dacă m-ai înțeles, nu trebuie să luăm totul de la capăt. Mi-ai povestit cum s-a ajuns aici şi cum stau lucrurile în prezent. Îți păstrezi căsnicia, menajul şi întreaga ta situație actuală numai pentru că nu vrei să te desparți de Pierre. Aşa este?

— Da, întocmai.

— Ei bine, şi cum te gândeşti că va fi pe mai departe? Mi se pare că ai pomenit ieri că ți-e teamă că îl vei pierde şi pe Pierre cu timpul. Aşa-i?

Veraguth suspină dureros şi îşi îngropa fruntea în palmă; continuă însă cu acelaşi glas:

— Poate că aşa va fi. Aici e buba. Eşti de părere că ar trebui să renunț la băiat?

— Da, bineînțeles! Te costă ani şi ani de luptă cu soția ta, care e puțin probabil că ți-l va ceda.

— Se poate. Dar vezi tu, Otto, el e ultimul lucru pe care-l mai am! Sunt înconjurat de ruine, iar dacă aş muri azi, în afară de tine, nu s-ar agita decât cel mult câțiva gazetari. Sunt un biet nenorocit, dar îl am pe acest copil, încă îl mai am pe acest puşti micuț şi drag, pentru care să pot să trăiesc şi pe care să-l pot iubi, pentru care sufăr şi lângă care uit de mine în clipe de fericire. Trebuie să-ți dai seama de asta! Tocmai la asta să renunț!

— Nu e uşor, Johann. E o treabă blestemată. Dar nu ştiu altă cale. Uite, habar nu mai ai ce se mai petrece dincolo în lume, te-ai îndărătnicit şi îngropat în muncă şi în căsnicia ta nefericită. Fă acest pas şi descotoroseşte-te o dată de toate astea, şi vei vedea dintr-o dată lumea aşteptându-te cu sute de lucruri frumoase. Te-ai însoțit de mult cu morții şi ai pierdut legătura cu viața. Te agăți de Pierre şi, sigur, el este fără doar şi poate un puşti adorabil; dar asta nu este totuşi hotărâtor. Fii măcar o dată puțin crud şi cugetă dacă băiatul are într-adevăr nevoie de tine!

— Dacă are nevoie de mine ...?

— Da. Ceea ce poți să-i dai tu este dragoste şi tandrețe – lucruri de care un copil are adesea mai puțină nevoie decât credem noi, adulții. În schimb, micuțul creşte într-o casă în care tatăl şi mama abia se mai cunosc unul pe celălalt, ba chiar sunt geloşi din pricina lui. Nu-i crescut în exemplul bun al unui cămin fericit şi sănătos, e precoce şi va deveni un singuratic. Iar în cele din urmă, iartă-mă, va trebui totuşi, într-o bună zi, să aleagă între tine şi mama lui. Nu poți să-ți dai seama de asta?

— Poate că ai dreptate. Ba chiar ai cu siguranță dreptate. Dar aici se opreşte rațiunea în ce mă priveşte. Mă agăț de băiat şi mă cramponez de această iubire pentru că nu mai cunosc de mult timp nici o altă căldură şi nici o altă lumină.

Poate că o să mă abandoneze peste câțiva ani, poate că o să fie dezamăgit şi mă va urî cândva – aşa cum mă urăşte Albert, care la paisprezece ani a aruncat o dată cu un cuțit după mine. Dar îmi rămâne cel puțin faptul că mai pot fi cu el aceşti câțiva ani şi-l pot iubi, că îi pot strânge minutele într-ale mele şi-i pot asculta ciripitul subțire şi vesel. Spune: trebuie să renunț la asta? Trebuie?

Burkhardt ridică dureros din umeri şi se încruntă.

— Trebuie, Johann, spuse el apoi cu glas abia auzit. Cred că trebuie. Nu trebuie să se întâmple chiar astăzi, dar va trebui în curând. Trebuie să te lepezi de tot ce ai şi să te purifici de tot trecutul, altfel nu vei mai putea niciodată să priveşti lumea pe deplin senin şi liber. Fă ce vrei, iar dacă nu poți să faci acest pas, rămâi aici şi trăieşte pe mai departe viața asta – voi fi alături de tine chiar şi atunci, şi poți să te bizui pe mine, ştii asta. Însă mi-ar părea rău.

— Sfătuieşte-mă! Nu văd decât întuneric în fața mea.

— Bine. Acum e iulie; la toamnă mă voi întoarce în Indii. Înainte voi trece încă o dată pe la tine şi sper că atunci vei avea deja bagajele pregătite şi vei veni cu mine. Dacă până atunci te vei fi hotărât şi vei fi de acord, cu atât mai bine. Dacă însă nu te poți hotărî, ieşi pentru un an, sau din partea mea pentru jumătate de an, cu mine, din această atmosferă. La mine poți să pictezi, să călăreşti, poți să vânezi şi tigri sau să te îndrăgosteşti de malaieziene – sunt şi câteva drăguțe – în orice caz vei fi pentru o vreme departe de aici şi poți să vezi dacă acea viață nu-ți prieşte mai mult. Ce părere ai?

Cu ochii închişi, pictorul clătină din capul său mare cu păr țepos, chip palid şi buze strânse.

— Mulțumesc! exclamă el pe jumătate zâmbind. Mulțumesc, e drăguț din partea ta. O să-ți spun la toamnă dacă vin cu tine. Te rog, lasă-mi fotografiile.

— Păstrează-le... Dar – nu te poți hotărî astăzi sau mâine chiar în ce priveşte călătoria? Ar fi mai bine pentru tine.

Veraguth se ridică şi se îndreptă spre uşă.

— Nu, nu pot. Cine ştie ce se întâmplă între timp! De ani de zile n-am mai fost niciodată departe de Pierre mai mult de trei, patru săptămâni. Cred că voi veni cu tine, dar nu vreau să spun acum nimic ce aş putea să regret mai târziu.

— Bine, să rămână aşa. Îţi voi comunica tot timpul unde sunt de găsit. Iar dacă într-o bună zi telegrafiezi trei cuvinte, că vrei să mergi, nu-i nevoie să mişti nici măcar un deget în ce priveşte călătoria. Asta va fi problema mea. Îţi iei de aici doar schimburi şi unelte de pictat, dar din belşug, mă îngrijesc eu să trimit restul la Genova.

Veraguth îl îmbrăţişa în tăcere.

— Mi-ai venit în ajutor, Otto, nu voi uita asta niciodată. Trimit după şaretă acum, astăzi nu suntem aşteptaţi la masă dincolo. Iar acum să nu mai facem nimic altceva decât să petrecem o zi frumoasă împreună, ca pe timpuri în vacanţele de vară! Vom ieşi prin împrejurimi, o să vizităm câteva sate arătoase şi o să ne oprim prin pădure, o să mâncăm păstrăvi şi-o să bem vin bun de ţară din ulcele. Ce vreme superbă e astăzi!

— Aşa a fost de zece zile încoace! râse Burkhardt.

Veraguth râse şi el.

— Ah, mie mi se pare că de mult n-a mai strălucit soarele ca acum!

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

După plecarea lui Burkhardt pictorul fu copleşit de un ciudat simţământ de singurătate. Aceeaşi singurătate în care trăise ani de-a rândul şi faţă de care, printr-o îndelungată obişnuinţă, se înăsprise, devenind aproape insensibil, îl copleşi acum ca un duşman cu totul nou, necunoscut, şi-l învălui înăbuşitor din toate părţile. Se simţea în acelaşi timp, mai mult ca niciodată, rupt de familia sa, chiar şi de Pierre.

Nu-şi dădea seama că asta i se trăgea de la faptul că pentru prima dată vorbise despre situaţia lui.

În anumite momente cunoscu chiar simţământul umilitor şi blestemat al plictiselii. Veraguth trăise până în acel moment viaţa nefirească, dar consecventă a celui zidit de viu prin propria lui voinţă, pe care viaţa nu-l mai interesează şi a cărui existenţă înseamnă mai curând să rabde decât să trăiască cu adevărat. Vizita prietenului îi fisurase această sihăstrie; prin sute de crăpături, viaţa strălucea, răsuna şi îşi răspândea miresmele către însinguratul dinăuntru, căuta să-l atingă, un vechi descântec se destrămase, iar el, trezindu-se, percepea covârşitor, pe jumătate dureros, fiecare chemare din afară.

Mânios, se refugie cu îndârjire în munca sa, se apucă aproape în acelaşi timp de două lucrări de anvergură; îşi începea ziua cu o baie rece, la răsăritul soarelui, lucra fără întrerupere până la prânz, apoi, după un scurt repaus, se ţinea treaz cu trabucuri şi cafea, iar noaptea se trezea uneori din cauza palpitaţiilor sau a durerii de cap. Însă oricât s-ar fi silit şi izolat mai vârtos, în conştiinţa sa rămânea mereu viu şi prezent, sub un văl subţire, mesajul că o uşă era deschisă şi că, în orice clipă, un pas iute i-ar putea aduce libertatea.

Nu se gândea la asta, îşi înăbuşea toate gândurile printr-un efort neîntrerupt. Simţământul cu care trăia era acesta: poţi pleca în orice moment, uşa e deschisă, lanţurile pot fi sfărâmate – dar te costă o hotărâre dură şi un greu, foarte greu sacrificiu – de aceea nu te gândi la asta, nu te gândi nicicum la asta!

Acea hotărâre pe care Burkhardt o aştepta de la el şi în favoarea căreia propria-i fiinţă se pronunţase poate deja în ascuns îi rămăsese în suflet ca un glonte în carnea unui rănit; problema era numai dacă îşi va croi drum, supurând, în afară sau se va închista în adâncurile fiinţei sale. Supura şi îl durea, dar nu îndeajuns; şi mai mare era durerea pe care o presupunea sacrificiul cerut. Aşa că nu întreprinse nimic,

lăsă rana ascunsă să-l ardă şi simţea tainic o curiozitate deznădăjduită gândindu-se cum se vor sfârşi toate.

Pictă, în miezul acestui impas, un mare tablou de grup pe care-l plănuia de vreme îndelungată şi care-l atrase dintr-o dată irezistibil. Ideea acestei pânze îi venise cu câţiva ani în urmă, îl bucurase odinioară, până când îi apăruse din ce în ce mai lipsită de conţinut şi mai alegorică, şi-i devenise de-a dreptul odioasă. Acum însă tabloul i se înfăţişă pe deplin limpede înaintea ochilor, iar el îşi începu lucrarea pur şi simplu din prospeţimea viziunii, fără a mai resimţi alegoria.

Erau trei figuri în mărime naturală: un bărbat şi o femeie, fiecare cufundat în sine şi înstrăinat de celălalt, iar între ei un copil jucându-se, liniştit şi voios, nebănuind norii grei de deasupra lui. Trimiterea personală era limpede, dar nici figura bărbatului nu semăna cu pictorul şi nici femeia cu soţia lui, doar copilul era Pierre, însă înfăţişat cu câţiva ani mai tânăr. Picta acest copil cu tot farmecul şi toată nobleţea celor mai bune portrete ale sale, figurile din ambele laturi se găseau într-o simetrie riguroasă, imagini austere, dureroase, ale singurătăţii, bărbatul cu fruntea proptită în mână, pradă unei cugetări apăsătoare, femeia pierdută în suferinţă şi letargie pustiită.

Servitorul Robert avu parte de zile grele. Domnul Veraguth devenise deosebit de nervos. Nu putea răbda să audă nici cel mai mic zgomot în odaia alăturată în timp ce lucra.

Speranţa tainică ce prinsese viaţă în Veraguth de la vizita lui Burkhardt era ca o văpaie în pieptul său, ardea mai departe în pofida tuturor încercărilor de a o înăbuşi, iar noaptea îi colora visurile cu o lumină ispititoare şi tulburătoare. Nu voia s-o asculte, nu voia să ştie de ea, nu voia decât să lucreze şi să aibă linişte în suflet. Iar liniştea n-o găsea, simţea topindu-se gheaţa existenţei sale lipsite de bucurie şi clătinându-se toate temeliile vieţii sale, vedea în vis atelierul său închis şi pustiu, o vedea pe soţia lui plecând departe de el, luându-l însă şi pe Pierre cu sine, iar băiatul îşi

întindea către el brațele lui subțiri. Şedea uneori seara singur în cămăruța lui prea puțin plăcută, adâncit ceasuri întregi în contemplarea fotografiilor din Indii, până când le împingea deoparte şi închidea ochii obosiți.

Două forțe duceau o luptă aprigă înăuntrul său, dar speranța era mai puternică. Tot mereu trebuia să-şi repete conversațiile sale cu Otto, tot mai calde urcau la suprafață, din adâncul în care zăcuseră atât de îndelung captive şi înghețate, toate dorințele şi nevoile reprimate ale firii sale puternice, iar vechea obsesie morbidă că era bătrân şi că nu-i mai rămăsese altceva de făcut decât să-şi rabde viața nu mai făcea față acestei ascensiuni şi încălziri primăvăratice. Hipnoza adâncă, puternică a resemnării fusese curmată, iar prin breşă se năpusteau forțele inconştiente, instinctuale ale unei vieți îndelung înfrânate şi amăgite.

Cu cât răsunau mai limpede aceste voci, cu atât mai temătoare se chircea conştiința pictorului de spaima dureroasă a deşteptării finale. Tot mereu strângea orbit din ochi şi se împotrivea, vibrând în toată ființa, sacrificiului necesar.

Johann Veraguth se arătă rareori dincolo, la conac; cerea mai tot timpul să i se aducă masa în atelier şi îşi petrecea serile adesea în oraş. Dacă se întâlnea însă cu soția sa ori cu Albert, era liniştit şi blând şi părea să fi uitat de orice ostilitate.

De Pierre părea să-i pese prea puțin. Înainte îl ademenea pe micuț la el în atelier cel puțin o dată pe zi şi-l ținea pe lângă el sau mergeau în grădină. Acum puteau trece zile întregi fără să-l vadă sau să întrebe de el. Dacă băiatul i se nimerea în cale, îl săruta pe frunte gânditor, îl privea în ochi absent şi trist şi îşi vedea de drum.

Într-o după-amiază Veraguth veni dincolo în grădina de castani, era cald şi bătea vântul, iar o ploaie de vara cădea pieziş cu stropi mărunți. Dinspre conac se auzea muzică prin ferestrele deschise. Pictorul se opri şi ascultă. Nu cunoştea piesa muzicală. Suna pur şi grav, cu o frumusețe foarte

severă, armonioasă şi temperată, iar Veraguth ascultă cu o plăcere îngândurată. Ciudat, de fapt asta era o muzică pentru vârstnici, suna aşa de cruțător şi de bărbătesc, nu avea absolut nimic din viitoarea bahică a muzicii care odinioară, în tinerețe, lui însuşi îi plăcuse mai mult decât orice altceva.

Intră tăcut în casă, urcă treptele şi apăru neanunțat, fără să scoată un sunet, în camera de muzică, unde doar doamna Adele îi remarcă venirea. Albert era la pian, iar mama lui stătea alături, ascultându-l; Veraguth luă loc în cel mai apropiat fotoliu, îşi înclină capul şi rămase în ascultare. La răstimpuri ridica ochii, iar privirea lui se oprea asupra soției. Ea era acasă aici, trăise în aceste încăperi ani tăcuți, de dezamăgire, la fel ca el în atelierul de dincolo, de lângă iaz, numai că ea îl avusese pe Albert, plecase şi crescuse cu acesta, iar acum băiatul era oaspetele şi prietenul ei, lingă ea era el acasă. Doamna Adele era întrucâtva îmbătrânită, învățase să tacă şi să se mulțumească cu puțin, privirea-i devenise imobilă, iar gura cam searbădă; dar ea nu era dezrădăcinată, stătea sigură pe sine în propria ei atmosferă, iar aerul în care crescuseră copiii era aerul ei. Nu putea dărui decât prea puțină înflăcărare şi tandrețe impulsivă, îi lipsea aproape tot ceea ce căutase şi sperase odinioară soțul ei de la ea, găseai însă un cămin în preajma ei, găseai noblețe şi caracter pe chipul ei, în făptura ei, în odăile ei, găseai aici un teren pe care copiii puteau creşte şi înflori plini de recunoştință.

Veraguth clătină din cap a mulțumire. Aici nu era nimeni care să aibă ceva de pierdut dacă el ar fi dispărut pentru totdeauna. Se puteau lipsi de el în această casă. Putea să-şi construiască oricând şi oriunde în lume un atelier şi să se înconjoare cu muncă şi cu patima lucrului, numai că acesta nu ar fi fost niciodată un adevărat cămin. De fapt, ştiuse de mult timp asta, era bine aşa.

Deodată Albert se opri din cântat. Simțise sau văzuse în privirea mamei că cineva intrase în cameră. Se întoarse şi se uită la tatăl său surprins şi bănuitor.

— Bună ziua, zise Veraguth.

— Bună ziua, răspunse fiul încurcat şi îşi găsi o ocupaţie la dulapul cu partituri.

— Aţi cântat? întrebă tatăl prietenos.

Albert dădu din umeri ca şi cum ar fi vrut să întrebe: adică n-ai auzit? Se înroşi şi îşi îngropa faţa în rafturile adânci ale dulapului.

— A fost frumos, continuă tatăl şi surise. Simţea profund cât de mult deranja vizita sa aici şi spuse, nu fără o nuanţă ştearsă de bucurie răutăcioasă:

— Te rog, mai cântă ceva! Ce vrei tu! Ai făcut progrese frumoase.

— Ah, mi-a pierit cheful, se apără Albert înfuriat.

— Ei, haide acum. Te rog.

Doamna Veraguth se uită cercetător la soţul ei.

— Hai, Albert, aşează-te! zise ea şi deschise o partitură. Făcând asta atinse cu mâneca un mic coş de flori din argint, plin cu trandafiri, ce se găsea pe pian şi un şir de petale pale căzu pe lemnul negru, lucios.

Tânărul se aşeză pe taburetul din faţa pianului şi începu să cânte. Era zăpăcit şi mânios, şi cântă mecanic, ca la o lecţie plictisitoare, în grabă şi fără pasiune. Tatăl ascultă o vreme atent, apoi se cufundă în meditaţie, iar în cele din urmă se ridică brusc în picioare şi părăsi fără zgomot camera înainte ca Albert să fi terminat. În timp ce se depărta îl auzi pe tânăr lovind furios clapele şi oprindu-se din cântat.

— Aceştia nu-mi vor duce dorul când voi fi plecat, gândi pictorul în timp ce cobora scările. Dumnezeule, cât de tare ne-am înstrăinat unul de celălalt, şi doar am fost, într-un fel, o familie!

Pe coridor îi ieşi în întâmpinare Pierre, radios şi foarte agitat.

— Oh, tati, strigă el cu răsuflarea întretăiată, ce bine că te-am găsit! Închipuieşte-ţi, am un şoarece, un şoricel viu! Uite, aici în mână – îi vezi ochii? L-a prins pisica cea gălbuie şi se juca cu el; îl chinuia groaznic, îi dădea drumul câte un

pic, iar apoi îl prindea din nou. Atunci m-am repezit fulgerător şi i l-am suflat de sub nas. Ce să facem acum cu el?

Privea în sus, roşu la faţă de bucurie, şi-l treceau fiori când şoricelul zvâcnea în mânuţa sa, strâns încleştată, chiţăind subţire şi înspăimântat.

— Îi dăm drumul afară în grădină, spuse tatăl, vino!

Ceru să i se aducă o umbrelă şi-l luă pe băiat cu el. Picura slab din cerul ce se mai înseninase; trunchiurile ude, lucioase ale fagilor sclipeau întunecat ca tuciul.

Se opriră la rădăcinile puternice, înnodate între ele, ale unor copaci. Pierre se ghemui pe vine şi îşi descleştă pumnul încet-încet. Faţa-i era îmbujorată, iar ochii limpezi, cenuşii, radiau de încordare. Brusc, ca şi cum aşteptarea i-ar fi devenit insuportabilă, deschise larg mânuţa. Şoricelul, o vietate măruntă, încă puiandru, ţâşni orbeşte din captivitate, se opri la depărtare de un cot în faţa unei rădăcini noduroase şi rămase acolo nemişcat. Coastele i se ridicau în ritmul respiraţiei întretăiate, iar ochişorii lui mici, negri-lucioşi, iscodeau temător primprejur.

Pierre scoase un chiot răsunător de bucurie şi bătu din palme. Şoarecele se sperie şi pieri ca prin farmec în pământ. Mângâindu-l blând, tatăl îi dădu băiatului părul bogat pe spate.

— Vii cu mine, Pierre?

Micuţul îşi puse mâna dreapta în mâna stângă a tatălui şi merse cu el.

— Acum şoricelul este deja acasă la mama şi la tatăl lui, şi le povesteşte totul.

Sporovăia sprinţar mai departe, iar pictorul îi cuprinse mânuţa caldă cu degete ferme şi, cu fiecare cuvânt şi chiot al copilului, inima sa tresărea şi recădea în servitutea şi în robia grea a dragostei.

Vai, niciodată în viaţă nu va mai putea simţi o asemenea iubire ca pentru acest băiat. Niciodată nu va mai putea trăi clipe atât de pline de o caldă, radioasă tandreţe, atât de pline

de o zglobie uitare de sine, atât de pline de o dulceață melancolică precum acestea cu Pierre, cu această ultimă, frumoasă imagine a propriei tinereți. Drăgălăşenia lui, râsul său, prospețimea ființei sale mici, conştiente de sine erau ultimul sunet vesel, curat din viața lui Veraguth, aşa i se părea; erau pentru el ceea ce este ultimul trandafir înflorit într-o grădină toamna târziu. De el se agață căldura şi soarele, vara şi prospețimea grădinii, iar când furtuna sau bruma îi spulberă petalele, dus e şi tot farmecul şi orice urmă de strălucire şi bucurie.

— Dar de ce nu-l poți suferi pe Albert? întrebă deodată Pierre.

— Ba pot să-l sufăr. Numai că el o îndrăgeşte pe mama mai mult decât pe mine. La asta n-ai ce-i face.

— Cred că el nu te poate suferi defel, tați. Şi ştii, nici pe mine nu mă mai îndrăgeşte ca înainte. Cântă mereu la pian sau stă singur în camera lui. În prima zi, când a sosit, i-am povestit de grădina mea, pe care am plantat-o singur, iar el a făcut pe dată o față impresionată şi apoi a zis: „Atunci neapărat să-ți vedem mâine grădina". Însă de atunci nu s-a mai sinchisit deloc de asta. Nu-i un camarad bun şi-i creşte deja o mustăcioară. Şi este tot timpul la mama, aproape niciodată nu pot să fiu singur cu ea.

— Este doar pentru câteva săptămâni aici, băiete, nu trebuie să uiți asta. Iar dacă n-o găseşti singură pe mama, poți oricând să vii la mine. Nu-i bine?

— Nu-i acelaşi lucru, tați. Uneori vin cu plăcere la tine, iar alteori mă duc mai degrabă la mama. Iar tu ai tot timpul foarte mult de lucru.

— Asta nu trebuie să te împiedice să treci pe la mine, Pierre. Dacă-ți face plăcere să vii la mine, poți veni oricând – auzi, oricând, chiar şi atunci când sunt în atelier şi lucrez.

Băiatul nu răspunse. Se uită la tatăl lui, suspină uşor şi părea nemulțumit.

— Nu-ți convine? întrebă Veraguth, neliniştit de expresia de pe chipul copilului, care cu clipe în urmă mai strălucea

încă de o bucurie gălăgioasă, copilărească, iar acum părea înstrăinat şi mult prea matur.

Repetă întrebarea.

— Spune-mi, Pierre! Nu eşti mulţumit de mine?

— Ba da, taţi. Dar nu-mi prea face plăcere să vin la tine când pictezi. Înainte veneam uneori...

— Da, şi ce nu ţi-a convenit atunci?

— Ştii, taţi, când te vizitez în atelier tu mă mângâi întotdeauna pe cap, nu scoţi un cuvânt şi ai o privire cu totul schimbată, ba uneori chiar te-ai uitat urât. Iar dacă ţi se spune ceva, se vede în ochii tăi că nu asculţi o iotă, zici numai da, da şi nu eşti deloc atent. Iar când vin la tine şi vreau să-ţi spun ceva, apoi atunci vreau ca tu să asculţi!

— Trebuie totuşi să mai vii, scumpule. Chibzuieşte puţin: când sunt cu totul concentrat la ceea ce tocmai lucrez şi trebuie să cuget foarte mult cum aş putea s-o fac cel mai bine, nu pot uneori să mă desprind imediat şi să te ascult. Dar voi încerca, dacă o să vii din nou.

— Da, pricep. Şi eu trebuie să mă gândesc adesea la ceva, şi chiar atunci mă cheamă cineva şi trebuie să-i dau ascultare – e nesuferit. Uneori vreau să stau ziua întreagă în linişte şi să cuget şi tocmai atunci sunt trimis la joacă sau trebuie să învăţ ori să fac cine ştie ce, iar asta mă supără foarte tare.

Pierre privea înaintea sa, încordat în strădania de a exprima ceea ce voia să spună. Nu era un lucru uşor şi de obicei lumea nu-l înţelegea pe deplin.

Intrară în odaia lui Veraguth. Acesta se aşeză pe scaun şi-l luă pe micuţ între genunchi.

— Înţeleg ce vrei să spui, Pierre, spuse cu bunătate. Vrei să priveşti acum tablourile sau ţi-ar plăcea să desenezi? Mă gândesc că ai putea desena povestea şoricelului.

— Oh da, vreau. Pentru asta îmi trebuie însă o bucată mare de hârtie.

Tatăl scoase dintr-un sertar al biroului o bucată de hârtie de desenat, ascuţi creionul şi împinse un scaun către băiat. Pierre începu numaidecât, îngenuncheat pe scaun, să

deseneze şoarecele şi pisica. Veraguth se aşeză în spatele lui, ca să nu-l deranjeze, şi contemplă grumazul bronzat, subțire, spinarea mlădioasă şi capul nobil, îndărătnic al copilului, care era cu totul absorbit de îndeletnicirea lui şi îşi vedea de lucrarea sa, strâmbându-şi buzele nerăbdător. Fiecare linie, fiecare mic progres şi fiecare nereuşită erau reflectate desluşit de gura mobilă, de mişcarea sprâncenelor şi a cutelor de pe frunte.

— Ah, nu-mi iese! strigă Pierre după un răstimp, apoi se îndreptă sprijinindu-se în palme şi îşi privi desenul critic, mijind ochii: Nu-i bine deloc! se plânse el necăjit. Tati, dar cum desenezi o pisică? A mea arată ca un câine.

Cu seriozitate, tatăl luă hârtia în mână şi-i dădu dreptate.

— Trebuie să ştergem puțin cu guma, spuse calm. Capul este prea mare şi nu îndeajuns de rotund, iar picioarele sunt prea lungi. Stai puțin, o scoatem îndată la capăt.

Cu băgare de seamă dădu cu radiera peste foaia lui Pierre, scoase o bucată nouă de hârtie şi desenă pe ea o pisică.

— Vezi, aşa trebuie să arate. Uită-te un pic la ea şi apoi încearcă din nou.

Numai că răbdarea lui Pierre se epuizase, el dădu creionul înapoi; de-acum să deseneze tata mai departe, pe lângă pisică

Încă un pisoiaş, apoi un şoarece, iar după aceea cum vine Pierre şi-l scapă şi, în final, îi mai ceru să deseneze o căruță cu căi şi un vizitiu pe capră.

Deodată şi asta deveni plictisitor. Puştiul străbătu de câteva ori odaia cântând, se uită pe fereastră dacă mai plouă, se îndreptă spre uşă şi dus a fost. Cântecul său copilăresc, subțire şi delicat răsună sub fereastră, apoi se aşternu tăcerea şi Veraguth rămase singur ținând în mână hârtia cu pisicile.

CAPITOLUL AL OPTULEA

Veraguth stătea în fața tabloului mare cu cele trei figuri şi picta veşmântul femeii, o rochie subțire, albastru-verzuie, în al cărei decolteu strălucea trist şi stingher un mic giuvaer, captând el singur lumina gingaşă ce nu-şi găsea loc pe chipul umbrit şi se prelingea surghiunită şi fără bucurie pe veşmântul albastru, rece... aceeaşi lumină care alături se juca vesel şi intim în părul bălai, primitor al frumosului copil.

Se auzi un ciocănit la uşă şi pictorul se trase nemulțumit şi iritat înapoi. Când, după o mică aşteptare, ciocănitul se auzi din nou, se duse cu paşi repeziți la uşă şi o întredeschise puțin.

Era Albert, care în tot timpul vacanței nu intrase niciodată în atelier. Cu pălăria de pai în mână, privi oarecum nesigur la chipul enervat al tatălui.

Acesta îl lăsă să intre.

— Bună ziua, Albert. Vii desigur să-mi vezi tablourile? Sunt puține.

— Oh, nu vreau să deranjez. Doream doar să întreb...

Dar Veraguth închisese uşa şi se îndreptase către un stelaj din şipci, vopsit cenuşiu, din spatele şevaletului, unde pe rafturi înguste erau aşezate pânzele sale făcute sul. Scoase tabloul cu peştii.

Albert i se alătura stingherit şi amândoi se uitară la pânza argintiu-lucitoare.

— Pictura îți spune şi ea ceva? întreba Veraguth într-o doară. Sau numai muzica îți place?

— Oh, îmi plac foarte mult tablourile, iar acesta este superb.

— îți place? Mă bucur. Voi pune să ți se facă o fotografie după el. Ei, dar cum e să fii din nou la Rosshalde?

— Foarte bine, papà, mulțumesc. Însă într-adevăr nu doream să te deranjez, am venit doar pentru un fleac...

Pictorul nu-l asculta. Îl fixa distrat în ochi pe fiul său, cu acea privire lent acaparatoare, oarecum extenuată, pe care o avea mereu în timpul lucrului.

— Ce credeți de fapt în ziua de azi voi, tinerii, despre artă? Vreau să zic, Nietzsche mai e actual, îl mai citeşte cineva pe Taine – inteligent, dar plictisitor acest Taine – sau aveți idei noi?

— Pe Taine încă nu-l cunosc. Cu siguranță însă că tu ai meditat mult mai mult decât mine asupra acestui lucru.

— Pe vremuri, da, atunci arta şi cultura, apolinicul şi dionisiacul şi toate chestiile astea îmi erau îngrozitor de importante. Dar astăzi sunt bucuros când reuşesc să scot un tablou bun, probleme nu mai apar, în orice caz nu filozofice. Iar dacă ar trebui să spun de ce sunt la o adică artist şi de ce acopăr toate pânzele cu desene, aş răspunde: pictez pentru că nu pot da din coadă.

Albert îl privi mirat pe tatăl său, care de mult nu mai purtase o asemenea discuție cu el.

— Nu poți da din coadă? Ce vrei să spui cu asta?

— Foarte simplu. Câinii, pisicile şi alte animale înzestrate au o coadă, nu numai pentru ceea ce gândesc, simt şi suferă, ci pentru fiecare toană şi fluctuație a ființei lor, iar pentru cea mai fină emoție a trăirii lor, coada are, în mii de unduiri, un minunat şi desăvârşit grai de arabescuri. Noi nu-l avem, şi pentru că cei mai plini de viață dintre noi au totuşi nevoie de aşa ceva, ne folosim de pensule, piane şi viori…

Se întrerupse ca şi cum, dintr-o dată, conversația nu-l mai interesa, sau ca şi cum şi-ar fi dat abia acum seama că vorbea de unul singur şi că nu găsea un ecou adevărat în Albert.

— îți mulțumesc, aşadar, pentru vizită, spuse abrupt.

Se aşeză din nou în fața lucrării, şi luând paleta privi țintă, căutător, pata unde trăsese ultima tuşă.

— Scuză-mă, papà, aş vrea să te întreb ceva…

Veraguth se întoarse, cu privirea deja înstrăinată şi desprinsă de lucrurile ce n-aveau legătură cu munca sa.

— Da?

— Aş vrea să-l iau pe Pierre la o plimbare cu şareta. Mama a fost de acord, dar a spus că trebuie să te întreb şi pe

tine.

— Dar unde vreți să mergeți?

— Prin împrejurimi, câteva ore, poate la Pegolzheim.

— Aşa... Şi cine va mâna caii?

— Eu, fireşte, papà.

— Din partea mea, n-ai decât să-l iei pe Pierre! Dar înhami un singur cal, pe cel murg. Şi vezi ca nu cumva să primească prea multe bice!

— Ah, mi-ar plăcea mult mai mult să iau doi cai!

— Îmi pare rău. Singur poți să mergi cum vrei; dar dacă îl iei şi pe micuț, numai cu murgul.

Albert se retrase oarecum dezamăgit. În alte vremuri l-ar fi sfidat sau s-ar fi rugat mai departe, dar văzu că pictorul se cufundase din nou în munca sa, iar aici, în atelier şi în atmosfera tablourilor sale, tatăl îi impunea de fiecare dată respect, în ciuda rezistenței sale interioare, astfel încât față de el, a cărui autoritate altminteri nu o recunoştea, se simțea deplorabil de pueril şi de slab.

Pictorul se adânci numaidecât din nou în munca sa, întreruperea era dată uitării, iar lumea exterioară dispăruse. Cu privirea intens concentrată, compara suprafața pânzei cu imaginea vie din lăuntrul său. Simțea muzica luminii, simțea cum fluxul ei sonor se despărțea şi se regăsea, cum se ostenea la obstacole, cum era absorbită şi triumfa apoi din nou, invincibilă, pe fiecare suprafață primitoare, cum se preschimba, senzitivă dar infailibilă, în culori, de nezdruncinat în miile ei de frângeri şi nestrămutat credincioasă, în mii de rătăciri jucăuşe, legii ei înnăscute. Iar el gusta, inspirând profund, din aerul tare al artei, din bucuria severă a creatorului care trebuie să se dăruiască pe sine până la limita distrugerii, care poate găsi fericirea sacră a libertății doar în înfrânarea de fier înaintea oricărui bun plac, şi trai clipele de împlinire doar în supunerea ascetica față de simțământul sincerității.

Era ciudat şi trist, nu mai ciudat şi mai trist însă decât întreaga soartă omenească: acest artist stăpân pe sine, căruia

nu i se părea cu putință să lucreze altfel decât cu cea mai profundă sinceritate şi nemilos de limpede concentrare, acelaşi bărbat, în al cărui atelier nu-şi găseau locul capriciul şi nesiguranța, fusese în viața sa un diletant şi un căutător de fericire ratat, iar el, care nu lăsa să-i iasă de sub mână nici o pânză sau tablou nereuşit, suferea profund sub povara întunecată a nenumăratelor zile şi ani de neîmplinire, a încercărilor eşuate de a iubi şi de a trăi.

Nu era conştient de asta. De mult nu mai simțea nevoia să-şi depene larg viața. Suferise şi se împotrivise suferinței cu revoltă şi resemnare, şi sfârşise prin a lăsa lucrurile să-şi urmeze cursul şi a se mulțumi doar cu munca sa. Iar cu firea sa tenace izbutise să imprime artei sale aproape în aceeaşi măsură bogăție, profunzime şi ardoare pe cât pierduse viața sa în bogăție, profunzime şi căldură. Prins în carapacea singurătății, incapabil să destrame această vrajă se lăsa mânat de voința sa de artist şi de sârguința fără preget, iar firea sa era îndeajuns de viguroasă şi îndărătnică să nu vrea să vadă şi să recunoască sărăcia acestei existențe.

Aşa fusese până de curând, până când vizita prietenului îl zguduise. De atunci o presimțire neliniştitoare de primejdie şi de apropiere a ursitei îl învăluia pe însingurat, simțea că-l aşteptau lupte şi încercări din care nu-l puteau salva nici arta şi nici sârguința sa. Ființa sa vătămată anticipa furtuna şi nu găsea în sine rădăcini şi puteri să-i țină piept. Doar cu greu voia să se deprindă sufletul său însingurat cu gândul că trebuia acum, cât de curând, să soarbă până la fund cupa suferinței ajunse la soroc.

În înfruntarea cu aceste presimțiri amenințătoare, în teama de a gândi limpede sau de-a lua chiar o hotărâre, toată ființa pictorului se contractă iarăşi, ca pentru ultima dată, într-un efort uriaş, ca un animal hăituit înaintea saltului salvator, şi astfel, în aceste zile de nelinişte lăuntrică, Johann Veraguth făuri, într-o precipitare disperată, una dintre cele mai mari şi frumoase opere ale sale, copilul jucându-se între figurile încovoiate, pline de suferință, ale părinților. Aflați pe

acelaşi sol, înconjurați de acelaşi aer şi luminați de aceeaşi lumină, figurile bărbatului şi ale femeii răspândeau moarte şi răceală plină de amărăciune, în timp ce în mijlocul lor, drăgălaş şi plin de bucurie, copilul strălucea fericit în propria lui lumină. Iar când mai târziu, contrar propriei sale aprecieri modeste, câțiva admiratori ai pictorului l-au socotit totuşi printre cei cu adevărat mari, au făcut-o mai cu seamă din pricina acestui tablou care era atât de dureros de plin de suflet, cu toate că nu năzuia să fie decât o lucrare perfectă a unui meşteşugar.

În aceste clipe Veraguth nu mai ştiu nici de slăbiciune şi teamă, nici de suferință şi vină, ori de viața eşuată. Nu era nici vesel şi nici trist, respira, fascinat şi absorbit de opera sa, aerul rece al singurătății creatoare fără să ceară nimic de la lume, care pentru el era scufundată şi uitată. Iute şi sigur, cu ochii lăcrimând din cauza încordării, aşternea culorile prin trăsături de penel scurte, tăioase, adâncea o umbră, desfăcea o frunză ce plutea în aer sau un cârlionț jucăuş, lăsându-le să joace slobode şi uşoare în lumină. În acest timp nu se gândea câtuşi de puțin la ce exprima tabloul său. Acest lucru era rezolvat, fusese o idee, o intuiție; acum nu mai era vorba de semnificații, sentimente sau idei, ci de realitatea pură. Atenuase chiar şi mai mult expresia chipurilor, aproape o ştersese, nu ținea defel să stihuiască sau să povestească, iar cuta mantiei, înfoiată în jurul genunchiului, îi era la fel de importantă şi sfântă ca şi fruntea plecată ori gura închisă. Ochiul nu trebuia să vadă pe pânză decât trei oameni în cea mai desăvârşită concretețe, fiecare legat de ceilalți prin spațiu şi aer, fiecare însă scăldat de acea unicitate care smulge orice creație atunci când este privită în profunzime din universul secundar al relațiilor, umplându-l pe privitor de o uimire înfiorată față de necesitatea fatală a fiecărui fenomen. Astfel ne privesc din tablourile maeştrilor dispăruți chipuri de oameni străini, ale căror nume nu le cunoaştem şi nici nu dorim a le cunoaşte, eterne şi misterioase ca simbolurile întregii existențe.

Tabloul era foarte avansat şi aproape terminat. Finisarea figurii suave a copilului o lăsase la urmă, intenționa să se apuce mâine sau poimâine de ea.

Trecuse de ora prânzului când pictorului i se făcu foame şi se uită la ceas. Se spălă în grabă, îşi schimbă hainele şi se duse dincolo, la conac, unde o găsi pe soția sa la masă, aşteptând de una singură.

— Unde sunt băieții? întrebă el mirat.

— Sunt plecați. Dar n-a trecut Albert pe la tine?

Abia acum îi veni din nou în minte vizita lui Albert. Zăpăcit şi oarecum tulburat începu să mănânce. Doamna Adele îl urmări cum tăia bucatele distrat şi ostenit. Nu se mai aştepta de fapt ca el să vină la masă şi o podidi un soi de compasiune privindu-i chipul istovit. Tăcu şi-i servi mâncarea, îi turnă vin în pahar, iar el, simțind o nedesluşită bunăvoință, se reculese să-i spună ceva plăcut.

— Oare Albert ar vrea să devină muzician? întrebă el. Cred că are mult talent.

— Da, este înzestrat. Dar nu ştiu dacă i se potriveşte să fie artist. De dorit nu pare s-o dorească. Nu are până acum nici o preferință deosebită pentru o profesiune anume, iar idealul său pare să fie un soi de gentleman care se îndeletniceşte în acelaşi timp cu sportul, studiul, viața mondenă şi arta. Numai că din asta nu va putea să trăiască, cu timpul am să-l lămuresc de acest lucru. Până una alta este însă sârguincios şi are purtări frumoase, aşa că nu doresc să-l necăjesc şi să-l tulbur fără rost. După ce-şi va da bacalaureatul, trebuie oricum să facă mai întâi armata. Apoi vom vedea.

Pictorul tăcu. Desfăcu o banană şi mirosi satisfăcut fructul copt, hrănitor, făinos, aromat.

— Dacă nu te supără, aş dori să beau cafeaua aici, zise în cele din urmă.

Tonul său eră de o bunăvoință cruțătoare şi puțin obosit, ca şi cum i-ar fi plăcut să se odihnească aici şi să aibă parte de puțină tihnă.

— Pun s-o aducă îndată. Ai lucrat mult?

Îi scăpase asta aproape fără să-şi dea seama. Nu voia de fapt să spună nimic; voia doar, tocmai pentru că era una din rarele clipe prielnice, să arate puţină atenţie, iar asta nu era uşor, de vreme ce-i lipsea obişnuinţa.

— Da, am pictat câteva ore, spuse soţul ei sec.

Îl deranja că întrebase acest lucru. Se statornicise între ei obiceiul să nu vorbească niciodată despre munca lui, iar ea nici măcar nu mai apuca să vadă tablourile lui mai recente.

Ea simţi că momentul de seninătate se risipea, dar nu făcu nimic să-l ţină în loc. Iar el, care întinsese deja mâna spre tabacheră pentru a cere permisiunea să fumeze o ţigară, lăsă din nou mâna jos şi pofta de fumat îi pieri.

Îşi bău însă cafeaua fără grabă, mai întrebă o dată de Pierre, mulţumi politicos şi mai rămase câteva minute în cameră, contemplând un mic tablou pe care i-l dăruise cu ani în urmă.

— Se păstrează bine, spuse el pe jumătate pentru sine, şi arată încă destul de drăguţ. Doar că florile galbene ar putea lipsi, atrag prea multă lumină înspre ele.

Doamna Veraguth nu spuse nimic; întâmplător tocmai florile galbene foarte vii şi delicate erau ceea ce-i plăcea mai cu seamă la tablou.

El se întoarse şi surise fin.

— La revedere! Şi nu te plictisi prea tare până când se întorc băieţii.

Cu aceasta părăsi camera şi cobori scările. Jos câinele sări în sus de bucurie la vederea lui. Îi apucă labele cu mâna stângă, îl mângâie cu dreapta şi se uită în ochii lui fremătători. Apoi ceru prin fereastra bucătăriei o bucată de zahăr şi i-o dădu câinelui, aruncă o privire spre peluza însorită şi se îndreptă încet către atelier. Plăcut era astăzi aici, afară şi un aer minunat; dar n-avea timp, trebuia să lucreze.

Tabloul său stătea în lumina nemişcată, descompusă a atelierului înalt. Cele trei figuri se găseau pe o suprafaţă verde

cu câteva flori de câmp mici: bărbatul încovoiat şi pierdut în meditaţie deznădăjduită, femeia aşteptând resemnată, cu o dezamăgită lipsă de bucurie, copilul jucându-se între flori senin şi nebănuitor, şi peste ei toţi, o lumină intensă, clocotitoare ce se revărsa triumfătoare în spaţiu şi strălucea în fiecare floare cu aceeaşi intimitate nepăsătore ca în părul bălai al copilului sau în micul giuvaer de aur de la gâtul femeii mohorâte.

CAPITOLUL AL NOUĂLEA

Pictorul continuase să lucreze până spre înserat. Acum şedea prăbuşit în fotoliu, cu mâinile în poală şi amorţit de oboseală, pe deplin pustiit şi vlăguit, cu obrajii storşi şi pleoapele puţin inflamate, bătrân şi aproape fără viaţă, ca un ţăran sau un tăietor de lemne după o istovitoare muncă fizică.

Cel mai mult i-ar fi plăcut să rămână aşezat aşa în fotoliu şi să se lase cu totul în voia oboselii şi a dorinţei de somn. Însă disciplina sa severă şi obişnuinţa îi pretindeau altfel, aşa că după un sfert de ceas îşi adună dintr-o dată forţele. Se ridică în picioare fără să mai arunce vreo privire înspre tabloul impozant, merse la locul de scaldă al iazului, se dezbrăcă şi înotă încet în jurul lacului.

Era o seară pal-lăptoasă, dinspre drumul de ţară apropiat venea înăbuşit de parc zgomotul huruit al carelor cu fân, iar strigătele greoaie şi râsetele slujnicelor şi argaţilor obosiţi de muncă răsunau până la el. Dârdâind de frig, Veraguth ieşi la mal, se usca şi se încălzi frecându-se cu prosopul, intră în mica sa odaie de locuit şi îşi aprinse o ţigara de foi.

In aceasta seară intenţionase să scrie scrisori, aşa că îşi făcu de lucru indecis cu sertarul, îl închise însă furios la loc şi-l sună pe Robert.

Servitorul veni în fugă.

— Spune, când s-au întors tinerii cu şareta?

— Încă nu s-au întors, domnule Veraguth.

— Cum, încă nu s-au întors până acum?

— Nu, domnule Veraguth. Numai de n-ar struni domnul Albert murgul prea tare, obişnuieşte să țină cam strâns hățurile.

Stăpânul nu-i răspunse. Îşi dorise să-l aibă pe Pierre încă o jumătate de ceas lângă el, crezându-l de mult întors acasă. La această veste se necăji şi se sperie oarecum.

Plecă în fugă dincolo, la conac şi bătu la uşa soției sale. Aceasta îl salută uimită, de mult nu se mai întâmplase ca el să o caute în acel loc şi la acel ceas.

— Iartă-mă, zise el stăpânindu-şi tulburarea, dar unde-i Pierre?

Doamna Adele îl privi surprinsă.

— Băieții sunt plecați cu şareta, ştii doar. Iar fiindcă-i simți iritarea, adăugă: Doar nu eşti îngrijorat?

El dădu supărat din umeri.

— A, nu. Dar cred că este lipsit de considerație din partea lui Albert. Mi-a spus că e vorba de câteva ore. Ar fi putut măcar să ne telefoneze.

— E încă devreme. Cu siguranță că vor fi înapoi la cină.

— Întotdeauna micuțul e plecat, când doresc să-l am şi eu puțin!

— N-are rost să te necăjeşti atât. E doar o întâmplare. Şi Pierre trece destul de des pe la tine.

Veraguth îşi muşcă buzele şi plecă fără să scoată un cuvânt. Soția lui avea dreptate, la ce bun să se agite, la ce bun să fie plin de viață şi să ceară ceva de la clipă! Era mai bine să zacă într-o linişte răbdătoare, aşa cum făcea ea!

Mânios, străbătu curtea şi ieşi pe drumul de țară. Nu, nu voia să învețe asta, voia să aibă parte de bucurie şi mânie! Cum îl înăbuşise şi-l domolise această femeie, cât de stăpânit şi îmbătrânit era deja, el, care înainte obişnuia să-şi prelungească zilele de veselie, zgomotos, până târziu în noapte, iar la mânie să facă bucăți scaunele. Toate resentimentele şi toata amărăciunea se treziră din nou în el şi

o dată cu ele un dor arzător de băiatul lui, a cărui privire şi al cărui glas erau singurele în stare să-l înveselească.

Mergea zorit, cu paşi mari, pe drumul în amurg. Se auzi un huruit de roți, iar el se grăbi nerăbdător să-i iasă înainte. Nimic. O mârțoagă înhămată la o căruță plină cu zarzavat Veraguth strigă:

— N-ați trecut pe lângă o şaretă, cu doi tineri pe capră?

Țăranul scutură din cap fără să oprească, iar calul său robust îşi continuă liniştit trapul în amurgul blând.

Mergând mai departe, pictorul simți cum mânia i se domoleşte şi se risipeşte. Paşii săi deveniră mai molcomi, oboseala se pogorî plăcut asupra lui, şi în timp ce păşea agale, ochii lui se odihneau plini de recunoştință în peisajul bogat şi plin de pace, pal şi suav în lumina cețoasă a serii.

Nu se mai gândea la fiii lui, atunci când după o jumătate de ceas de mers şareta lor îi ieşi înainte. O observă abia când era deja aproape. Veraguth se opri lângă un păr înalt, iar când recunoscu chipul lui Albert, se retrase şi mai mult îndărăt ca să nu fie văzut şi chemat.

Albert era singur pe capră. Pierre stătea pe jumătate culcat într-un colț al şaretei, cu capul descoperit lăsat în jos şi părea ațipit. Şareta trecu huruind pe lângă el, iar pictorul privi în urma ei şi rămase la marginea drumului prăfuit până când aceasta dispăru în zare. Apoi se întoarse şi făcu drumul înapoi. Ar fi vrut să-l mai vadă pe Pierre, dar în curând era timpul ca băiatul să meargă la culcare şi nici el n-avea chef să se arate astăzi încă o dată pe la soția lui.

Aşa că trecu pe lângă parc, pe lângă conac şi poartă şi coborî în oraş, unde luă cina într-o cârciumioară şi răsfoi ziarele.

Între timp fiii lui erau de mult acasă. Albert era lângă maică-sa şi-i povestea. Pierre fusese foarte obosit, nu dorise nici măcar să ia masa, şi acum dormea în dormitorul său mic şi drăguț. Iar când tatăl se întoarse târziu în noapte, în casă nu se mai vedea nici o lumină aprinsă. Noaptea caldă, fără stele, învăluia parcul, conacul şi lacul cu pacea ei întunecată,

iar prin aerul nemişcat picurau fără zgomot stropi fini de ploaie.

Veraguth aprinse lumina în odaia sa şi se aşeza la birou. Nevoia de somn îi pierise iarăşi cu totul. Luă o coală de hârtie şi începu să-i scrie lui Otto Burkhardt. Mici fluturi de noapte şi molii pătrundeau în odaie prin ferestrele deschise. Scrise:

Dragul meu!

Probabil că nu te aştepţi acum la o scrisoare din partea mea. Iar dacă îţi scriu, te vei aştepta poate la mai mult decât pot să ofer eu. Te aştepţi să se fi făcut lumină în cugetul meu şi să văd acum, ca într-o secţiune, tot mecanismul stricat al vieţii mele, aşa de limpede cum crezi că-l vezi tu. Din păcate nu-i aşa. De bună seamă că am fost străbătut de o fulgerare difuză de când am discutat despre aceste lucruri, iar în anumite momente mă văd confruntat cu revelaţii de-a dreptul supărătoare; cu toate acestea încă nu s-a făcut pe deplin lumină.

Ce voi face, aşadar, mai târziu sau voi lăsa să se întâmple, nu pot spune. Dar vom pleca la drum! Voi merge cu tine în Indii, rezervă-mi, te rog, un loc pe vapor de îndată ce vei şti data plecării. Înainte de sfârşitul verii mi-e imposibil, dar la toamnă, cu cât mai repede, cu atât mai bine.

Tabloul cu peştii pe care l-ai văzut aici doresc să ţi-l fac cadou, dar mi-ar plăcea să rămână în Europa. Unde să-l trimit?

Aici totul este neschimbat. Albert o face pe omul de lume şi ne tratăm reciproc cu o nemaivăzută, consideraţie, ca doi ambasadori ai unor puteri duşmane.

Înainte de plecare, te mai aştept o dată la Rosshalde. Trebuie să-ţi arăt un tablou, care va fi gata zilele acestea. E bun şi ar fi un frumos punct final, în caz că m-ar mânca crocodilii voştri, ceea ce de altfel mi-ar displăcea, în ciuda a toate.

Trebuie să mă duc la culcare cu toate că nu mi-e somn. Am stat astăzi nouă ore în faţa şevaletului.

Al tău, Johann

Scrise adresa şi aşeza scrisoarea în hol ca Robert să o ducă a doua zi la poştă.

Pictorul observă abia acum, când scoase capul pe fereastră înainte de a merge la culcare, susurul ploii, pe care nu-l băgase în seamă pe când se afla la masa de scris. Se revărsa din întuneric în şuvițe moi, iar el ascultă încă mult timp, întins în pat, cum cădea, şiroia şi se scurgea în mici şuvoaie sunătoare din frunzişul îngreunat în țărâna însetată.

CAPITOLUL AL ZECELEA

— Pierre e tare plicticos, îi spuse Albert mamei sale pe când mergeau împreună în grădina înviorată de ploaie să culeagă trandafiri. În tot acest timp, de altfel, nu prea s-a sinchisit de mine, dar ieri chiar că nu se putea discuta nimic cu el. De curând, când am vorbit să facem împreună o excursie cu şareta, a fost de-a dreptul entuziasmat. Iar ieri aproape că n-a vrut să meargă, a trebuit chiar să mă rog de el. Pentru mine, de altfel, nici n-a fost o plăcere deosebită de vreme ce n-am avut voie să iau amândoi caii, am mers într-adevăr numai pentru el.

— Aşadar, n-a fost ascultător pe drum? întrebă doamna Veraguth.

— Oh, nu, ascultător a fost, însă tare plictisitor! Are uneori un aer evident de blazare, micuțul. Orice i-am propus, orice i-am arătat sau oferit, abia dacă i-a smuls un da-da sau un zâmbet, n-a vrut să stea pe capră, n-a vrut să învețe să mâne caii, n-a vrut nici măcar caise. Întocmai ca un prinț răsfățat. A fost neplăcut, şi ți-o spun, pentru că, zău aşa, nu mai vreau să-l iau cu mine a doua oară.

Mama se opri locului şi-l privi cercetător; nu-şi putu stăpâni zâmbetul văzându-i agitația şi privi cu mulțumire în ochii lui scânteietori.

— Tinere, zise ea cu bunătate, trebuie să ai răbdare cu el. Probabil că nu se simțea bine, de altfel nici azi-dimineață nu s-a atins de mâncare. Se întâmplă tuturor copiilor din când în când, aşa a fost uneori şi cu tine. O gastrită uşoara sau o noapte cu vise urâte sunt de obicei de vină, iar Pierre este, ce-i drept, cam sensibil şi gingaş. Şi apoi, înțelege, se poate să fie şi puțin gelos.

Gândeşte-te, de obicei mă are numai pentru el, iar acum tu eşti aici şi el trebuie să mă împartă cu tine.

— Dacă am vacanță! Nu poate să nu priceapă atâta lucru, căci prost nu este!

— Este un băiețel, Albert, iar tu trebuie să fii acela mai cu cap.

Din frunzele proaspete, strălucind metalic, mai cădeau picuri de ploaie. Se îndreptară spre trandafirii galbeni, care-i plăceau îndeosebi lui Albert. Acesta înclină coroana pomişorului, iar mama tăie cu foarfecă florile ce atârnau cam fade şi pleoştite de ploaie.

— Îi semănăm lui Pierre, când eram de vârsta lui? întrebă Albert gânditor.

Doamna Adele cugetă. Lăsă în jos mâna în care ținea foarfeca, îşi privi fiul în ochi şi apoi îi închise pe ai ei, evocându-şi imaginea lui de copil.

— Exterior îi semănai destul de mult, cu excepția ochilor, erai mai puțin slab şi subțire, la tine creşterea a început ceva mai târziu.

— Şi în rest? Vreau să spun, interior?

— Ei, toane ai avut şi tu, băiete. Dar cred că tu erai totuşi mai statornic, nu-ți schimbai atât de repede îndeletnicirile şi jocurile. Pierre este şi mai impulsiv decât ai fost tu, mai puțin echilibrat.

Albert îi luă mamei foarfecă din mână şi se aplecă peste o tufă de trandafiri, în căutare.

— Pierre seamănă mai mult cu papà, zise el încet. Ştii, mamă, este atât de ciudat cum se repetă şi se amestecă în copii însuşirile părinților şi strămoşilor lor. Prietenii mei spun

că orice om are deja de mic copil în el tot ceea ce-i va hotărî întreaga viață, şi că nu se poate schimba nimic, pur şi simplu nimic. Dacă, de pildă, cineva are predispoziția spre furt sau crimă într-însul, atunci nimic nu-l va salva, e musai să devină răufăcător. E într-adevăr îngrozitor. Crezi şi tu asta, nu? E perfect dovedit ştiințific.

— Mi-e totuna, zâmbi doamna Adele. Dacă cineva a ajuns criminal şi a ucis, se prea poate ca ştiința să aducă dovezi că aceasta zăcea în el dintotdeauna. Dar nu mă îndoiesc defel că există foarte mulți oameni cinstiți care au moştenit destule rele de la părinți şi strămoşi şi rămân cu toate acestea buni, iar acest lucru ştiința nu-l prea poate cerceta. O educație bună şi o voință pe măsură mi se par mai sigure decât orice ereditate. Ştim ce este drept şi cuviincios, putem învăța asta şi trebuie să ne comportăm ca atare. Însă ce soi de tainițe ancestrale se ascund în noi, nu ştie nimeni precis, şi este mai bine să nu punem prea mult temei pe asta.

Albert ştia că mama lui nu se angaja niciodată în dispute dialectice, iar instinctiv firea lui îi dădea în fapt dreptate felului ei simplu de a gândi. Totuşi simțea prea bine că astfel primejdioasa temă nu era nici pe departe epuizată, şi ar mai fi spus cu plăcere ceva profund despre acea doctrină a cauzalității care i se păruse atât de convingătoare în cuvântările câtorva prieteni. Căută însă în zadar fraze sigure, limpezi, temeinice. De asemenea se simțea în fapt – spre deosebire de acei prieteni, pe care totuşi îi admira – mai curând înzestrat pentru o abordare morală sau estetică a lucrurilor decât pentru cea obiectiv-ştiințifică, pe care o afişa printre colegii săi de şcoală. Aşa că lăsă aceste chestiuni în voia lor şi se ocupă de trandafiri.

Între timp Pierre, care într-adevăr nu se simțea bine şi se trezise dimineață mult mai târziu decât de obicei şi fără chef de viață, rămăsese în camera sa lângă jucării până se plictisise. Se simțea destul de jalnic şi i se părea că astăzi trebuia să i se întâmple şi să i se arate ceva deosebit ca

această zi searbădă să devină suportabilă şi cât de cât plăcută.

Oscilând între aşteptare şi neîncredere, ieşi din casă în grădina cu tei în căutarea a ceva nou, a unei descoperiri sau a unei aventuri. Simțea un gol în stomac, cunoştea această senzație din experiențe anterioare, iar capul îi era obosit şi greoi, cum nu-l mai simțise până atunci, şi cel mai mult i-ar fi plăcut să se refugieze în poala mamei şi să plângă. Numai că asta nu se putea atât timp cât fratele mai mare şi trufaş era acolo, el care şi aşa îl făcea să simtă că nu este decât un mic băiețel.

De i-ar trece măcar mamei prin minte să facă ea de la sine ceva, să-l cheme, să-i propună un joc şi să fie drăguță cu el. Numai că ea era, fireşte, iarăşi împreună cu Albert. Pierre simțea că azi era o zi nefastă şi că avea prea puțin de sperat.

Se preumblă nehotărât şi necăjit de-a lungul potecii cu prundiş, cu mâinile în buzunare şi codița veştejită a unei flori de tei în dinți. Aerul era proaspăt şi umed în grădină, dimineața, iar codița avea un gust amar. O scuipă şi rămase posomorât locului. Nu-i venea nimic în minte, nu voia să fie azi nici prinț, nici tâlhar, nici căruțaş şi nici zidar.

Încruntat, cercetă pământul din jurul său, scormoni cu vârful pantofului în prundiş şi expedie cu un şut, departe în iarba udă, un melc cenuşiu, cleios, fără cochilie. Nimeni nu voia să-i vorbească, nici păsările şi nici fluturii, nimeni nu voia să-i zâmbească şi să-l înveselească. Totul tăcea, totul arăta comun, lipsit de speranță şi jalnic. Gustă la următoarea tufă o bobită roşu-deschis de coacăză: era rece şi acră. Ar trebui să mă întind şi să dorm, îşi zise el, să doarmă până când totul va arăta iarăşi nou, frumos şi vesel. N-avea nici un rost să se învârtă pe acolo, să se necăjească şi să aştepte lucruri care nu voiau să se întâmple. Ce frumos ar fi dacă, de pildă, ar izbucni un război şi pe drum ar trece o mulțime de soldați călare, sau dacă pe undeva ar fi o casă în flăcări sau o mare inundație. Vai, aceste lucruri se găseau doar în cărțile

cu poze, în realitate nu le vedeai nicicum şi poate că nici nu existau.

Suspinând, puştiul se târî mai departe cu chipul lui drăguț şi dulce stins şi plin de amărăciune. Iar când auzi dincolo de gardul viu vocea mamei şi a lui Albert, gelozia şi sila îl copleşiră într-atât încât îi dădură lacrimile. Se întoarse şi se depărta foarte încet, ca să nu fie auzit şi chemat. În această clipă nu voia să suporte conversația nimănui, nu voia să fie îndemnat de nimeni să vorbească, să asculte sau să fie cuminte. Îi era foarte rău, jalnic de rău şi nimănui nu-i păsa de el, aşa că voia cel puțin să-şi trăiască până la capăt însingurarea şi tristețea şi să se simtă într-adevăr mizerabil.

Se gândi şi la bunul Dumnezeu, pe care-l prețuia câteodată foarte mult, şi pentru o clipă, gândul îi aduse o licărire îndepărtată de mângâiere şi căldură, dar aceasta se risipi de îndată. Probabil că nu era nimic de făcut nici cu bunul Dumnezeu. Însă tocmai acum ar fi avut totuşi nevoie de cineva pe care să se bizuie şi de la care să se poată aştepta la ceva drăguț şi mângâietor.

Deodată gândul îl purtă la tata. Era un sentiment încărcat de presimțirea că el ar fi fost poate în stare să-l înțeleagă de vreme ce el însuşi arăta mai tot timpul posac, încordat şi lipsit de bucurie. Tata se găsea, fără îndoială, ca întotdeauna, în atelierul său mare şi tăcut de dincolo, şi picta la tablourile sale. Din asta însă nu era tocmai bine să-l deranjezi. Dar tot el spusese, şi chiar foarte de curând, că Pierre poate să treacă pe la el oricând pofteşte. Dar poate că uitase, oamenii mari îşi uită atât de iute promisiunile. De încercat însă putea încerca. Doamne Dumnezeule, dacă nu-ți găseai altfel nici cea mai mică mângâiere şi aveai atâta nevoie!

Mai întâi încet, apoi cu speranța licărind, străbătu mai grăbit şi mai vioi drumul umbros până la atelier. Puse mâna pe clanță şi se opri trăgând cu urechea. Da, tata era înăuntru, îl auzea suflând din greu şi dregându-şi glasul, şi auzea țăcănitul produs de cozile de lemn ale pensulelor pe care le ținea în mâna stingă, când se loveau uşor una de alta.

Cu băgare de seamă apăsă clanța, deschise uşa fără zgomot şi strecură capul înăuntru. Mirosul puternic de terebentină şi lac îi era nesuferit, dar statura puternică, cu umeri lați a tatălui îi dădea speranțe. Pierre păşi înăuntru şi închise uşa în urma lui.

La zgomotul clanței, pictorul, urmărit atent de Pierre, îşi încorda umerii largi şi întoarse capul. Ochii pătrunzători se îndreptară ofensați şi întrebător spre uşă, iar gura era pregătită parcă să spună ceva neplăcut.

Pierre nu se mişcă. Îşi privi tatăl în ochi şi aşteptă. De îndată, ochii acestuia se îmbunară, iar fața sa supărată reveni la expresia obişnuită.

— Ia te uită, Pierre! Nu ne-am văzut o zi întreagă! Mama te-a trimis încoace?

Micuțul scutură din cap şi se lăsă sărutat.

— Vrei să rămâi puțin lângă mine şi să priveşti? întrebă tatăl prietenos. În acelaşi timp se întoarse din nou spre tabloul său țintind precis cu un mic penso ascuțit la vârf către o pată de culoare. Pierre îl privi. Îl vedea pe pictor uitându-se la pânza lui, cu ochii încordați şi privind țintă ca şi cum ar fi fost mânioşi, mâna puternică şi nervoasă măsurând cu pensula subțire, vedea cum i se contractă cutele de pe frunte şi îşi muşcă buza de jos. În acest răstimp respira aerul tare din atelier, care nu-i plăcuse niciodată şi care astăzi i se părea în mod deosebit respingător.

Ochii i se stinseră şi ramase ca paralizat lângă uşă. Cunoştea toate acestea, acest miros şi aceşti ochi şi aceste grimase datorate atenției, şi îşi dădu seama că fusese o prostie să se aştepte ca astăzi să fie altfel decât întotdeauna. Tata lucra, scormonea în vopselele lui puternic mirositoare şi nu se gândea la nimic altceva pe lume decât la tablourile lui tâmpite. Fusese o prostie din partea lui să vină aici.

Dezamăgirea vlăgui chipul băiatului. Şi doar ştiuse asta! Astăzi nu se găsea nici un refugiu pentru el, nici la mama, iar aici cu atât mai puțin.

Timp de un minut rămase cu mintea golită de gânduri şi privind trist, fără să vadă ceva, la tabloul cel mare cu vopseaua încă udă. Pentru asta papà avea timp, pentru el nu. Puse din nou mâna pe clanță şi o apăsă ca să plece neauzit de acolo.

Veraguth însă auzi zgomotul slab. Întoarse privirea, scoase un mormăit şi se apropie.

— Ce este, Pierrot? Nu pleca! Nu vrei să rămâi puțin lângă papà?

Pierre îşi retrase mâna şi dădu uşor din cap.

— Doreai să-mi spui ceva? întrebă pictorul prietenos. Hai să stăm jos împreună şi apoi îmi povesteşti. Aşadar, cum a fost excursia de ieri?

— Oh, a fost frumos, răspunse micuțul ascultător.

Veraguth îi trecu mâna prin păr.

— Nu ți-a priit? Pari puțin cam somnoros, băiete! Doar nu cumva ți s-a dat vin ieri? Nu? Ei, atunci ce facem acum? Vrei să desenăm?

— Nu, papà. Astăzi totul e aşa de plicticos.

— Aşa? Ai dormit desigur prost? Vrei să facem împreună puțină gimnastică?

Pierre scutură capul.

— Nu. Vreau doar să stau cu tine aici, ştii. Dar aici miroase aşa de urât.

Veraguth îl mângâie şi râse.

— Da, nefericită treabă, când nu-ți place mirosul de vopsele, să fii copil de pictor. Pesemne că n-o să te faci pictor în acest caz?

— Nu, şi nici nu vreau.

— Dar atunci ce vrei fii?

— Absolut nimic. Cel mai mult mi-ar plăcea să fiu o pasăre sau aşa ceva.

— Asta n-ar fi rău. Dar spune-mi acum, scumpule, ce ți-ar face plăcere să primeşti de la mine. Vezi, trebuie să lucrez mai departe la tabloul cel mare. Dacă vrei, poți să rămâi aici şi să te joci. Sau să-ți dau o carte cu poze să te uiți în ea?

Nu, nu asta era ceea ce dorea el. Spuse, numai ca să scape, că se va duce să hrănească porumbeii şi observă clar că tatăl răsuflă uşurat şi că era bucuros să-l vadă plecat. Fu concediat cu un sărut şi ieşi afară. Tatăl închise uşa, iar Pierre se găsi din nou singur, şi mai pustiit ca înainte. Rătăci de-a lungul peluzei, pe unde de fapt nu avea voie să meargă, rupse distrat şi mâhnit câteva flori şi privi nepăsător cum pantofii săi galben-deschis se pătau în iarba udă şi se închideau la culoare. În cele din urmă se aruncă, copleşit de disperare, în mijlocul peluzei şi, plângând cu sughițuri, îşi zvârcoli capul în iarba, simțind mânecile bluzei sale albastru-deschis umezindu-se şi lipindu-i-se de brațe.

Abia când i se făcu frig, se ridică dezmeticit şi se strecură sfios în casă.

În curând îl vor chema şi vor vedea că a plâns, îi vor observa bluza udă, murdară şi pantofii umeziți şi-l vor mustra pentru asta. Trecu supărat pe lângă uşa bucătăriei, nu voia să întâlnească pe nimeni acum. Cel mai mult i-ar fi plăcut să fie undeva departe, unde nimeni să nu ştie şi să întrebe de el.

Atunci văzu cheia în broască la una din camerele de oaspeți rar locuite. Intră înăuntru, închise uşa după el, închise şi ferestrele deschise şi se ghemui furios, obosit şi fără să-şi scoată pantofii, pe un pat larg, neaşternut. Acolo rămase între plâns şi moțăit, cufundat în nenorocirea lui. Iar când după mult timp îşi auzi mama chemându-l în curte şi pe scări, nu dădu nici un răspuns şi se îngropa îmbufnat mai adânc în pătură. Vocea mamei se apropie, se îndepărtă şi în cele din urmă se stinse fără ca el să se poată birui pe sine şi să o urmeze. În cele din urmă

adormi cu obrajii scăldați de lacrimi.

La amiază, când Veraguth veni la masă, soția îl întrebă imediat:

— Nu l-ai adus şi pe Pierre?

Vocea ei oarecum agitată îl surprinse.

— Pierre? Nu ştiu nimic de el. N-a fost cu voi?

Doamna Adele se sperie şi ridică vocea.

— Nu, de la micul dejun nu l-am mai văzut! Când l-am căutat, mi-au spus servitoarele că l-ar fi văzut ducându-se spre atelier. Aşadar, n-a fost pe acolo?

— Ba da, a fost, dar numai pentru o clipă, a plecat apoi imediat. Şi adăugă supărat:

— Chiar nu se îngrijeşte nimeni de băiat în casa asta?

— Am crezut că este la tine, zise doamna Adele scurt şi cu obidă. Mă duc să-l caut.

— Trimite pe cineva după el! Vrem totuşi să stăm la masă acum.

— între timp voi puteți începe. Plec să-l caut chiar eu.

Ieşi zorită din cameră. Albert se ridică şi vru s-o urmeze.

— Rămâi aici, Albert! strigă Veraguth. Suntem la masă!

Tânărul îl privi mânios.

— Voi lua masa cu mama, zise el sfidător.

Tatăl îi zâmbi ironic privindu-i chipul agitat.

— Din partea mea, doar eşti stăpânul casei, nu? Iar în caz că ai cumva chef să arunci din nou cu cuțitul după mine, te rog, nu te lăsa împiedicat de cine ştie ce prejudecăți!

Fiul păli şi îşi împinse scaunul la loc. Era pentru prima dată că tatăl îi amintea de acea faptă petrecută la mânie în copilăria lui.

— N-ai voie să vorbeşti aşa cu mine! strigă el izbucnind. Nu permit!

Veraguth luă o bucată de pâine şi mâncă o înghițitură fără să răspundă. Îşi turnă apă în pahar, o bău încet şi îşi propuse să rămână calm. Se comportă ca şi cum ar fi fost singur, iar Albert se îndreptă şovăielnic către fereastră.

— Nu permit! strigă el încă o dată, incapabil să-şi stăpânească furia.

Tatăl presără sare pe bucata de pâine. Se vedea în gând urcând la bordul unui vapor şi călătorind pe nesfârşite mări străine, hăt departe de aceste încurcături fără leac.

— Prea bine, zise el aproape paşnic. Văd că îți displace când vorbesc cu tine. S-o lăsăm baltă!

În această clipă se auzi de afară o exclamație de uimire şi apoi un şuvoi de cuvinte agitate. Doamna Adele îl descoperise pe băiat în cotlonul lui. Pictorul ascultă şi ieşi grabnic afară. Astăzi părea să meargă totul pe dos.

Îl găsi pe Pierre întins cu încălțările murdare pe patul răscolit, cu chipul somnoros şi istovit de plâns, cu părul ciufulit, iar în fața lui, soția sa într-o uluire neajutorată.

— Dar ce faci, copile? exclamă ea în cele din urmă între îngrijorare şi supărare. De ce nu răspunzi? Şi ce cauți aici?

Veraguth îl ridică pe micuț şi-l privi îngrijorat în ochii lipsiți de expresie.

— Eşti bolnav, Pierre? întrebă el blând.

Băiatul scutură zăpăcit din cap.

— Aici ai dormit? Eşti de mult aici?

Cu o voce slabă, lipsită de curaj, Pierre spuse:

— Nu sunt vinovat... N-am făcut nimic... M-a durut doar capul.

Veraguth îl purtă pe brațe dincolo, în sufragerie.

— Dă-i o farfurie cu supă, îi spuse soției. Trebuie să mănânci ceva cald, copile, îți va face bine, o să vezi. Eşti fără îndoială bolnav, săracul de tine.

Îl aşeză în fotoliu, îi potrivi o pernă la spate şi-i dădu el însuşi supa cu lingura.

Albert privea în tăcere, posomorât.

— Pare să fie într-adevăr bolnav, spuse doamna Veraguth aproape liniştită, minată de acea pornire a oricărei mame, mai degrabă aptă pentru ajutor şi îngrijire decât pentru consultația şi tratamentul obrăzniciilor neobişnuite.

— Te ducem după asta la culcare, mănâncă acum, scumpule, îl mângâie ea blând.

Pierre şedea, cenuşiu la față, cu ochii împăienjeniți, şi înghițea fără să opună rezistență ce i se dădea cu lingura. In timp ce tatăl îl hrănea cu supă, mama îi luă pulsul şi fu bucuroasă să vadă că nu avea febră.

— Să chem doctorul? întrebă cu voce nesigură Albert, ca să facă şi el totuşi ceva.

— Nu, lasă, zise mama. Pierre merge la culcare şi va fi învelit bine, va dormi cuminte, iar mâine dimineață va fi din nou sănătos. Nu-i aşa, scumpule?

Micuțul n-o asculta şi îşi scutură capul împotrivindu-se când tatăl voi să-i mai dea de mâncare.

— Nu, nu trebuie să se forțeze, spuse mama. Vino, Pierre, să mergem la culcare, totul va fi din nou bine.

Îl luă de mână, iar el se ridică greoi. Îşi urmă somnoros mama, care-l trăgea după ea. Însă în uşă se opri, se chirci cu fața schimonosită şi, într-un acces de greață, dădu afară tot ce abia mâncase.

Veraguth îl purtă pe brațe în dormitor şi-l lăsă în seama mamei. Răsunară soneriile, iar servitorii alergau în susul şi-n josul scărilor. Pictorul luă câteva înghițituri, între ele se duse încă de două ori dincolo la Pierre, care acum stătea întins, dezbrăcat şi spălat, în patul său de alamă. Apoi doamna Adele se înapoie şi-i înştiință că băiatul se liniştise, n-avea dureri şi părea că vrea să doarmă. Tatăl se adresă lui Albert:

— Ce a primit Pierre de mâncare ieri?

Albert cugetă, răspunsul însă îl adresă mamei.

— Nimic deosebit. În Brückenschwand a mâncat pâine şi lapte, iar la prânz în Pegolzheim macaroane şi cotlete.

— Şi mai târziu? continuă tatăl interogatoriul.

— N-a mai vrut să mănânce nimic. După-amiază am cumpărat caise de la un grădinar. Din ele n-a mâncat decât una sau două.

— Erau coapte?

— Da, fireşte. Pari să crezi că i-am deranjat stomacul intenționat.

Mama îi observă iritarea şi întrebă:

— Dar ce aveți?

— Nimic, răspunse Albert.

Veraguth continuă:

— Nu cred absolut nimic, întreb doar. Nu s-a întâmplat chiar nimic ieri? N-a vomitat? N-a căzut? Nu s-a plâns de dureri?

Albert răspundea pe scurt prin da şi nu, dorindu-şi cu ardoare ca prânzul să se sfârşească odată.

Când tatăl intră încă o dată în vârful picioarelor în camera lui Pierre, îl găsi dormind. Chipul palid de copil era pătruns de o adâncă seriozitate şi de dulcele nesaț al abandonului în somnul aducător de alinare.

CAPITOLUL AL UNSPREZECELEA

În acea zi agitată Johann Veraguth termină de pictat tabloul său cel mare. Se înapoiase înfricoşat şi tulburat în adâncul inimii de la căpătâiul micului bolnav şi-i fu mai greu ca niciodată să-şi înfrâneze gândurile ce-i munceau mintea şi să-şi găsească acea linişte desăvârşită care era secretul forței sale şi pe care trebuise s-o plătească atât de scump. Dar voința sa era puternică, izbuti, iar tabloul primi în orele după-amiezii, pe o lumină frumoasă, gingaşă, ultimele mici adaosuri şi retuşuri.

Când puse jos paleta şi se aşeză în fața pânzei, se simți ciudat de pustiit. Îşi dădea prea bine seama că acest tablou era ceva deosebit şi că prin el dăruise mult. El însuşi însă se simțea gol şi stors. Şi nu avea pe nimeni căruia să-i poată arăta opera sa. Prietenul său era departe, Pierre era bolnav, iar în rest nu mai avea pe nimeni. Efectul şi ecoul lucrării sale îi vor ajunge la ureche numai dintr-o depărtare nepăsătore, din ziare şi scrisori. Vai, asta era nimic, era mai puțin decât nimic, numai privirea unui prieten sau sărutul unei iubite ar fi putut acum să-l bucure, să-l răsplătească şi să-l întărească.

Ramase un sfert de ceas nemişcat în fața pânzei care absorbise forța şi clipele prielnice ale câtorva săptămâni, iar acum îl privea luminoasă în ochi în vreme ce el însuşi stătea epuizat şi străin dinaintea lucrării sale.

„Ah, ce naiba, o voi vinde şi-mi voi plăti cu ea călătoria în Indii", îşi spuse el cu un cinism neajutorat. Încuie uşile

atelierului şi plecă spre conac să-l vadă pe Pierre, pe care-l găsi dormind. Băiatul arăta mai bine decât la prânz, somnul îi îmbujorase fața, buzele îi stăteau întredeschise, expresia de suferință şi neajutorare dispăruse.

— Cât de repede le trece copiilor! îi zise în şoaptă din prag soției sale. Aceasta surâse slab, iar el îşi dădu seama că şi ea respira uşurată şi că fusese mai îngrijorată decât o arătase.

Nu i se părea foarte îmbietor să ia masa doar cu soția sa şi cu Albert.

— Plec în oraş, spuse, şi voi lipsi toată seara.

Micuțul Pierre zăcea moțăind în patul său de copil, mama acoperi ferestrele trăgând perdelele şi-l lăsă singur.

Visa că merge agale prin grădina cu flori. Totul era întrucâtva schimbat şi mult mai mare şi mai îndepărtat ca de obicei, mergea şi mergea şi nu-i dădea de capăt. Straturile de flori erau mai frumoase decât le văzuse vreodată, însă toate florile păreau straniu de sticloase, mari şi nefireşti, iar totul strălucea într-o frumusețe tristă şi moartă.

Cu oarecare strângere de inimă înconjură un rond de arbuşti cu flori mari; pe o floare albă adăsta sorbind liniştit un fluture albastru. Era nefiresc de linişte, iar aleile nu erau acoperite cu prundiş, ci cu ceva moale pe care păşea ca pe un covor.

De dincolo îi venea în întâmpinare mama. Însă aceasta nu-l văzu şi nici nu-i făcu vreun semn, privea înainte cu un aer sever şi trist şi trecu pe lângă el tăcută ca un duh.

Apoi, curând după asta, îl văzu, pe o altă alee, şi pe tata, iar pe urmă pe Albert. Amândoi păşeau tăcuți şi severi drept înainte şi nici unul nu voia să-l vadă. Se preumblau, singuratici şi rigizi, ca sub o vrajă, şi părea că astfel va rămâne de-a pururi, că niciodată nu se va ivi vreo privire în ochii lor încremeniți sau râsul pe chipurile lor, că niciodată nu va mai adia vreun sunet în această tăcere impenetrabilă, şi că nici cea mai uşoară boare nu va mai clinti vreodată ramurile şi frunzele nemişcate.

Lucrul cel mai rău era că el însuşi nu dorea să-i cheme. Nimic nu-l împiedica s-o facă, nu-l durea nimic, dar pentru asta îi lipseau curajul şi voința; îşi dădea seama că aşa trebuia să fie totul şi că ar fi devenit încă şi mai îngrozitor dacă s-ar fi împotrivit.

Pierre îşi continuă încet plimbarea prin splendoarea neînsuflețită a grădinii; mii de flori minunate străluceau în aerul luminos şi mort ca şi cum nu ar fi fost reale şi vii, iar la răstimpuri se întâlnea din nou fie cu Albert, cu mama, sau cu tata, iar ei treceau mereu unul pe lângă celălalt şi pe lângă el în aceeaşi înstrăinare încremenită.

I se părea că aşa era deja de vreme îndelungată, poate de ani de zile, iar celelalte vremuri, vremurile când lumea şi grădina fuseseră vii, oamenii veseli şi comunicativi, el însuşi plin de bucurie şi zburdălnicie, acele vremuri s-ar afla neînchipuit de departe într-un trecut adânc şi orb. Poate că aşa fusese dintotdeauna, iar toate cele de dinainte nu fuseseră decât un vis frumos şi nebunesc.

În cele din urmă ajunse la un mic bazin de piatră, unde înainte grădinarul umpluse stropitorile şi în care şi el ținuse într-o vreme câțiva mormoloci mici de tot. Apa era nemişcată în lumina verzuie, oglindea marginea de piatră a bazinului şi frunzele aplecate ale unei tufe galbene de ochiul-boului, dar părea frumoasă, aşa părăsită şi oarecum amărâtă ca totul din jur.

„Dacă cineva cade înăuntru, se îneacă şi moare", îi spusese grădinarul odată pe vremuri. Dar bazinul nu era deloc adânc.

Pierre se apropie de marginea bazinului oval şi se aplecă peste ea. În apă îşi văzu oglindit propriu-i chip. Arăta ca fețele celorlalți: bătrânicios şi palid, încremenit până-n străfunduri într-o asprime indiferentă.

Îşi privi chipul cu spaimă şi uimire şi dintr-o dată îl copleşiră, nemăsurat de puternice, înfricoşarea tainică şi tristețea absurdă a condiției sale. Încercă să strige, dar nu se auzi nici un sunet. Vru să izbucnească în hohote de plâns,

dar nu reuşi decât să-şi schimonosească fața şi să se strâmbe neajutorat.

Atunci apăru din nou pe alee tata, iar Pierre se întoarse spre el cu o sforțare uriaşă, din toate puterile încătuşate ale sufletului său. Toată spaima de moarte şi suferința de neîndurat a inimii sale se refugiară cu un hohot mut, implorând ajutorul, către tatăl ce venea spre el în muțenia sa de stafie şi părea că iarăşi nu-l vede.

— Tată! vru să strige băiatul, şi cu toate că nu se auzi nici un sunet, intensitatea înfricoşătoarei sale ananghii răzbi până la cel mut şi însingurat. Tatăl întoarse capul şi-l privi. Cătă atent în ochii imploratori cu privirea lui scrutătoare de pictor, surâse slab şi clătină încet din cap înspre el, cu bunătate şi regret, dar fără alinare, ca şi cum nu mai exista absolut nici o scăpare. Pentru o clipă, o umbră de iubire şi de suferință înrudită cu a lui se prelinse pe chipul aspru, iar în acea scurta clipă nu mai fu tatăl cel puternic, ci mai degrabă un biet frate neajutorat.

Apoi îşi aținti din nou privirea înainte şi se îndepărtă încet cu acelaşi mers măsurat pe care nu şi-l contenise.

Pierre îl urmări plecând şi dispărând; micul iaz, aleea şi grădina de flori se întunecară în fața ochilor lui îngroziți şi se cufundară ca într-un nor de ceață. Când se deşteptă îl dureau tâmplele, iar gâtlejul îi ardea de uscăciune; se văzu singur în odăița întunecoasă, întins pe pat, se strădui cu uimire să-şi adune gândurile, dar nu dădu peste nici o amintire şi se întoarse epuizat şi descurajat pe cealaltă parte.

Doar cu greutate îşi recăpătă pe deplin cunoştința şi putu să răsufle din nou. Era oribil să fii bolnav şi să ai dureri de cap, dar nu era de neîndurat, ba chiar, pe lângă simțământul de pieire al coşmarului, era uşor şi dulce.

La ce bun toate aceste chinuri? gândi Pierre şi se ghemui strâns sub pătură. De ce să fii bolnav? Dacă era o pedeapsă – pentru ce anume trebuia să fie el pedepsit? Nici măcar nu mâncase ceva neîngăduit, ca odată pe vremuri, când îşi stricase stomacul mâncând prune necoapte. Acelea îi fuseseră

interzise şi fiindcă, în ciuda interdicției, le mâncase, pățise ceea ce merita şi trebuise să suporte consecințele. Asta era limpede. Dar acum? De ce zăcea acum la pat, de ce să vomite şi de ce-l săgeta atât de cumplit capul?

Stătea aşa treaz de vreme îndelungată, când mama intră din nou în cameră. Ea trase draperiile de la fereastră, iar lumina blândă a amurgului se revărsă plină şi gingaşă în cameră.

— Cum te simți, scumpule? Ai dormit bine?

El nu-i răspunse. Lungit pe o parte, ridică ochii şi o privi. Ea îi înfruntă mirată privirea, era o privire ciudat de cercetătoare şi de gravă.

„N-are febră", gândi ea alinată.

— Vrei să mănânci ceva acum?

Pierre scutură slab din cap.

— Să-ți aduc ceva?

— Apă, spuse el încet.

Îi ajută să bea, dar el luă doar o înghițitură ca de vrăbiuță, apoi închise din nou ochii.

Deodată dinspre camera mamei răsună fremătător pianul. Sunetele dădeau năvală într-un talaz larg.

— Auzi? întrebă doamna Adele.

Pierre deschisese larg ochii, iar fața i se strâmbă chinuită.

— Nu! strigă el, nu! Dați-mi pace!

Apoi îşi astupă urechile cu amândouă mâinile şi îşi îngropă fața în pernă. Suspinând, doamna Veraguth se duse dincolo şi-l rugă pe Albert să se oprească din cântat. Reveni în cameră şi rămase lângă pătuțul lui Pierre până când acesta ațipi din nou.

În acea seară domni tăcerea la conac. Veraguth era plecat, Albert era indispus şi suferea pentru că nu putea cânta la pian. Se culcară devreme, iar mama lăsă uşa de la camera ei întredeschisă ca să-l audă pe Pierre în caz că ar fi avut nevoie de ceva pe timpul nopții.

CAPITOLUL AL DOISPREZECELEA

Seara, la întoarcerea din oraş, pictorul făcuse înconjurul casei cu luare aminte, iscodind şi trăgând cu urechea îngrijorat dacă o fereastra luminată, un zgomot de uşi, o voce nu îi anunța vestea că odorul său era încă bolnav şi suferind. Când găsi totul calm, liniştit şi cufundat în somn, teama îl părăsi ca o haină udă, îngreunată de apă, iar el mai rămase încă multă vreme treaz, plin de recunoştință. Şi chiar înainte de a ațipi, târziu, se văzu nevoit să surâdă şi să se minuneze cât de puțin îi trebuie unei inimi deznădăjduite ca să se înveselească. Tot ce-l chinuia şi-l apăsa, întreaga povară surdă şi tulbure a vieții sale, devenise un fleac, era uşoară şi neînsemnată pe lângă îngrijorarea izvorâtă din iubirea pentru copilul lui, şi abia ce văzu această umbră nefastă îndepărtându-se, că totul îi apăru mai luminos şi mai suportabil.

A doua zi dimineață veni la conac într-o dispoziție prielnică, la o oră neobişnuit de matinală; plin de mulțumire, îl găsi pe micuț încă dormind dus, şi luă micul dejun doar cu soția sa, căci nici Albert nu se trezise încă. Era pentru prima dată de ani de zile că Veraguth se găsea la această oră la conac şi stătea la masă cu doamna Adele, iar ea îl urmări cu o uimire aproape bănuitoare cum, binevoitor şi bine dispus, ca şi cum ar fi fost o obişnuință cotidiană, ceru o ceaşcă de cafea şi se aşeză, ca în vremurile de demult, să ia micul dejun împreună cu ea.

În cele din urmă îşi dădu şi el seama de încordarea ei expectativă şi de nefirescul clipei.

— Sunt atât de bucuros, zise el cu un glas care-i amintea de vremuri mai bune. Sunt atât de bucuros că micuțul pare să fie din nou bine. Îmi dau seama abia acum că am fost într-adevăr îngrijorat pentru el.

— Da, nu mi-a plăcut deloc cum arăta ieri, fu şi ea de acord.

El se juca cu lingurița de argint şi o privea aproape poznaş în ochi, cu un palid reflex din acea voioşie ştrengărească, irumpând neaşteptat şi sfârşindu-se pe dată, pe care ea o îndrăgise într-atât la el odinioară, şi a cărei strălucire gingaşă o moştenise numai Pierre.

— Da, reîncepu el voios, e într-adevăr minunat. Iar acum ajung şi eu în sfârşit să vorbesc cu tine despre planurile mele de ultimă oră. Vreau să spun, ar trebui să pleci la iarnă cu băieții la St. Moritz şi să rămâi acolo pentru mai multă vreme.

Ea privi nesigur în jos.

— Iar tu? întrebă. Vrei să pictezi acolo?

— Nu, nu voi veni cu voi. Vă voi lăsa un timp singuri şi voi pleca în călătorie. Vreau să plec la toamnă pentru o vreme şi să închid atelierul. Robert va primi un concediu. Va depinde numai de tine dacă vrei să rămâi la iarnă aici. Totuşi nu te-aş sfătui, pleacă mai întâi la Geneva sau la Paris şi nu uita de St. Moritz, îi va face bine lui Pierre!

Descumpănită, ea îl privea cu ochii mari.

— Glumeşti, spuse fără să-i vină a crede.

— Ah, nu, surise el pe jumătate melancolic, m-am dezvățat cu totul de asta. Vorbesc serios şi trebuie să mă crezi. Voi face o călătorie pe mare şi voi lipsi mai mult timp.

— O călătorie pe mare?

Ea cugetă înfrigurată. Sugestiile sale, aluziile, tonul vesel, toate acestea erau neobişnuite pentru ea şi o făceau bănuitoare. Dar deodată cuvântul „călătorie pe mare" îi trezi imaginația: îl văzu urcând pe vapor, urmat de hamali cu bagaje, îşi aminti de imaginile de pe reclamele companiilor maritime şi de propria ei călătorie pe Mediterana, şi într-o clipă totul îi deveni transparent.

— îl însoțeşti pe Burkhardt! strigă ea cu însuflețire.

El dădu din cap.

— Da, am să plec cu Otto.

Un răstimp tăcură amândoi. Doamna Adele era zguduită şi îşi dădea seama plină de presimțiri de importanța veştii. Dorea cumva să-i redea libertatea părăsind-o? În orice caz era

o primă încercare serioasă în această direcție şi se înspăimântă în adâncul sufletului cât de puțină tulburare, îngrijorare şi speranță simțea, iar bucurie absolut deloc. Dacă pentru el mai era cumva posibilă o nouă viață, pentru ea nu. Îi va fi mai uşor cu Albert şi l-ar câştiga pe Pierre, da, însă va fi şi va rămâne o femeie părăsită. De sute de ori îşi închipuise această situație, văzând-o ca pe o eliberare şi mântuire; iar azi, când se părea că ar putea deveni realitate, o însoțeau atâta spaimă, ruşine şi vinovăție, încât curajul o părăsi şi nu mai fu în stare de nici o dorință. Ar fi trebuit să se întâmple mai devreme, gândea ea, în vremurile de necaz şi furtuni, înainte să se fi învățat cu resemnarea. Acum venea prea târziu şi fără nici un folos, acum nu mai era decât linia finală, trasată în urma socotelilor încheiate, era numai sfârşitul şi confirmarea amară a tuturor lucrurilor ascunse, mărturisite pe jumătate, şi nu mai licărea nici o scânteie a unei noi vieți care să o atragă.

Veraguth urmărea atent chipul stăpânit al soției sale şi se simțea cuprins de milă.

— Va fi o încercare, zise el plin de menajamente. Ar trebui să trăiți şi voi o vreme fără să vă tulbure nimeni, tu şi cu Albert –şi Pierre, poate pentru un an. M-am gândit că-ți va face plăcere, iar copiilor le va prii, cu siguranță. Amândoi suferă întrucâtva din cauză că... din cauză că n-am prea reuşit să ajungem la o înțelegere cu viața. La rândul nostru, vom vedea lucrurile mai limpede după o despărțire mai îndelungată, nu crezi?

— Se poate, spuse ea încet. Hotărârea ta pare să fie luată.

— I-am scris deja lui Otto. Nici mie nu-mi va fi uşor să fiu departe de voi toți atât de multă vreme.

— Departe de Pierre, vrei să spui.

— Da, îndeosebi de Pierre. Sunt sigur că vei avea cuvenita grijă de el. Nu mă pot aştepta să-i vorbeşti prea mult despre mine, însă nu lăsa să se întâmple cu el aşa cum a fost cu Albert.

Ea scutură din cap în semn de apărare.

— N-a fost vina mea, ştii doar.

El îi puse mâna pe umăr cu o gingăşie neajutorată, cum nu mai făcuse de mult.

— Oh, Adele, să nu mai vorbim de vinovăție. Vina n-are decât să-mi aparțină mie în întregime. Vreau doar să încerc să îndrept lucrurile, nimic altceva. Te rog doar să nu-l pierd pe Pierre, dacă se poate! Prin el mai suntem noi legați. Ai grijă ca dragostea lui pentru mine să rămână ceea ce este.

Ea închise ochii, ca şi cum ar fi vrut să se ferească de o ispită.

— Dacă vei fi aşa de mult plecat..., spuse ezitând. E un copil...

— Desigur. Lasă-l să rămână copil. Lasă-l să mă uite, dacă nu se poate altfel. Dar gândeşte-te, el e un gaj pe care ți-l încredințez şi gândeşte-te că trebuie să am multă încredere ca să ți-l pot lăsa.

— îl aud pe Albert venind, şopti ea grăbită, va fi de îndată aici. Mai vorbim despre asta. Nu este aşa de simplu cum crezi tu. Îmi oferi libertatea, mai multă libertate decât am avut şi am dorit vreodată, şi totodată mă încarci cu o responsabilitate care mă face să nu mă mai simt în largul meu. Nici tu nu ai luat hotărârea într-o singură oră, aşa că lasă-mi şi mie puțin timp.

Se auziră paşi în fața uşii, iar Albert intră în încăpere. Privi, mirat să-l găsească pe tatăl său aici. Salută stânjenit, o sărută pe doamna Adele şi se aşeză la masă.

— Am o surpriză pentru tine, începu Veraguth calm. Vei putea să-ți petreci vacanța de toamnă cu mama şi Pierre, unde veți dori voi, şi la fel şi Crăciunul. Eu voi fi plecat mai multe luni într-o călătorie.

Tânărul nu-şi putu ascunde bucuria, dar se strădui s-o facă, şi întrebă precipitat:

— Dar încotro vrei să călătoreşti?

— încă nu ştiu precis. Pentru început plec cu Burkhardt în Indii.

— Ah, aşa de departe! Un coleg de-al meu de şcoală s-a născut acolo. Cred că în Singapore. Acolo încă se mai vânează tigri.

— Sper că da. Dacă voi doborî unul, fireşte că-i voi aduce blana aici. Dar acolo vreau mai ales să pictez.

— Pot să-mi închipui. Am citit despre un pictor francez care a fost undeva la tropice, pe o insulă din Mările Sudului, cred –trebuie să fie splendid.

— Nu-i aşa? Iar între timp voi o să vă simțiți bine, veți face multă muzică şi veți schia. Dar acum vreau să văd ce mai face micuțul. Nu vă deranjați!

Ieşi înainte ca cineva să fi apucat să-i răspundă.

— Uneori, papà este totuşi grozav, spuse Albert în bucuria sa. O călătorie în Indii, asta-mi place, are clasă.

Maică-sa surise cu greutate. Echilibrul ei era tulburat, şi avea simțământul că se găsea pe o creangă ce tocmai era tăiată. Dar tăcu şi arboră o expresie binevoitoare; la aceasta se pricepea prea bine.

Pictorul intrase la Pierre şi se aşezase lângă patul acestuia. Fără zgomot, scoase un carnețel îngust de desenat şi începu să schițeze capul şi brațul micuțului adormit. Dorea, fără să-l chinuie cu şedințe de pozat, să-l zugrăvească pe Pierre cât mai des şi mai bine era cu putință în acest răstimp, şi să şi-l întipărească în minte. Se strădui cu o atenție tandră să surprindă formele delicate, înclinarea şi conturul gingaş al creştetului, nasul frumos, nervos, mâna subțire odihnindu-se abandonată şi linia nobilă, voluntară a buzelor strânse.

Îl vedea rar pe băiat în pat, şi era pentru prima oară când nu-l vedea dormind cu buzele întredeschise copilăreşte, iar pe când îi urmărea gura expresivă, precoce, îl izbi asemănarea cu gura tatălui său, bunicul lui Pierre, care fusese un bărbat cutezător şi plin de imaginație, însă pătimaş şi neliniştit. Iar în timp ce privea şi lucra, îl preocupa acest joc plin de înțeles al naturii cu trăsăturile şi destinele taților, fiilor şi nepoților, iar asupra sufletului său, care nu era al unui filozof, se abătu

pentru o clipă enigma neliniştitor fascinantă a succesiunii şi necesităţii.

Şi deodată cel ce dormea deschise ochii şi se uită drept în cei ai tatălui, iar tatăl îşi dădu încă o dată seama cât de serioasă şi nefirească pentru un copil era această privire şi această deşteptare. Puse numaidecât creionul deoparte, închise carneţelul şi se aplecă deasupra copilului trezit din somn, îl sărută pe frunte şi zise voios:

— Bună dimineaţa, Pierre. Te simţi mai bine?

Micuţul surâse fericit şi începu să se întindă. Oh, da, îi era mai bine, cu mult mai bine. Încetul cu încetul îşi aminti. Da, ieri fusese bolnav, mai simţea încă întinzându-se umbra acelei zile îngrozitoare de ieri. Dar acum era mult mai bine, mai voia doar să stea încă puţin întins şi să guste din căldura şi recunoştinţa liniştită a acestei clipe; apoi se va da jos din pat, va lua micul dejun şi va merge cu mama în grădină.

Tatăl plecă s-o cheme pe mama. Pierre se uită clipind din ochi spre fereastră, unde lumina însorită a zilei răzbătea vesel printre draperiile gălbui. Abia aceasta era o zi care promitea ceva, care mirosea a toate bucuriile posibile. Cât de fadă, rece şi apăsătoare fusese cea de ieri. Închise ochii ca să uite şi simţi scumpa viaţă răspândindu-se în membrele încă toropite de somn.

Apoi veni şi mama, îi aduse un ou şi o ceaşcă de lapte la pat, papà îi promise creioane noi de colorat, şi toţi erau plini de dragoste, tandri şi bucuroşi să-l vadă din nou sănătos. Era aproape ca o zi de naştere, şi chiar dacă lipseau prăjiturile, asta nu dăuna absolut deloc, căci încă nu-i revenise pofta de mâncare.

Apoi, imediat ce fu îmbrăcat într-un costum albastru de vară, se duse în atelier la papà. Uitase visul urât de ieri, dar în sufletul lui încă mai pâlpâia un ecou de spaimă şi suferinţă, iar el trebuia acum să vadă şi să se bucure că era într-adevăr înconjurat de soare şi dragoste.

Tatăl măsura rama tabloului pentru noua sa pânză şi-l întâmpină cu braţele deschise. Pierre nu voia totuşi să

rămână prea mult acolo, voia doar să-i zică buna ziua şi să se lase puţin dezmierdat. Apoi trebuia să plece mai departe la câini, la porumbei, la Robert şi în bucătărie, pe toate trebuia să le salute şi să pună din nou stăpânire pe ele. Apoi merse cu mama şi cu Albert în grădină, şi i se păru că trecuse un an de când zăcuse aici în iarbă şi plânsese. Nu dorea să se dea în scrânciob, însă îşi aşeză mâna pe el, se duse până la tufişuri şi la straturile de flori, şi o amintire întunecată, ca dintr-o viaţă anterioară, adie până la el, cum că odată ar fi rătăcit pe aici printre flori singur, părăsit şi nemângâiat. Acum totul era din nou luminos şi plin de viaţă, albinele zumzăiau, iar aerul pe care-l respira era uşor şi dătător de bucurie.

I se dădu voie să ducă coşul de flori al mamei, umplut cu garoafe şi dalii mari; mai făcu însă şi un buchet separat, pe care voia să-l dăruiască mai târziu tatei.

Când se întoarseră în casă, era obosit. Albert se oferi să se joace cu el, dar Pierre voia mai înainte să se odihnească puţin. Se adânci în scaunul adânc de răchită al mamei, pe verandă, ţinând încă în mână buchetul pentru tata.

Se simţea plăcut istovit, închise ochii, se aşeză cu faţa la soare şi se bucură de lumina care-i pătrundea cald şi roşiatic printre pleoape. Apoi privi mulţumit în jos la costumul său drăguţ, curat şi îşi întinse în lumina soarelui pantofii galbeni, sclipitori, ba pe stângul, ba pe dreptul. Găsea că este plăcut să şadă aşa liniştit şi oarecum ostenit, în tihnă şi curăţenie, doar garoafele miroseau prea puternic. Le aşeză pe masă şi le împinse cât mai departe de el, atât cât putu să întindă braţul. Trebuia să le pună curând în apă ca nu cumva să se ofilească înainte să le vadă tata.

Se gândi cu neobişnuită duioşie la el. Cum fusese ieri? Îl căutase în atelier, iar papă lucra şi n-avea timp şi era atât de singur şi de harnic şi oarecum trist în faţa pânzei sale. Până aici îşi amintea cu precizie de tot. Dar mai încolo? Nu se întâlnise mai târziu cu tata în grădină? Se strădui din răsputeri să-şi aducă aminte. Da, tata mergea prin grădină încoace şi încolo, singur şi cu o faţă străină, îndurerată, iar el

dorise să-l strige... Cum fusese asta? Fusese ceva înspăimântător sau îngrozitor, ce se întâmplase ieri, sau de care auzise ieri şi nu mai izbutea să-şi aducă aminte.

Tolănit pe spate în fotoliul adânc, îşi urmă gândurile. Soarele strălucea galben şi cald pe genunchii lui, dar voioşia îl părăsea încetul cu încetul. Simțea că gândurile sale se apropiau din ce în ce mai mult de acel lucru îngrozitor şi mai presimțea: de îndată ce-l va găsi, acesta va avea din nou putere asupra lui; acesta se afla în urma lui şi pândea. De câte ori amintirile lui se apropiau de acel hotar, în el se trezea un simțământ apăsător ca de greață şi amețeală, iar capul începea să-l doară uşor.

Îl deranjau garoafele cu mirosul lor prea puternic. Stăteau pe masa de răchită, iar dacă mai voia să le ofere tatălui, acum trebuia s-o facă. Dar nu mai dorea, sau mai degrabă dorea, dar era atât de ostenit, iar lumina îl făcea să-l doară ochii. Şi înainte de toate trebuia să se gândească la ce se întâmplase ieri. Simțea că se afla foarte aproape de asta şi trebuia doar să-şi îndrepte gândurile într-acolo, dar asta mereu se destrăma şi dispărea.

Durerea de cap se înteți. Ah, de ce trebuia să se întâmple asta? Fusese doar atât de bine dispus astăzi!

Din spatele uşii doamna Adele îl chemă pe nume şi imediat după aceea intră înăuntru. Zări florile rămase în soare şi vru să-l trimită pe Pierre după apă, se uită la el şi-l văzu zăcând moale şi prăbuşit în fotoliu, cu lacrimi mari pe obraji.

— Pierre, copile, ce-i cu tine? Nu te simți bine?

El o privi fără să se mişte şi îşi închise apoi din nou ochii.

— Dar vorbeşte, dragule, ce-i cu tine? Vrei să mergi la culcare? Să jucăm un joc? Te doare ceva?

El scutură din cap şi îşi strâmbă fața în semn de apărare, ca şi cum vorbele ei l-ar fi agasat.

— Lasă-mă! zise în şoaptă.

Iar când ea îl îndreptă în fotoliu şi-l strânse în brațe, țipă cu voce ascuțită, distorsionată, ca într-o răbufnire de mânie:

— Dar lasă-mă odată!

Imediat după aceasta, împotrivirea lui se stinse, se prăbuşi în braţele ei, iar când ea îl ridică, gemu slab, îşi plecă chinuit chipul palid şi se scutură într-un acces de greaţă.

CAPITOLUL AL TREISPREZECELEA

De când Veraguth trăia singur în noua sa locuinţă, soţia sa nu trecuse aproape niciodată pe la el. Când intră acum, fără să bată la uşă, zorită şi agitată în atelierul său, el se aşteptă numaidecât la o veste proastă, iar instinctul îl preveni atât de sigur, încât, înainte chiar ca ea să fi apucat să scoată o vorbă, izbucni:

— S-a întâmplat ceva cu Pierre?

Ea dădu repezit din cap.

— Trebuie că este foarte bolnav. Adineauri mi s-a părut foarte straniu, şi tocmai a vomitat din nou. Trebuie să chemi doctorul.

În timp ce vorbea, privirea îi zbură prin încăperea mare şi goală şi se opri pe noul tablou. Nu văzu figurile, nu recunoscu nici măcar silueta micului Pierre, fixa doar pânza şi inspira aerul camerei în care soţul ei trăia de ani de zile, şi i se păru că desluşeşte aici, cu o presimţire vagă, o atmosferă de singurătate şi de sfidătoare automulţumire, asemănătoare celei în care ea însăşi trăia de atâta timp. Fu doar o clipă, după care îşi întoarse privirea de la tablou şi încercă să-i răspundă pictorului, care o copleşea cu întrebări.

— Te rog telefonează imediat după o maşină, zise el în cele din urmă, merge mai repede decât şareta. O să mă duc chiar eu în oraş, trebuie doar să mă spăl pe mâini. Vin imediat dincolo. Sper că l-ai pus în pat ?

Un sfert de ceas mai târziu se afla în maşină în căutarea singurului doctor pe care îl cunoştea şi care-l vizitase înainte acasă de câteva ori. Nu-l mai găsi la vechea adresă, se

mutase. În timp ce-i căuta noua locuință se încrucişă cu trăsura lui, doctorul îl salută, el îi răspunse la salut şi trecu mai departe, când îşi dădu seama că era tocmai cel pe care-l căuta. Se întoarse şi găsi trăsura doctorului oprită în fața casei unui pacient, unde trebui să aştepte pentru un răstimp chinuitor. Apoi îl înşfăcă din pragul uşii şi îl sili să intre în maşină. Doctorul se împotrivi şi se apără, încât aproape că trebui să-l ia pe sus.

În maşina care porni în cea mai mare grabă spre Rosshalde, doctorul îi puse mâna pe genunchi şi-i zise:

— Bine atunci, sunt prizonierul dumneavoastră. Trebuie să-i las să aştepte pe alții, care au nevoie de mine, ştiți asta. Deci, care-i necazul? E soția bolnavă? – Nu? – Atunci micuțul. Cum îl cheamă? Pierre, da. De mult nu l-am mai văzut. Ce are? E suferind?

— E bolnav, de ieri. Azi-dimineață părea din nou bine, s-a dat jos din pat, ba chiar a mâncat câte ceva. Acum, deodată, vomită din nou şi pare să aibă dureri.

Doctorul îşi trecu mâna uscățivă peste fața urâtă şi inteligentă.

— Aşadar, stomacul, probabil. Vom vedea. În rest vă merge totul bine? Iarna trecută v-am văzut expoziția de la München. Suntem mândri de dumneavoastră, stimabile.

Se uită la ceas. Tăcură amândoi când maşina schimbă direcția şi o porni la deal gâfâind din greu. Ieşiră curând din oraş, iar la poarta moşiei, care nu era deschisă, trebuiră să coboare.

— Aşteptați-mă, strigă medicul şoferului.

Apoi străbătură curtea grăbiți şi intrară în casă. Mama stătea lângă patul lui Pierre.

Acum, dintr-o dată, medicul avea timp. Fără nici o grabă îşi începu consultația, încercă să-l facă pe băiat să vorbească, găsea vorbe bune de linişture pentru mamă şi ştiu să creeze, pe deplin degajat, o atmosferă de încredere şi luciditate, care-i prii şi lui Veraguth.

Pierre nu se arătă defel cooperant, era mut, îndărătnic şi neîncrezător. Când i se pipăi şi apăsă stomacul, strâmbă din buze cu dispreț, ca şi cum ar fi găsit aceste eforturi prosteşti şi inutile.

— O intoxicație pare exclusă, zise medicul precaut, iar la apendice n-are nimic. Probabil că are pur şi simplu stomacul deranjat, iar pentru asta cea mai bună soluție e aşteptarea şi postul. Nu-i dați azi băiatului nimic altceva decât puțin ceai negru, iar în caz că-i e sete, seara poate primi şi o înghițitură de Bordeaux. Dacă totul merge bine, mâine la micul dejun poate lua ceai şi biscuiți. Iar dacă are dureri, îmi puteți telefona.

Abia afară, la uşă, doamna Veraguth începu să-i pună întrebări. Dar nu mai primi nici o lămurire suplimentară.

— Stomacul pare serios deranjat, iar copilul este vădit sensibil şi nervos. Nici urmă de febră. Dar deseară îi puteți lua temperatura. Pulsul este cam slab. În caz că nu se face mai bine, mâine sunt din nou aici. După mine, nu e nimic serios.

Îşi luă iute rămas bun şi deveni din nou foarte grăbit. Veraguth îl conduse până la maşină.

— Poate dura mult? întrebă el în ultimul moment. Medicul râse cu poftă.

— Nu v-aş fi crezut atât de temător, domnule profesor. Băiatul e cam gingaş, iar stomacul l-am avut cu toții deranjat de atâtea ori în copilărie. Ziua bună!

Veraguth se ştia de prisos în casă aşa că o porni agale, îngândurat, spre câmp. Maniera doctorului, concisă şi tranşantă, îl liniştise, şi acum el însuşi se mira că fusese atât de agitat şi înfricoşat.

Păşea cu un sentiment de uşurare, sorbind aerul fierbinte din albastrul profund al dimineții târzii. I se părea că-şi lua deja rămas bun de la aceste pajişti şi de la rândurile de pomi fructiferi şi se simțea bine şi liber. Gândindu-se de unde ar putea veni acest nou simțământ al unei hotărâri şi al unei soluții, îşi dădu seama că toate acestea erau o urmare a

discuției de dimineață cu doamna Adele. Faptul că el îi împărtăşise planurile lui de călătorie, că ea la început îl ascultase atât de calm şi nu încercase în nici un fel să se împotrivească, că de la înfăptuirea hotărârii sale nu-l mai abăteau nici un fel de ocolişuri sau obiecții, şi că viitorul apropiat i se deschidea atât de limpede, toate astea îi priau, de aici şi tot calmul şi noua conştiință de sine.

Fără să ştie unde merge, o apucase pe acelaşi drum pe care mersese, cu câteva săptămâni în urmă, cu prietenul său Burkhardt.

Abia când poteca începu să urce, îşi dădu seama unde se află şi îşi aminti de plimbarea cu Otto. Voise să picteze la toamnă pădcustomricea de sus, cu banca şi cu perspectiva ce se deschidea tainic din penumbră către priveliştea limpede, pitoresc alungită în zare, a văii azurii a râului, iar pe bancă intenționase să-l aşeze pe Pierre şi să picteze capul bălai al băiatului, gingaş, în lumina de un castaniu-închis a pădurii.

Pomi să urce cărarea cu băgare de seamă, fără să mai simtă arşița amiezii apropiate, şi în timp ce aştepta, pândind momentul când după creasta dealului i se va ivi înainte liziera pădurii, ziua aceea cu Burkhardt îi reveni în minte, îşi aminti de discuția lor, de frânturi din cuvintele şi întrebările prietenului, de aerul de vară încă timpurie al priveliştii, al cărei verde devenise de atunci mult mai profund şi mai blând. Iar atunci îl surprinse un sentiment pe care nu-l mai încercase de mult şi a cărui neaşteptată reîntoarcere îi aminti năvalnic de vremurile tinereții. I se păru anume că de la acea plimbare cu Otto prin pădure trecuse mult, mult timp şi că el însuşi crescuse de atunci, se schimbase, evoluase, astfel că privea cu o anumită compasiune ironică înspre eul său de odinioară.

Surprins de această trăire cu totul tinerească, ce în urmă cu douăzeci de ani îl însoțise mereu, iar acum îl atingea ca o vrajă rară, recapitula perioada scurtă a acestei veri şi descoperi ceea ce ieri ori chiar adineauri încă nu ştiuse. Descoperi, amintindu-şi cum era în urmă cu două-trei luni,

că el se transformase şi progresase; descoperi acolo unde până de curând nu fusese decât beznă şi nesiguranță neajutorată, lumină şi un simț sigur al drumului de urmat. Era ca şi cum viața lui ar fi fost din nou un fluviu sau un râu limpede, îndreptându-se hotărât în direcția hărăzită, în timp ce înainte se învârtejise zăgăzuit şi şovăitor într-un nemişcat lac mlăştinos. Îşi dădu seama că era cu neputință ca voiajul lui să-l mai aducă pe aici, că nu mai avea nimic de făcut decât să-şi ia rămas bun, indiferent dacă prin asta inima sa va arde ori va sângera. Viața sa îşi regăsise albia, iar curgerea ei se îndrepta cu hotărâre spre libertate şi spre viitor. Se lepădase şi se despărțise deja în adâncul ființei sale, fără a-i fi prea limpede, de oraş şi de ținut, de Rosshalde şi de soția sa.

Se opri inspirând adânc, înălțat şi pătruns de valul viziunii întrezărite. Se gândi la Pierre şi o durere tăioasă, sălbatică îi străbătu duşmănos întreaga ființa, când înțelese că trebuia să urmeze acest drum până la capăt şi să se despartă şi de Pierre.

Rămase aşa vreme îndelungată, cu chipul înfiorat, iar dacă ceea ce simțea în el era o durere arzătoare, asta însemna totuşi viață şi lumină, limpezime şi viitor. Asta dorise Otto Burkhardt de la el. Ăsta era ceasul aşteptat de prietenul său. Era incizia în buboiul cel vechi, cruțat de multă vreme, de care vorbise acesta. Incizia durea, durea amarnic, însă, o dată părăsite dorințele cele mai dragi lui, muri şi neliniştea şi dezbinarea, contradicția şi paralizia sufletului său. În jurul său se făcuse ziuă, o zi nemilos de strălucitoare, de frumoasă şi de luminoasă.

Tulburat, făcu ultimii paşi spre vârful dealului şi se aşeză pe banca de piatră din umbră. Un profund sentiment de viață îl copleşi ca o reîntoarcere a tinereții şi, cu recunoştința mântuirii, îşi îndreptă gândurile către prietenul de departe, fără de care n-ar fi găsit niciodată acest drum, fără de care ar fi rămas adâncit pentru totdeauna şi s-ar fi degradat într-o detenție morbidă şi apăsătoare.

Cu toate astea nu-i stătea în fire să reflecteze prea mult, ori să zăbovească îndelung în trăiri extreme. O dată cu senzația vindecării și a voinței recâștigate, toate simțurile îi fură pătrunse de o nouă conștiință a puterii creatoare și de o forță proprie, dornică de stăpânire.

Se ridică, deschise ochii și își aținti privirea înviorată către ceea ce trebuia să devină noul său tablou. Privi lung prin umbra pădurii spre valea luminoasă a râului din depărtare. Asta voia să picteze, și nu mai voia să aștepte până la toamnă. Era o misiune anevoioasă, o încercare capitală, avea de dezlegat o ghicitoare încântătoare: această perspectivă minunată trebuia pictată cu dragoste, trebuia pictată cu atâta dragoste și studiu, cum ar fi făcut-o de pildă un rafinat maestru din vechime, un Altdorfer sau un Dürer. Aici nu mai era vorba doar de a stăpâni lumina și ritmul ei mistic, aici până și formele cele mai fine trebuiau să-și atingă plenitudinea, la fel de grijuliu chibzuite și asortate ca firele de iarbă în minunatele buchete de flori de câmp ale mamei sale. Strălucirea rece a văii din zare trebuia să fie împinsă și mai mult îndărăt, atât prin valul cald de lumină al prim-planului, cât și prin umbra pădurii, trebuia să strălucească din fundalul imaginii aidoma unei nestemate, pe cât de rece pe atât de dulce, pe cât de stranie pe atât de ispititoare.

Se uită la ceas, era timpul să meargă acasă. Azi nu voia să o lase pe soția sa să aștepte. Dar mai înainte își scoase carnețelul de schițe și, la poalele dealului, în soarele amiezii, creiona cu linii viguroase scheletul picturii sale: volumul perspectivei, secțiunea întregului și ovalul promițător al micii priveliști încântătoare.

Din cauza asta întârzie puțin și apoi coborî dealul în goană, fără să ia în seamă arșița, pe drumul însorit și abrupt. Chibzui ce-i trebuia pentru lucru. Se hotărî să se trezească dis-de-dimineață, a doua zi, ca să vadă peisajul și în lumina dimineții, iar sufletul i se însenină la gândul că-l aștepta o nouă misiune frumoasă, atrăgătoare.

— Ce face Pierre? fu prima lui întrebare, când intră grăbit.

— Micuțul e liniştit şi ostenit, îl informă doamna Adele, nu pare să aibă dureri şi stă cuminte în pat. Ar fi cel mai bine să nu fie deranjat, e ciudat de sensibil şi tresare imediat când se deschide uşa sau când aude vreun zgomot brusc.

— Da, dădu el din cap mulțumindu-i, îl voi vizita mai târziu, poate spre seară. Iartă-mi întârzierea, am fost pe afară, iar în zilele următoare voi lucra în aer liber.

Mâncară în pace şi linişte, o lumină verde se scurgea în camera răcoroasă prin jaluzelele coborâte, toate ferestrele erau deschise, şi în liniştea amiezii se auzea clipocitul micii fântâni din curte.

— O să ai nevoie de echipament special pentru Indii? întrebă Albert. Iei şi echipament de vânătoare?

— Nu cred, Burkhardt are de toate. Mă va sfătui el. Cred că sculele pentru pictat va trebui să le iau în cutii de tablă lipite cu cositor.

— Vei purta şi o caschetă colonială?

— Bineînțeles. Aia pot s-o cumpăr pe drum.

Când Albert plecă după masă, doamna Veraguth îl rugă pe soțul ei să mai rămână. Se aşeză în scaunul ei împletit lângă fereastră, iar el îşi trase fotoliul lângă ea.

— Când vrei să pleci? începu ea.

— Oh, asta depinde întru totul de Otto, mă orientez fireşte după el. Cred că pe la sfârşitul lui septembrie.

— Aşa curând? Nu m-am putut gândi prea mult la asta. Pierre are nevoie acum de mine. Dar cred că, în ce-l priveşte, n-ar trebui să ceri prea mult de la mine.

— Nici nu vreau, m-am mai gândit o dată azi la lucrul acesta. Trebuie să ai libertate deplină. Sunt de acord, nu e corect ca eu să călătoresc prin lume şi să mă amestec totodată aici în treburile tale. Fă ce crezi că e mai bine. Nu trebuie să ai mai puțină libertate decât cer eu pentru mine.

— Dar ce se va întâmpla cu casa? Singură aici nu vreau să rămân, e prea izolat şi prea departe şi sunt prea multe amintiri stânjenitoare aici.

— Ți-am spus doar, n-ai decât să te stabilești unde-ți place. Rosshalde îți aparține, știi prea bine, iar înainte de plecare voi clarifica situația, pentru orice eventualitate.

Doamna Adele păli. Cerceta chipul soțului ei cu o atenție aproape dușmănoasă.

— Vorbești, spuse ea cu o voce sugrumată, ca și cum n-ai avea de gând să te mai întorci.

El clipi gânditor și privi în jos.

— Nu se poate ști niciodată. N-am nici cea mai vagă idee pentru cât timp voi fi plecat, dar nu prea cred că Indiile sunt niște ținuturi foarte sănătoase pentru oameni de vârsta mea.

Ea dădu sever din cap.

— Nu mă refer la asta. De murit, putem muri cu toții. Mă întreb daca pur și simplu ai intenția să te mai întorci.

El tăcu și clipi din ochi, în cele din urmă surise vag și se ridică.

— Cred că despre asta vom discuta altă dată. Ultima noastră ceartă a fost, ții minte, când am discutat problema asta în urmă cu câțiva ani. Aici la Rosshalde nu vreau să mă mai cert, iar cu tine cel măi puțin. Presupun că gândești la fel ca atunci. Sau mi l-ai încredința azi pe micuțul Pierre?

Doamna Veraguth scutură din cap în tăcere.

— Așa mă și așteptam, zise bărbatul liniștit, să nu mai răscolim acum aceste lucruri. Poți, cum am spus, să dispui de casă. Nu mă interesează nicidecum să păstrez Rosshalde, iar dacă se ivește ocazia să o vinzi la un preț bun, atunci dă-o!

— Ăsta este sfârșitul acestui loc, rosti ea cu un ton de adâncă amărăciune, și se gândi la perioada începuturilor, la primii ani din copilăria lui Albert, la toate speranțele și așteptările ei de odinioară. Așadar, astfel se sfârșea totul.

Veraguth, care se îndreptase deja spre ușă, se mai întoarse o dată și zise blând:

— N-o lua așa în serios, copilă! Dacă vrei, poți să păstrezi totul.

Ieși afară, îi scoase câinelui lanțul și o porni către atelier, cu câinele lătrând și sărind vesel în jurul lui. Ce-i mai păsa de

Rosshalde! Aparținea lucrurilor cu care nu mai avea de-a face. Se simți acum pentru prima oară superior soției sale. El își încheiase socotelile. Sacrificiul îl făcuse deja, în sufletul lui, renunțase la Pierre. De când se eliberase, toată ființa sa era ațintită numai către viitor. Pentru el, Rosshalde era epuizată, epuizată ca și toate celelalte speranțe neîmplinite de pe vremuri, epuizată ca și tinerețea. Inutil să le mai jelească!

Îl sună pe Robert care veni în fuga.

— Voi picta câteva zile afară. Pregătește trusa cea mică de pictat și umbrela, până mâine trebuie să fie totul gata. Trezește-mă la cinci și jumătate.

— Prea bine, domnule Veraguth.

— Asta-i tot. Va ține vremea? Ce zici?

— Cred că va ține… Mă scuzați, domnule Veraguth, dar aș vrea să vă mai întreb ceva.

— Da?

— Vă rog să mă iertați, dar am auzit că domnul vrea să plece în Indii.

Veraguth râse mirat.

— S-a dus al naibii de repede vorba. Așadar, Albert a trăncănit. Da, voi pleca în Indii, iar tu n-ai cum să vii cu mine, Robert, din păcate. Acolo nu se obișnuiește să ai servitori europeni. Dar dacă mai târziu ai să dorești sa vii din nou la mine, vino! Până atunci îți găsesc o altă slujbă bună, și oricum vei primi simbria pentru restul anului.

— Mulțumesc, domnule Veraguth, mulțumesc mult. Aș vrea să vă rog să-mi trimiteți adresa dumneavoastră. Aș dori să vă scriu. Știți, eu – nu e chiar așa simplu – eu am o logodnică, domnule Veraguth.

— Așa, ai o logodnică?

— Da, domnule Veraguth, și dacă îmi dați drumul, trebuie să mă căsătoresc. De fapt, i-am promis să nu-mi mai iau nici o altă slujbă, dacă voi pleca vreodată de aici.

— Ei, atunci te bucuri că scapi de aici. Oricum, mie îmi pare rău, Robert. Și ce vrei să faci după ce te vei căsători?

— Păi, ea vrea să deschidem o tutungerie.

— O tutungerie? Robert, asta nu ți se potriveşte defel.

— Iertăciune, domnule Veraguth, dar trebuie măcar să încerc. Însă dacă-mi permiteți – nu s-ar putea în cele din urmă să rămân totuşi în serviciul dumneavoastră? Voiam doar să întreb cu cea mai bună cuviință, domnule Veraguth.

Pictorul îl bătu pe umăr.

— Omule, ce vor să însemne toate astea? Vrei să te însori, vrei să deschizi prăvălia asta neghioabă, dar totodată vrei să şi rămâi la mine? Mi se pare că ceva nu e în regulă. Nu prea te trage inima la această căsătorie, aşa-i, Robert?

— Iertat să-mi fie, domnule Veraguth, nu. Ea ar fi destul de vrednică, logodnica mea, nimic de zis. Dar aş rămâne mai degrabă aici. Are o fire cam aprigă, şi...

— Bine, omule, dar atunci de ce vrei s-o iei de nevastă? Pasămite te temi de ea! Doar nu aveți un copil? Sau da?

— Nu, asta nu. Dar nu mă mai slăbeşte...

— Atunci dăruieşte-i o broşă drăguță, Robert, o să-ți dau un taler pentru asta. I-o dai logodnicei şi-i spui să-şi găsească pe altul pentru tutungerie. Spune-i că aşa am zis eu. Şi să-ți fie puțin ruşine! Ai opt zile. După aceea vreau să ştiu dacă eşti bărbatul care se lasă speriat de o muiere sau nu.

— Bine, bine. Am să-i spun cumva...

Zâmbetul lui Veraguth se şterse. Strigă, fulgerându-l cu ochi mânioşi pe nefericitul Robert:

— îi vei da papucii fără prea multă vorbă, Robert, altfel nu mai ai ce căuta la mine. Ptiu, drace – cununie cu de-a sila! Du-te şi sfârşeşte grabnic cu asta!

Îşi umplu pipa, luă un carnet mai mare de schițe şi un cartuş de cărbune pentru desenat şi plecă spre dealul din pădure.

CAPITOLUL AL PAISPREZECELEA

Regimul nu părea să-i priască. Pierre Veraguth zăcea chircit în patul său, ceaşca de ceai stătea neatinsă alături. Atât cât era cu putinţă nu-l deranjau, căci oricum nu scotea vreun cuvânt, iar de fiecare dată când cineva intra în cameră, tresărea violent. Mama şedea ore întregi lângă patul lui murmurându-i, pe jumătate cântat, cuvinte liniştitoare de tandreţe. Era foarte îngrijorată şi speriată: era ca şi cum micuţul bolnav s-ar fi zăvorit într-o durere tainică şi n-ar mai fi vrut să iasă. Nu răspundea la nici o întrebare, la nici o rugăminte, la nici o îmbiere, privea doar încruntat şi nu voia nici să doarmă, nici să se joace, nici să bea, nici să i se citească. Doctorul venise două zile la rând; nu spusese mare lucru şi recomandase comprese călduţe. Pierre zăcea mai tot timpul într-o moţăiala uşoară, ca cei care au febră, bălmăjea apoi cuvinte de neînţeles şi visa, pe jumătate conştient, într-un delir uşor, pâclos.

De câteva zile Veraguth picta afară. Seara când se înapoie acasă, întrebă numaidecât de băiat. Soţia sa îl rugă să nu mai intre în camera bolnavului pentru că Pierre era foarte sensibil la orice deranj şi părea că tocmai aţipise. Cum doamna Adele nu spunea multe cuvinte, iar de la ultima lor discuţie era mereu stingherita şi indispusă, el n-o mai întrebă nimic, ci plecă nepăsător la scăldat, petrecându-şi seara în neliniştea plăcută şi agitaţia caldă pe care le încerca întotdeauna când pregătea o nouă lucrare. Până acum pictase mai multe studii afară, iar a doua zi voia să se apuce de tabloul propriu-zis. Alese satisfăcut cartoane şi pânze, întări ramele slăbite, adună pensule şi unelte de pictat de tot felul, şi se echipă ca pentru o mică drumeţie; îşi pregăti chiar şi o cutie plină cu tutun, pipa şi bricheta, ca un turist care vrea să o pornească a doua zi dis-de-dimineaţă pe un drum de munte şi nu ştie cum să-şi umple mai bine ceasurile pline de aşteptare de dinaintea somnului decât gândindu-se încântat la ziua de mâine şi pregătindu-şi grijuliu fiecare lucruşor.

Răsfoi apoi în tihnă, cu un pahar de vin în mână, corespondenţa de seară. Descoperi o scrisoare veselă, duioasă

de la Burkhardt, iar alături o listă întocmită cu minuțiozitatea unei gospodine, cu tot ce trebuia Veraguth să ia în călătorie. Amuzat, acesta parcurse lista întreagă, din care nu fuseseră uitate nici brâurile de lână, nici sandalele de plajă, nici pijamaua, nici jambierele. În josul biletului era scris cu creionul:„De restul mă voi îngriji eu pentru amândoi, şi de cabine. Nu-i lăsa să-ți împuie capul cu tot soiul de prafuri pentru rău de mare, sau mai ştiu eu ce literatură despre Indii, asta-i treaba mea."

Zâmbind, se îndreptă spre un sul mare, pe care i-l trimisese un tânăr pictor din Düsseldorf, cu gravuri, dedicându-i-le cu venerație. Găsi şi pentru asta timp şi dispoziție, se uită atent la foi, şi-o alese pe cea mai bună pentru mapele sale; celelalte putea să le păstreze Albert. Pictorului îi scrise un bilet prietenesc.

În cele din urmă închise carnetul de schițe şi privi lung nenumăratele desene pe care le făcuse afară. Nici unul nu-l mulțumea pe deplin şi voia să încerce mâine cu o altă schiță, iar dacă nu-şi regăsea tabloul nici în aceasta, atunci voia să picteze alte şi alte studii până ce reuşea. În orice caz mâine va fi foarte sârguincios, restul va veni de la sine. Iar această lucrare va însemna despărțirea sa de Rosshalde; era, fără îndoială, cel mai atrăgător şi mai impunător peisaj din tot ținutul şi nu în zadar, spera el, îl amânase mereu până acum. Treaba nu putea fi mântuită într-un studiu tăios, trebuia să devină o pictură buna, delicată, măsurată. Pictura rapidă, în natură, luptând cu greutăți, înfrângeri şi victorii, de aceasta avea să aibă parte din nou afară, la tropice.

Se culcă devreme şi dormi foarte bine până când îl trezi Robert. Se ridică, în veselă grabă, în frisoanele răcorii aspre a dimineții, bău din picioare o cană de cafea şi îl zori pe servitor, care trebuia să-i ducă pânza, scaunul şi cutia de culori. Puțin după asta părăsi casa şi dispăru, cu Robert în urma lui, prin câmpiile încă palide ale dimineții. Mai înainte voise să întrebe la bucătărie dacă Pierre avusese o noapte liniştită. Dar găsise casa încuiată şi pe toți dormind.

Doamna Adele stătuse până noaptea târziu cu micuțul, căci acesta părea să aibă puțină febră. Îi ascultase murmurul incoerent, îi luase pulsul şi îi pregătise patul. Când îi spusese noapte bună şi îl sărutase, el deschisese ochii şi o privise, însă fără sa răspundă. Noaptea se scursese în linişte.

Pierre era treaz când ea veni dimineața la el. Nu vru să ia micul dejun, ceru în schimb o carte cu poze. Mama se duse chiar ea să-i aducă una. Îi îndesă încă o pernă sub cap, trase perdelele şi îi puse lui Pierre cartea în mâini; era o imagine cu un soare mare, auriu, strălucitor, care-i plăcea lui în mod deosebit.

El înălță cartea înaintea ochilor; lumina veselă, strălucitoare a dimineții căzu pe foaie. Dar pe dată o umbră întunecată de durere, dezamăgire şi nemulțumire trecu peste fața sa gingaşă.

— Vai, ce doare! strigă el chinuit şi dădu drumul cărții cu poze.

Ea o prinse şi i-o ridică din nou în fața ochilor.

— E soarele tău drag, zise ea îmbietor.

El îşi acoperi ochii cu palmele.

— Nu, ia-o de aici. E îngrozitor de galben!

Suspinând, luă din nou cartea la ea. Dumnezeu ştie ce era cu copilul! îi cunoştea multe sensibilități şi toane, dar aşa nu fusese încă niciodată.

— Fii atent, zise ea implorând blând, acum îți aduc un ceai bun, cald în care îți poți pune zahăr, şi primeşti şi un biscuit bun.

— Nu vreau!

— Încearcă măcar! îți face bine, vei vedea.

El o privi chinuit şi mâniat.

— Dar dacă nu vreau!

Ea ieşi şi rămase o vreme afară. El clipi în lumină: i se păru foarte stridentă şi îl duru. Se întoarse cu spatele. Nu mai exista oare nici o alinare, nici un pic de plăcere, nici cea mai mică bucurie pentru el? Îmbufnat şi podidindu-l plânsul îşi îngropa fața în pernă, muşcând potrivnic pânza moale cu gust

fad. Asta era o imagine ce venea din cea mai fragedă copilărie. Când era foarte mic avea obiceiul, dacă era pus în pat şi nu putea adormi imediat, să muşte perna şi să o morfolească ritmic, până când obosea şi adormea. Asta începu să facă acum din nou, înaintând spre o paşnică amorţeală, care îi făcea bine şi în care rămase liniştit.

Mama intră iar după o oră. Se aplecă asupra lui şi zise:

— Aşa, şi acum vrea Pierre să fie iar cuminte? Mai înainte n-ai fost deloc cuminte şi mama s-a întristat.

Altădată acesta era un mijloc eficace, căruia rar îi rezista, dar când rosti aceste cuvinte, se temu că s-ar putea să o pună prea tare la inimă şi să izbucnească în plâns. Dar el nu păru să-i asculte cuvintele, iar când ea întrebă pe un ton ceva mai aspru:

— Ştii doar că mai înainte ai fost obraznic? el îşi strâmbă buzele aproape batjocoritor şi privi complet indiferent.

Îndată apăru şi doctorul.

— A vomitat iar? Nu? Minunat. Şi noaptea a fost bine? Ce a luat la micul dejun?

Când îl aranja pe băiat şi-l întoarse cu faţa spre fereastră, acesta se chirci ca şi cum ar fi avut dureri şi închise ochii. Medicul cercetă atent expresia ciudată, apăsată, de apărare şi durere, pe faţa de copil.

— Este sensibil şi la zgomot? o întrebă el pe doamna Adele în şoaptă.

— Da, zise ea încet, nu mai putem nici să cântăm la pian, căci îl scoate din minţi.

Doctorul dădu din cap şi trase draperia pe jumătate. Apoi îl ridică pe micuţ din pat, îi ascultă inimă şi-l lovi uşor cu un ciocănel peste tendoane, sub rotula genunchilor.

— Bun, zise el prietenos, acum te lăsăm în pace, băiete.

Îl întinse grijuliu înapoi în pat, îl luă de mână şi-i surâse clătinând din cap.

— Pot să vă mai reţin un moment? zise el pe un ton curtenitor doamnei Veraguth, şi o urmă în camera ei.

— Povestiți-mi mai multe despre micuțul dumneavoastră, o încuraja el. Mi se pare că este totuşi foarte agitat şi trebuie să-l îngrijim bine un timp, dumneavoastră şi cu mine. Despre stomac să nu mai pomenim. Trebuie neapărat să mănânce din nou. Lucruri bune, întăritoare: ouă, supă de came, smântână proaspătă. Încercați cu gălbenuş. Dacă îi place mai mult dulce, bateți-l cu zahăr într-o ceaşcă. Altfel, ați mai observat ceva neobişnuit?

Îngrijorată şi totuşi calmată de tonul său prietenos şi sigur, ea începu să povestească. Cel mai mult o speria supărarea lui Pierre, ca şi cum acesta n-ar mai fi iubi-o. Ca şi cum i-ar fi fost totuna dacă era rugat sau certat, ca şi cum ar fi fost indiferent la toate. Povesti despre cartea cu poze, iar doctorul dădu din cap.

— Lăsați-l în voia lui! zise el ridicându-se. Este bolnav acum, şi nu poate fi învinuit de necuviință. Lăsați-l pe cât posibil în pace! Dacă are dureri de cap, puteți să-i puneți comprese cu gheață. Iar seara țineți-l cât mai mult într-o baie călduță, asta îmbie la somn.

Îşi luă rămas bun şi nu acceptă să fie condus pe scări.

— Aveți grijă să mănânce azi ceva! zise el din mers.

Jos se opri în fața uşii deschise de la bucătărie şi întrebă de servitorul lui Veraguth.

— Chemați-l pe Robert! porunci bucătăreasa servitoarei. Trebuie să fie în atelier.

— Nu e nevoie, spuse doctorul. Mă duc eu acolo. Nu, lăsați, cunosc drumul.

Părăsi bucătăria cu o glumă şi apoi, devenit dintr-o dată serios şi meditativ, se îndepărtă încet printre castani.

Doamna Veraguth se gândi încă o dată la fiecare cuvânt rostit de doctor, dar nu reuşi să priceapă mare lucru. Evident că acesta lua afecțiunea lui Pierre mai în serios decât până atunci, totuşi nu spusese nimic de rău şi fusese atât de obiectiv şi de calm, încât probabil nu exista nici un pericol serios. Părea să fie o stare de slăbiciune şi de nervozitate, care putea fi depăşită cu puțină răbdare şi cu o îngrijire bună.

Merse în camera de muzică şi închise pianul, ca nu cumva Albert să uite şi să se apuce de cântat pe nepusă masă. Chibzui în ce cameră să mute instrumentul în caz că situația va mai dura.

Mergea din când în când să vadă de Pierre, deschidea atentă uşa, ascultând dacă doarme sau suspină. De fiecare dată îl găsea treaz, zăcând şi privind apatic înainte, şi de fiecare dată se retrăgea întristată. Mai curând l-ar fi îngrijit ştiindu-l în pericol şi cu dureri, decât să-l vadă zăcând aşa, închis în sine, posomorit şi lipsit de orice chef: i se părea că o prăpastie stranie îl despărțea de ea ca într-un vis, o vrajă potrivnică, vâscoasă, pe care dragostea şi grija ei nu erau în stare să o sfărâme. Undeva îndărăt era un duşman mârşav, odios, a cărui natură şi ale cărui rele intenții nu le cunoştea şi împotriva căruia nu avea cum să lupte. Poate că acolo se pregătea o febră, o scarlatină sau o altă boală de copil.

Îngrijorată, se odihni o vreme în camera ei. Privirea îi căzu pe un buchet de lămâiță, se aplecă deasupra mesei rotunde de mahon, al cărei lemn roşu-brun lucea profund şi cald prin ochiurile feței de masă ajurate, şi, închizând ochii, îşi cobori obrazul în florile răsfirate, moi, văratice, al căror parfum tare, dulceag, când îl sorbi adânc, căpătă un gust amar, enigmatic.

Când se ridică, uşor amețită, şi îşi plimbă privirea peste flori, pe masă şi prin odaie, o copleşi un val de tristețe amară. Se uită, cu o neaşteptată deşteptare a sufletului, prin cameră şi la pereți; covorul şi masa cu flori, ceasul şi tablourile i se părură dintr-o dată străine şi fără nici un rost. Văzu covorul rulat, tablourile împachetate şi totul încărcat într-o maşină care avea să ducă departe toate aceste lucruri, rămase fără suflet şi fără adăpost, într-un loc nou, străin şi nepăsător. Văzu Rosshalde pustie, cu uşile şi ferestrele zăvorite, şi simți holbându-se din toate straturile de flori ale grădinii părăsirea şi durerea despărțirii. Fură doar câteva clipe. Veniră şi se destrămară ca o chemare abia auzită, totuşi stăruitoare, din beznă, ca o frântură oglindită, trecător pogorâtă din viitor. Şi din oarba viață a sentimentelor, îi apăru desluşit în

conştiinţă: curând va rămâne fără cămin, cu Albert al ei şi cu Pierre cel bolnav, soţul ei o va părăsi, iar ei îi vor rămâne pentru totdeauna în suflet deprimarea şi răceala atâtor ani lipsiţi de iubire. Va trăi pentru copii, dar nu-şi va mai regăsi niciodată viaţa ei proprie, frumoasă, cea pe care o aşteptase odinioară de la Veraguth şi pentru care, până mai ieri ori chiar azi, încă nutrise şi ocrotise în sinea ei o speranţă ascunsă. Pentru asta era prea târziu. Iar această revelaţie şi trezire o înfiorară.

Îşi veni însă numaidecât în fire. O aşteptau vremuri tulburi, de nelinişte; Pierre era bolnav, iar vacanţa lui Albert era pe sfârşite. Nu putea, în nici un caz nu avea voie să se lase copleşită şi să dea ascultare unor glasuri subterane. Întâi trebuia să se facă Pierre sănătos, să plece Albert, iar Veraguth să fie în Indii, apoi va mai vedea, îi rămânea atunci timp să acuze soarta şi să plângă pe săturate. Acum n-avea rost, nu avea voie, nici nu încăpea vorba de asta.

Puse vaza cu flori afară în faţa ferestrei. Se duse în dormitor, îşi turnă apă de colonie pe batistă şi îşi şterse fruntea, îşi verifică în oglindă coafura austeră, rigidă şi plecă cu paşi liniştiţi spre bucătărie să-i pregătească o gustare lui Pierre. Veni apoi cu ea la patul micuţului, îl potrivi, nu luă în seamă gesturile lui de apărare şi-i dădu, neînduplecată şi atentă, gălbenuşul cu linguriţa. Îl şterse la gură, îl sărută pe frunte, îi aranjă patul şi îi ceru să fie cuminte şi să doarmă.

Când Albert se întoarse acasă de la plimbare, ea îl trase cu sine pe verandă, unde vântul uşor de vară zvâcnea în copertinele de pânză bine întinse.

— Doctorul a trecut din nou pe aici, povesti ea. Ceva nu e în regulă cu nervii lui Pierre, şi trebuie să aibă cât mai multă linişte, îmi pare rău pentru tine, dar deocamdată nu se mai poate cânta la pian în casă. Ştiu, este un sacrificiu pentru tine, băiete. Poate că ar fi mai bine, pe vremea asta frumoasă, să pleci câteva zile, la munte sau la München? Tata n-ar avea, cu siguranţă, nimic împotrivă.

— Mulțumesc, mamă, e drăguț din partea ta. Poate că voi pleca pentru o zi, dar nu mai mult. Altfel n-o să mai ai pe nimeni lângă tine cât Pierre e bolnav. De altfel trebuie să încep şi temele pentru şcoală, până acum n-am făcut decât să mă plimb. – Numai de s-ar face Pierre sănătos!

— Bine, Albert, eşti cuminte. Nu e deloc o perioadă uşoară pentru mine, mă bucur să te am aici. Cu tata te împaci din nou mai bine, nu?

— A da, de când s-a hotărât să plece. De altfel îl văd atât de puțin, pictează toată ziua. Ştii, uneori regret că am fost adesea rău cu el – şi el m-a chinuit, dar are totuşi ceva ce-mi impune de fiecare dată respect. Este, ce-i drept, îngrozitor de unilateral şi nu se prea pricepe la muzică, dar este totuşi un mare artist şi are o misiune în viață. Asta-mi impune respect. Nu se alege cu nimic din faima sa, iar din banii săi, de asemenea, cu foarte puțin; nu pentru asta lucrează.

Îşi încreți fruntea, căutându-şi cuvintele. Dar nu reuşi să se exprime aşa cum dorea, cu toate că simțământul era foarte precis. Mama surise şi-i mângâie părul spre spate.

— Citim împreună din nou în franceză deseară? întrebă ea linguşitor.

Zâmbind şi el, dădu din cap afirmativ, iar în acea clipă ei i se păru nebunesc şi de neînțeles faptul că mai înainte putuse să ceară o altă soartă decât să trăiască pentru fiii ei.

CAPITOLUL AL CINCISPREZECELEA

Puțin înainte de amiază Robert apăru afară, la liziera pădurii, lângă stăpânul său, să-l ajute să ducă acasă sculele de pictat. Veraguth terminase un nou studiu, pe care ținea să-l ducă chiar el. Ştia acum exact cum trebuia să devină tabloul şi voia să-l sfârşească în câteva zile.

— Mâine dimineață ieşim din nou, zise el voios şi clipi cu ochii obosiți în aerul orbitor al amiezii.

Robert îşi desfăcu ceremonios vestonul şi scoase o hârtie din buzunarul de la piept. Era un plic cam mototolit, fără adresă.

— Trebuie să vă dau asta.

— De la cine?

— De la domnul doctor. A întrebat de dumneavoastră pe la ora zece; dar a zis să nu vă întrerup din lucru.

— Bine. Ia-o înainte!

Servitorul plecă înainte cu rucsacul, scaunul şi şevaletul. Veraguth rămase locului şi deschise scrisorica presimțind veşti neplăcute. Înăuntru găsi doar cartea de vizită a doctorului cu o notiță mâzgălită în grabă şi necitet cu creionul: „Vă rog să veniți după-amiază pe la mine, aş dori să vă vorbesc în legătură cu Pierre. Starea lui e ceva mai îngrijorătoare decât am vrut să-i zic soției dumneavoastră. Nu vă faceți nici un fel de griji inutile înainte de a vă fi vorbit."

Îşi stăpâni cu greu spaima care îi tăia respirația, rămase locului impunându-şi să fie calm şi mai citi cu atenție biletul încă de două ori. „Ceva mai îngrijorătoare decât am vrut să-i zic soției dumneavoastră!" Aici era buba. Soția lui nu era nici pe departe într-atât de fragilă sau de iritabilă încât să trebuiască să fie menajată pentru orice fleac. Aşadar, era grav, era periculos, Pierre putea să moară! Pe de altă parte scria „starea", asta suna atât de inofensiv. Şi apoi „griji inutile"! Nu, chiar aşa de grav nu avea cum să fie. Poate ceva contagios, o boală de copii. Poate că doctorul dorea să-l izoleze, să-l interneze într-o clinică?

Cugetă şi se mai calmă. Coborî molcom dealul şi plecă spre casă pe drumul de țară încins. În orice caz, voia să facă aşa cum îi ceruse doctorul şi să n-o lase pe soția sa să observe nimic.

Acasă însă, nerăbdarea puse stăpânire pe el. Chiar înainte să-şi ştie tabloul în siguranță sau să se spele, intră alergând în casă – lăsă tabloul încă ud rezemat de perete la baza scărilor – şi păşi încet în odăița lui Pierre. Soția sa era înăuntru.

El se aplecă deasupra băiatului şi-l sărută pe păr.

— Bună ziua, Pierre. Cum îți merge?

Pierre zâmbi slab. Apoi imediat începu să tragă zgomotos aer prin nările tremurânde şi țipă:

— Nu, nu, du-te! Miroşi atât de urât!

Veraguth se trase ascultător deoparte.

— E doar terebentină, dragule. Tata nici nu s-a spălat fiindcă voia să vadă de tine. Acum mă duc şi mă schimb, apoi vin din nou la tine. E bine aşa?

Plecă luând cu sine acea imagine şi vocea tânguitoare a micuțului ce răsuna în el.

La masă ceru să i se spună ce-a zis doctorul, şi auzi cu bucurie că Pierre mâncase şi nu vomitase din nou. Totuşi rămase agitat şi nesigur şi se chinui să poarte o discuție cu Albert.

Apoi rămase o jumătate de ceas lângă patul lui Pierre, care zăcea liniştit şi doar din când în când îşi ducea mâna la frunte ca şi cum l-ar fi durut. Privi cu dragoste înfricoşată gura subțire, care arăta vlăguită şi bolnavă, fruntea drăguță, luminoasă, care acum avea între ochi un mic rid perpendicular, un rid bolnăvicios, dar copilăresc de moale şi mobil, care avea să dispară cu totul când Pierre va fi iarăşi sănătos. Şi trebuia să se facă sănătos –chiar dacă apoi lui îi va fi de două ori mai greu să plece şi să-l părăsească. Trebuia să crească mai departe cu drăgălăşenia şi senina lui frumusețe copilărească şi să respire ca o floare în razele soarelui, chiar dacă nu l-ar mai fi văzut niciodată şi şi-ar fi luat adio de la el. Trebuia să se facă bine şi să devină un om frumos şi senin, în care să trăiască tot ce era mai gingaş şi mai pur din ființa tatălui său.

În timp ce stătea lângă patul copilului, începu să presimtă câtă amărăciune mai avea de îndurat până când toate astea se vor fi sfârşit. Buzele i se înfiorară, iar inima lui se apără de acest ghimpe, dar în adânc, sub toată durerea şi toată spaima, îşi simți hotărârea rămasă de neclintit şi indestructibilă. Asta era rezolvată, acolo nu-l mai atingeau

nici durerea, nici dragostea. Era însă dator să străbată şi această ultimă perioadă şi să nu se ferească de nici o suferinţă, iar el era pregătit să soarbă paharul până la fund, fiindcă simţea de câteva zile fără umbră de îndoială că numai prin această poartă întunecată putea trece drumul lui către viaţă. Dacă acum era laş, dacă dădea bir cu fugiţii şi se sustrăgea durerii, ar fi luat cu sine noroi şi venin şi nu şi-ar mai fi găsit niciodată libertatea curată, sfântă, după care tânjea şi pentru care era dispus să îndure orice chin.

Acum, înainte de toate, trebuia să vorbească cu doctorul. Se ridică, dădu cu tandreţe din cap spre Pierre şi ieşi. Îi trecu prin cap că ar putea să-l ducă Albert cu şareta şi căută camera acestuia pentru prima dată în acea vară. Bătu cu putere la uşă.

Albert stătea la fereastră citind. Se ridică iute în picioare şi-i veni mirat tatălui în întâmpinare.

— Am o mică rugăminte, Albert. Ai putea să mă duci repede cu şareta în oraş? – Da? Eşti drăguţ. Atunci fii bun şi mergi de ajută la înhămat, sunt puţin grăbit. Doreşti o ţigară?

— Da, mulţumesc. Mă duc să văd de cai.

Peste puţin timp se găseau în şaretă, Albert pe capră cu frâele în mână; iar când în oraş Veraguth îi ceru să oprească la un colţ de stradă şi îşi luă rămas bun de la el, îi mai spuse câteva cuvinte de recunoştinţă.

— Mulţumesc frumos. Ai făcut progrese şi stăpâneşti acum foarte bine caii. Acum adio, mă întorc mai târziu pe jos.

Se îndepărtă zorit pe strada fierbinte. Doctorul locuia într-o zonă liniştită, distinsă, unde la acea oră nu era aproape nici un om pe stradă. O cisternă trecu toropită pe lângă el, doi băieţaşi alergau în urma ei, întindeau mâinile în ploaia subţire de picături şi se stropeau râzând unul pe celălalt pe chipurile înfierbântate. Dintr-o fereastră deschisă de la parter răsunau acordurile plictisite ale unui elev exersând la pian. Veraguth avusese din totdeauna, şi mai ales vara, o adâncă aversiune faţă de străzile pustii ale oraşelor; îi aminteau de anii tinereţii când locuise pe astfel de străzi, în odăi ieftine,

plictisitoare, cu iz de cafea şi de bucătărie pe scări, cu vedere spre mansarde, spaliere pentru bătut covoare şi grădini ridicol de mici, lipsite de farmec.

În coridor, printre tablourile mari înrămate în aur şi covoarele late, îl întâmpină un miros discret de cabinet medical, iar o fată tânără, îmbrăcată cu un halat de asistentă lung, alb ca zăpada, îi luă cartea de vizită. Îl conduse mai întâi în sala de aşteptare, unde mai multe doamne şi un tânăr stăteau tăcuți şi abătuți în fotoliile de pluş şi priveau țintă în reviste; apoi, la rugămintea lui, îl duse într-o altă cameră, unde se găseau într-un vraf gros numerele din mai mulți ani, legate cu şnur, ale unei reviste medicale de specialitate, şi unde abia avu timp să privească puțin în jur, când fata intră din nou şi-l conduse în cabinetul doctorului.

Aici luă loc într-un fotoliu mare de piele într-o atmosferă de curățenie şi strictă utilitate, iar doctorul stătea mic şi sever în fața lui, la birou; în camera înaltă era linişte, doar o pendulă mică, lucitoare, din sticlă şi alamă, îşi urma mersul ticăind ritmat şi ascuțit.

— Da, dragă maestre, starea băiatului nu-mi place deloc. N-ați observat la el mai de mult tulburări, de pildă, dureri de cap, oboseală, lipsă de chef de joacă şi altele de acest gen? – De abia în ultimul timp? Şi a fost dintotdeauna atât de sensibil? La zgomot şi lumină puternică? La mirosuri? – Aşa? Nu putea suporta mirosul culorilor din atelier! Da, se leagă cu celelalte.

Puse multe întrebări, iar Veraguth răspunse într-o amorțeală uşoară, cu un sentiment de atenție temătoare şi admirație ascunsă pentru acest mod de exprimare atent politicos, extrem de precis.

Apoi întrebările veniră din ce în ce mai lent şi izolat, în cele din urmă se aşternu o pauză lungă, iar tăcerea atârna ca un nor în cameră, întreruptă doar de ticăitul strident şi ascuțit al micului ceas cochet.

Veraguth îşi şterse transpirația de pe frunte. Simțea că era timpul să afle adevărul, şi deoarece doctorul stătea ca

împietrit şi tăcea, spaima îl copleşi, paralizându-l. Îşi roti capul ca şi cum s-ar fi sufocat în gulerul cămăşii, iar în cele din urmă răbufni:

— E chiar atât de rău?

Doctorul ridică ochii. Chipul lui gălbejit şi ostenit de muncă îl privi inexpresiv şi se plecă afirmativ.

— Da, din păcate. E grav, domnule Veraguth.

Nu-şi mai desprinse ochii de pe el. Urmări atent şi în aşteptare cum pictorul păli, iar braţele îi căzură de-a lungul corpului. Zări cum faţa puternică, osoasă, deveni slabă şi neajutorată, cum gura îşi pierdu fermitatea, cum ochii îi rătăceau cu o privire goală. Văzu gura strâmbându-se şi tremurând uşor şi pleoapele căzându-i peste ochi ca într-un leşin. Îl observa şi aştepta. Apoi văzu gura pictorului revenindu-şi, ochii însufleţiţi de o voinţă nouă, numai paloarea profundă rămăsese. Văzu că pictorul era pregătit să-l asculte.

— Ce este, doctore? Nu-i nevoie să mă cruţaţi, vorbiţi. – Doar nu credeţi că Pierre e pe moarte?

Doctorul îşi trase scaunul mai aproape. Vorbi foarte încet, dar desluşit şi apăsat.

— Asta nimeni n-o poate spune. Dar dacă nu mă înşel prea tare, micuţul este foarte bolnav.

Veraguth îl privi în ochi.

— E pe moarte? Aş vrea să ştiu dacă dumneavoastră credeţi că e pe moarte. Înţelegeţi-mă – aş vrea să ştiu asta.

Fără să-şi dea seama, pictorul se ridicase şi se apropiase ameninţător. Doctorul îi puse mâna pe braţ, el tresări şi se lăsă imediat, parcă ruşinat, înapoi în fotoliu.

— N-are nici un rost să vorbiţi aşa, începu iar doctorul. În ce priveşte moartea şi viaţa nu decidem noi, aici avem şi noi doctorii zilnic surprize. Ştiţi, pentru noi fiecare bolnav trebuie să însemne o speranţă atâta timp cât mai respiră. Altfel, unde am ajunge?!

Veraguth încuviinţă din cap cu răbdare şi întrebă:

— Deci, ce este?

Doctorul tuşi scurt.

— Dacă nu mă înşel, este meningită.

Veraguth rămase liniştit şi îngână cuvântul încet. Apoi se ridică şi-i întinse doctorului mâna.

— Deci meningită, zise el vorbind foarte lent şi atent, căci buzele îi tremurau ca de ger. Şi asta nu poate fi lecuită?

— Totul poate fi lecuit, domnule Veraguth. Unul zace cu dureri de dinți şi în câteva zile este mort, altul are toate simptomele celei mai grele boli şi scapă.

— Da, da. Şi scapă! Acum plec, domnule doctor. V-ați dat multă osteneală cu mine. Aşadar, meningita e incurabilă?

— Dragă domnule…

— Iertați-mă. Ați tratat probabil deja şi alți copii de această me… de această boală? Da? Vedeți! – Mai trăiesc aceşti copii?

Doctorul tăcu.

— Mai trăiesc doi dintre ei, sau măcar unul singur?

Nu primi nici un răspuns.

Doctorul se îndreptă spre birou, parcă supărat, şi deschise un sertar.

— Nu dezarmați aşa uşor! zise el pe un ton schimbat. Nu avem cum să ştim dacă băiatul dumneavoastră va scăpa. Este în pericol şi trebuie să-l ajutăm pe cât ne stă în putință. Trebuie să îl ajutăm cu toții, înțelegeți, împreună cu dumneavoastră. Am nevoie de dumneavoastră. Voi mai trece deseară o dată pe la micuț. Pentru orice eventualitate vă dau un somnifer, poate o să aveți şi dumneavoastră nevoie. Şi acum fiți atent: micuțul trebuie să aibă linişte şi să primească pe cât posibil hrană consistentă. Asta e esențialul. Gândiți-vă la asta.

— Sigur. N-o să uit nimic.

— Dacă are dureri sau devine agitat, îl ajutați cu băi călduțe sau comprese. Aveți o pungă de gheață? Voi aduce eu una. Dar gheață aveți? Bine. – Să ne păstrăm speranța, domnule Veraguth! Nu se cuvine ca vreunul dintre noi să-şi

piardă acum curajul, trebuie să fim cu toții la datorie. Nu-i aşa?

Reuşi să-i insufle lui Veraguth puțină încredere şi-l conduse afară.

— Să vă dau trăsura mea? Până la ora cinci nu am nevoie de ea.

— Mulțumesc, merg pe jos.

Coborî strada care era la fel de goală ca mai înainte. Din fereastra deschisă mai răsuna încă muzica posacă a şcolarului. Se uită la ceas, trecuse doar o jumătate de oră. Merse încet mai departe; stradă după stradă, înconjură jumătate de oraş. Se temea să iasă din el. Aici, în această nenorocită îngrămădire de case, era boală şi miros de doctorii, aici strâmtorarea, frica şi moartea erau la ele acasă, aici sute de ulițe posomorite şi sărăcăcioase împărțeau cu el toată apăsarea, şi nu era în singurătate. Dar afară, i se părea, sub copaci şi sub cerul senin, în foşnetul coaselor şi cântecul greierilor, gândul la toate acestea trebuia să fie cu mult mai îngrozitor, mai absurd, mai deznădăjduit.

Era seară când ajunse acasă plin de praf şi mort de oboseală. Doctorul trecuse deja pe acolo, dar doamna Adele era liniştită şi părea să nu fi aflat nimic.

În timpul cinei Veraguth discută cu Albert despre cai. Găsea mereu ceva de zis, iar Albert îi răspundea. Văzură doar că tata era foarte obosit, altceva nimic. El însă se gândea cu înverşunare disprețuitoare: Aş putea avea moartea în ochi, iar ei n-ar observa! Asta e soția mea şi ăsta e fiul meu! Iar Pietre moare! Aşa gândea el într-un trist cerc vicios, în timp ce, cu o limbă ca de plumb, plăsmuia cuvinte care nu interesau pe nimeni. Şi apoi îi mai veni un gând: Aşa se cuvine! Astfel îmi voi sorbi singur suferința, până la ultima picătură amară. Voi sta aici prefăcându-mă necontenit şi-l voi vedea pe bietul meu micuț murind. Iar dacă supraviețuiesc, atunci nu va mai exista nimic de care să mă simt legat şi care să-mi pricinuiască durere, atunci voi pleca şi nu voi mai minți niciodată, nu mă voi mai încrede niciodată în dragoste, nu voi

mai aştepta şi nu voi mai fi laş niciodată... Atunci voi şti doar de viaţă, făptuire şi mers înainte, şi nu voi mai şti nimic de inerţie şi de pace.

Cu o plăcere întunecată îşi simţea durerea arzându-i în piept, sălbatică şi de neîndurat, dar curată şi măreaţă, cum nu mai simţise niciodată şi nimic până acum; iar în faţa flăcării divine văzu risipindu-se neînsemnată viaţa lui mică, tristă, nesinceră şi ratată, care nu mai merita nici un gând şi nici măcar un reproş.

Rămase aşa lângă copil încă o oră, seara, în camera semiîntunecată a bolnavului; şi tot aşa străbătu o noapte arzătoare de nesomn, abandonându-se cu nesaţ durerii devoratoare, fără să mai spere şi fără să mai dorească nimic decât să fie mistuit şi purificat de acest foc până la ultima fibră. Înţelese că aşa trebuia să fie, că trebuia să renunţe şi să vadă murind tocmai ce avusese mai drag, mai bun şi mai curat.

CAPITOLUL AL ŞAISPREZECELEA

Lui Pierre îi mergea rău, iar tatăl său stătea aproape toată ziua cu el. Băiatul avea în continuare dureri de cap, respira sacadat, iar fiecare respiraţie era un mic geamăt trist. Din când în când trupul micuţ şi slab era scuturat de scurte convulsii sau se încorda încovoindu-se din răsputeri. Apoi zăcea iarăşi vreme îndelungată absolut nemişcat, iar în cele din urmă îl cuprindea un căscat chinuit. Pe urmă dormea un ceas, iar după ce se deştepta reîncepea cu fiecare respiraţie acel suspin regulat, tânguitor.

Nu auzea ce i se spunea, iar când îl ridicau în pat, aproape cu de-a sila, să-i dea de mâncare, accepta hrana cu o indiferenţă mecanică. În lumina slabă, căci draperiile erau bine trase, Veraguth stătu vreme îndelungată aplecat cu adâncă atenţie asupra băiatului, privind cu inima îngheţată

cum din figura cunoscută, drăguță, a copilului se pierdea mereu câte o dragă, gingaşă trăsătură, şi dispărea. Ce mai rămăsese era un chip palid, prematur îmbătrânit, o stranie mască a suferinței, cu trăsături simplificate pe care nu se puteau citi decât durere, scârbă şi o groază adâncă.

Din când în când tatăl vedea acest chip desfigurat îndulcindu-se în clipele de ațipeală, recâştigându-şi o sclipire din farmecul pierdut al zilelor de când era sănătos, iar atunci nu-şi mai lua ochii de la el, cu o dorință însetată de iubire, să-şi întipărească încă şi încă o dată drăgălăşenia muribundă. I se părea că toată viața nu ştiuse niciodată ce e iubirea, niciodată până în aceste clipe de veghe şi contemplare.

Doamna Adele nu bănui nimic zile întregi; abia încetul cu încetul, văzându-l pe Veraguth încordat şi ciudat de absent, deveni suspicioasă, şi abia după alte câteva zile începu să facă legătura. Aşa că într-o seară, când el ieşea din camera lui Pierre, îl luă deoparte şi-i zise scurt pe un ton amar şi jignit:

— Ce este cu Pierre? Ce este? Văd că ştii ceva.

Se uită la ea profund buimăcit şi spuse cu buzele uscate:

— Nu ştiu, copilă. E foarte bolnav. Nu vezi?

— Văd. Vreau doar să ştiu ce este! Îl tratați aproape ca pe un muribund, tu şi cu doctorul. Ce ți-a zis?

— Mi-a zis că e grav şi că trebuie să ne îngrijim foarte atent de el. Are un fel de infecție în bietul său cap. Îl vom ruga mâine pe doctor să ne spună mai mult.

Ea se sprijini de un dulap cu cărți şi se prinse cu mâna de faldurile draperiei verzi. Cum însă nu scotea nici un cuvânt, el rămase răbdător în fața ei, iar chipul îi era cenuşiu şi ochii inflamați. Avea un uşor tremur al mâinilor, dar, pe cât posibil, se stăpânea, şi afişa un fel de zâmbet, o sclipire ciudată de devotament, răbdare şi politețe pe față.

Ea veni încet spre el. Îi puse mâna pe braț şi genunchii părură că-i cedează. Îi şopti foarte încet:

— Crezi că trebuie să moară?

Veraguth mai avea încă zâmbetul vag, prostesc pe buze, dar lacrimi mărunte şi repezi îi brăzdară chipul. Aprobă slab din cap, iar când ea se prelinse pe lângă el pierzându-şi firea, el o ridică şi o aşeză pe un scaun.

— Nu se poate şti sigur, zise el încet şi greoi, ca şi cum ar fi repetat cu scârbă o lecție de care se săturase de mult. Nu trebuie să ne pierdem curajul. Nu trebuie să ne pierdem curajul, repetă el mecanic după un timp, când ea îşi reveni şi se îndreptă în scaun.

— Da, zise ea, da, ai dreptate. Şi din nou după o pauză: – Nu se poate. Nu se poate.

Deodată se îndreptă din nou, avea viață în ochi şi toate trasaturile îi erau pline de înțelegere şi tristețe.

— Nu-i aşa, zise ea tare, că nu te vei mai întoarce? O ştiu. Ne vei părăsi?

El îşi dădu prea bine seama că era o clipă care nu îngăduia nesinceritatea. Astfel că spuse sec şi fără intonație:

— Da.

Ea îşi rotea capul dintr-o parte într-alta ca şi cum trebuia să reflecteze profund şi nu reuşea să ajungă la nici un rezultat. Însă ceea ce spuse după aceea nu venea din reflecție şi cugetare, ci izvora cu totul inconştient din apăsarea tristă şi nemângâiată a clipei, dintr-o oboseală lipsită de curaj şi mai ales dintr-o nevoie confuză de a îndrepta câte ceva şi de a arăta bunătate cuiva cât încă mai era posibil.

— Da, zise ea, aşa mă gândeam şi eu. Dar ascultă, Johann, Pierre nu trebuie să moară! Nu trebuie ca acum, dintr-o dată, să se prăbuşească totul! Şi ştii – aş dori să-ți mai zic ceva: Când se va face sănătos poți să-l ai. Mă auzi? Poate rămâne cu tine.

Veraguth nu înțelese imediat. Doar cu greutate pricepu spusele ei, şi că lucrul acesta, pentru care se luptase cu ea şi pentru care suferise şi ezitase ani de zile – lucrul acesta i se promitea acum, când era prea târziu.

I se părea covârşitor de absurd nu numai că acum, dintr-o dată, putea să aibă ceea ce ea îi refuzase atâta vreme, ci,

mai mult, că Pierre putea să fie al lui tocmai când se găsea deja în brațele morții. Acum avea deci să-i moară de două ori! Era o nebunie, nu putea decât să râdă! Era atât de grotesc şi de absurd încât fu cât pe ce să izbucnească într-un hohot amar.

Dar ea vorbea serios, fără îndoială. Încă nu credea, evident, că Pierre trebuia să moară. Era un gest plin de mărinimie, era din partea ei un uriaş sacrificiu, pe care voia să-l facă în confuzia plină de durere a clipei dintr-o pornire obscură de bunătate. El văzu cum suferea, cum pălise şi cum încerca cu greu să se țină dreaptă. Nu avea voie să arate că privea sacrificiul ei, ciudata ei generozitate întârziată, ca pe o ironie mortală.

Ea începu să aştepte cu surprindere un cuvânt de la el. De ce nu zicea nimic ? N-o credea? Sau se înstrăinase atât de mult, încât nu măi voia să primească nimic de la ea, nici măcar acest suprem sacrificiu?

Chipul ei începuse să tremure de dezamăgire, când el îşi regăsi stăpânirea de sine. Îi luă mâna, se aplecă şi o atinse uşor cu buzele reci, şi-i spuse :

— îți mulțumesc. Apoi îi veni un gând şi adăugă pe un ton mai cald: – Acum însă vreau să mă îngrijesc şi de Pierre. Lasă-mă să-l veghez la noapte!

— Vom face cu schimbul, zise ea cu hotărâre.

Pierre era în această seară foarte liniştit. Pe masă ardea o lampă mică, a cărei lumină slabă nu umplea odăița şi se pierdea spre uşă într-o penumbră cenuşie. Veraguth ascultă încă mult timp respirația băiatului, apoi se întinse pe canapeaua îngustă care-i fusese adusă acolo.

Noaptea, pe la ora două, doamna Adele se trezi, aprinse lumina şi se ridică. Cu luminarea în mână, se duse dincolo îmbrăcată în cămaşa de noapte. Găsi totul liniştit. Pierre clipi uşor din gene când lumina îi atinse fața, dar nu se trezi. Iar pe canapea dormea îmbrăcat şi puțin încovoiat bărbatul ei.

Îi lumină şi lui fața şi se opri puțin lângă el. Îi privi chipul, acum relaxat şi neprefăcut, cu toate ridurile şi părul

încărunțit, obrajii vlăguiți şi ochii adânciți în orbite.

„Şi el a îmbătrânit", îşi zise ea cu un simţământ care era pe jumătate milă, pe jumătate satisfacţie, şi se simţi tentată să-i mângâie părul ciufulit. – Dar nu o făcu. Părăsi camera neauzită, iar când veni iarăşi, după câteva ore, dimineaţa, el era de mult treaz şi şedea lângă patul lui Pierre, iar gura sa şi privirea cu care o salută aveau din nou fermitatea forţei şi hotărârii tainice cu care se blindase de câteva zile ca într-o armură.

Pentru Pierre începu azi o zi proastă. Dormi până târziu, zăcând apoi cu ochii deschişi şi privirea fixă până când un nou val de durere îl deşteptă. Se zvârcolea zgomotos în pat, îşi încleşta pumnii mici şi-i apăsa pe ochi, chipul lui era când de o paloare de cadavru, când de o roşeaţă dogoritoare. Apoi începu să ţipe cu o revoltă inconştientă împotriva chinurilor de neîndurat, şi ţipă atât de îndelung şi atât de jalnic, încât în final Veraguth, trebui să plece, căci nu mai răbda să-l audă.

Chemară doctorul, care mai veni de încă două ori în acea zi, aducând seara cu el o îngrijitoare. Spre seară Pierre îşi pierdu cunoştinţa, îngrijitoarea fu trimisă la culcare, iar tatăl şi mama vegheară toată noaptea convinşi că sfârşitul nu mai era departe. Micuţul nu se mişca, iar respiraţia îi era neregulată, însă puternică.

Veraguth şi soţia sa însă se gândeau amândoi la perioada când Albert fusese odinioară foarte bolnav şi-l îngrijiseră împreună. Amândoi simţeau că trăirile importante nu mai au cum să se repete. Vorbeau între ei în şoaptă, blând şi oarecum obosiţi, peste patul bolnavului, dar nici un cuvânt despre trecut, nici un cuvânt despre vremurile de odinioară. Asemănarea situaţiei şi a evenimentelor îi atingea ca o nălucă, ei înşişi deveniseră alţii, nu mai erau aceiaşi oameni care odinioară, întocmai ca acum, stătuseră aplecaţi asupra copilului bolnav de moarte, vegheaseră şi suferiseră împreună.

Între timp Albert, împovărat de neliniştea tăcută şi de îngrijorarea ce se furişase în casă, nu reuşise să adoarmă. Apăru în uşă în miez de noapte, pe jumătate îmbrăcat şi

mergând în vârful picioarelor şi intră întrebând în şoaptă, agitat, dacă nu putea să facă nimic, să ajute cu ceva.

— Mulţumesc, zise Veraguth, dar nu e nimic de făcut. Du-te la culcare şi rămâi sănătos, băiete.

Însă când acesta plecă, o rugă pe soţia sa:

— Mergi puţin la el şi consolează-l.

Ea merse din inimă şi i se păru amabil din partea lui că se gândise la asta. De abia spre dimineaţă dădu urmare îndemnurilor sale şi plecă la culcare. La ivirea zorilor apăru îngrijitoarea să-l înlocuiască. Starea lui Pierre rămăsese neschimbată.

Veraguth se plimbă nehotărât prin parc, nu avea chef să mai doarmă. Însă ochii care-i ardeau şi o senzaţie de sufocare, de vlăguire a pielii nu-i dădeau pace. Se scăldă în lac şi îi spuse lui Robert să-i pună cafeaua. Apoi îşi privi în atelier studiul cu pădurea. Era proaspăt şi elegant pictat, dar nu era totuşi ceea ce căutase, iar de acum se sfârşise cu tabloul plănuit şi cu pictatul la Rosshalde.

CAPITOLUL AL ŞAPTESPREZECELEA

De câteva zile starea lui Pierre rămăsese neschimbată. O dată sau de două ori pe zi avea spasme sau crize de durere. În rest zăcea cu simţurile amorţite, pe jumătate adormit. Între timp vremea caldă se istovise într-o adevărată înlănţuire de furtuni, se făcuse răcoare, iar sub ploaia domoală grădina şi lumea îşi pierduseră strălucirea intensă de vară.

Veraguth petrecuse în sfârşit din nou noaptea în patul lui şi dormise adânc mai multe ore. Observă abia acum, când se îmbrăcă în faţa ferestrei deschise, răcoarea posomorită de afară; ultimele zile le străbătuse ca într-o oboseală febrilă. Se aplecă pe fereastră şi inspiră, înfiorându-se uşor de frig, aerul ploios al dimineţii mohorâte. Mirosea a pământ reavăn şi a început de toamnă, iar el care era obişnuit să distingă cu

simțuri extrem de fine caracteristicile anotimpurilor, observă cu mirare cum această vară trecuse pe lângă el aproape fără urmă şi fără să-şi dea seama. I se părea că petrecuse în camera de bolnav a lui Pierre nu zile şi nopți, ci luni întregi.

Îşi îmbrăcă haina de ploaie şi plecă spre conac. Află că micuțul se trezise devreme, dar că de un ceas adormise din nou; aşa încât îi ținu companie lui Albert la micul dejun. Băiatul cel mare pusese foarte tare la inimă boala lui Pierre şi suferea, nevoind să lase să se vadă asta, din pricina atmosferei de boală şi a apăsării pline de îngrijorare din casă.

Când Albert plecă în camera lui să se apuce de temele pentru şcoală, Veraguth se duse la Pierre, care încă dormea, şi îşi reocupă locul lângă patul acestuia. Îşi dorise uneori în aceste zile ca mai degrabă să se sfârşească totul iute, de dragul copilului, care nu mai scotea de mult nici un cuvânt şi arăta într-atât de epuizat şi îmbătrânit, ca şi cum ar fi ştiut şi el că nu mai putea fi ajutat. Nu voia totuşi să lase să-i scape nici măcar o singură oră şi îşi ocupa cu o pasiune plina de gelozie postul de la căpătâiul bolnavului. Ah, de câte ori venise micuțul Pierre la el şi îl găsise obosit sau indiferent, adâncit în lucru sau măcinat de griji, cât de des ținuse distrat şi indiferent această mânuță slăbită într-a lui şi abia dacă ascultase cuvintele copilului, fiecare dintre ele devenit acum o nestemată de neprețuit! Asta nu mai putea fi îndreptat. Dar acum, fiindcă micuțul zăcea în chinuri şi se afla singur în fața morții cu inima sa de copil lipsită de apărare şi răsfățată, iar peste puține zile avea să încerce toată amorțirea, toată durerea şi toată disperarea înfricoşată cu care boala, slăbiciunea, îmbătrânirea şi apropierea morții apasă şi înspăimântă inima omului, acum voia să fie mereu cu el. Voia ca nu cumva să lipsească şi să-i fie simțită lipsa dacă s-ar fi ivit vreun moment când micuțul ar fi întrebat de el, iar el i-ar fi putut face un mic serviciu şi i-ar fi putut arăta puțină iubire.

Şi uite, în această dimineață fu răsplătit. În această dimineață, Pierre deschise ochii, îi zâmbi şi zise cu o voce

slabă, gingaşă:

— Tată!

Pictorului inima începu să-i bată năvalnic când auzi în sfârşit din nou vocea care îi lipsise vreme îndelungată, care-l chema şi care devenise atât de slabă şi de subțire. De atâta vreme nu mai auzise această voce decât suspinând şi aiurind în durere surdă, încât tresări adânc de bucurie.

— Pierre, dragul meu!

Se aplecă cu tandrețe şi-i sărută buzele zâmbitoare. Pierre arăta mai proaspăt şi mai fericit decât sperase să-l mai vadă vreodată, ochii îi erau senini şi conştienți, ridul adânc dintre sprâncene aproape că dispăruse.

— Scumpul meu, îți merge mai bine?

Băiatul surâse şi îl privi ca mirat. Tatăl îi întinse mâna, iar el îşi strecură în ea mânuța, ce nu fusese niciodată foarte puternică, iar acum era atât de mică, albă şi obosită.

— Imediat primeşti micul dejun, iar apoi o să-ți spun poveşti.

— O, da, despre domnul Toporaş şi fluturii lui, zise Pierre, iar tatălui i se păru iarăşi o minune că vorbea, zâmbea şi că era din nou al lui.

Îi aduse micul dejun. Pierre mâncă de bunăvoie, ba chiar acceptă încă un ou. Apoi ceru cartea lui preferată cu poze. Tatăl trase cu băgare de seamă una din draperii, lumina palidă a zilei ploioase pătrunse în odaie, iar Pierre încercă să şadă şi să privească pozele. Asta nu păru să-i provoace durere; el privi atent mai multe pagini întâmpinând pozele dragi cu mici țipete de bucurie. Apoi poziția deveni obositoare, iar ochii începură din nou să-l doară puțin. Se întinse pe spate şi-l rugă pe tata să-i citească nişte versuri, mai ales cele despre vinerița târâtoare care vine la farmacistul Gundermann:

O farmaciste Gundermann,
Ajută-mi cu unsoare,
Să umblu iarăşi ca mai an,

Vezi doar ce rău mă doare.

Veraguth se strădui să citească cât mai frumos şi mai poznaş, iar Pierre zâmbi plin de recunoştinţă. Totuşi versurile păreau să nu mai aibă vechea atracţie, ca şi cum Pierre ar fi îmbătrânit cu ani de zile de când nu le mai ascultase. O dată cu pozele şi versurile venea şi amintirea multor zile senine şi voioase, dar vechea bucurie şi pofta curajoasă de viaţă nu se mai puteau întoarce, iar micuţul privea deja, fără să-şi dea seama, cu dorul şi regretul unui adult, spre propria copilărie, care acum câteva zile, acum câteva săptămâni încă mai fusese realitate. El nu mai era un copil. Era un bolnav, căruia lumea realităţii i se scursese deja printre degete, şi al cărui suflet devenit clarvăzător întrezărea pretutindeni cu o presimţire temătoare moartea care-l aştepta.

Totuşi această dimineaţă fu plină de lumină şi de fericire, după toate acele zile îngrozitoare. Pierre era liniştit şi plin de gratitudine, iar Veraguth se simţea mereu, împotriva voinţei sale, atins de o speranţă nedesluşită. Până la urmă era totuşi posibil să poată păstra băiatul! Şi atunci va fi al lui; numai al lui!

Apăru şi doctorul care rămase mult timp lângă patul lui Pierre, fără să-l chinuie cu întrebări sau consultaţii. Doamna Adele, care împărţise cu îngrijitoarea veghea de noaptea trecuta, li se alătură abia acum. Era ca şi buimăcită de ciudata îmbunătăţire a stării lui şi îi ţinea atât de strâns mânuţele încât îl durea; nu-şi dădea nici o osteneală să-şi ascundă lacrimile eliberatoare care i se prelingeau pe obraz. Şi Albert avu voie să vină puţin.

— E ca o minune, zise Veraguth doctorului. Nu sunteţi şi dumneavoastră surprins?

Doctorul aprobă din cap şi zâmbi prietenos. Nu-l contrazise, dar în mod evident nu arăta o bucurie exagerată. Imediat pictorul fu din nou cuprins de neîncredere. Urmărea fiecare gest al doctorului şi vedea în ochii acestuia, în timp ce chipul îi zâmbea, atenţia rece şi îngrijorarea controlată. Apoi,

aflat la pândă în spatele uşii, trase cu urechea la discuția doctorului cu îngrijitoarea, şi, chiar dacă nu înțelese nici un cuvânt, i se păru că nu desluşeşte decât pericol în şoaptele severe, de o seriozitate măsurată.

În cele din urmă îl conduse până la trăsură şi-l întrebă în ultimul moment:

— Nu puneți prea mult temei pe această îmbunătățire?

Chipul urât şi stăpânit se întoarse către el.

— Fiți bucuros că are parte de câteva ceasuri bune, sărmanul băiat! Să sperăm că va ține cât mai mult.

Nu se putea citi nici urma de speranță în ochii săi inteligenți.

Grăbit, pentru a nu pierde nici măcar o clipa, Veraguth se întoarse în camera bolnavului. Mama tocmai îi spunea povestea despre frumoasa adormită, iar el se aşeză alături şi privi cum trăsăturile feței lui Pierre urmăreau povestea.

— Să-ți mai povestesc ceva? întrebă doamna Adele.

— Nu, zise el puțin obosit. Mai târziu.

Ea plecă să vadă de bucătărie, iar tatăl luă mâna lui Pierre. Tăceau amândoi, dar din când în când Pierre ridica privirea zâmbind slab, ca şi cum s-ar fi bucurat că tata era cu el.

— Acum îți merge mult mai bine, zise Veraguth linguşitor.

Pierre roşi uşor, iar degetele sale se mişcau jucându-se în mâna tatălui.

— Mă iubeşti, nu-i aşa, tati?

— Fireşte, scumpule. Eşti băiatul meu iubit şi când vei fi din nou sănătos, vom rămâne pentru totdeauna împreună.

— Da, tați... Am fost odată prin grădină, şi acolo eram foarte singur, iar voi toți nu mă mai iubeați. Trebuie însă sa mă iubiți, şi trebuie să mă ajutați, dacă mă doare din nou. Oh, ce m-a mai durut!

Îşi închisese ochii pe jumătate şi vorbea atât de încet, încât Veraguth trebui să se aplece foarte aproape de gura lui ca să înțeleagă ce spune.

— Trebuie să mă ajutați. Voi fi cuminte, întotdeauna, să nu mă mai certați! Nu-i aşa că n-o să mă mai certați niciodată? Să-i spui şi lui Albert.

Pleoapele îi tremurau şi se deschiseră din nou, dar privirea era întunecată, iar pupilele mărite.

— Dormi, copile, dormi! Eşti obosit. Dormi, dormi, dormi.

Veraguth îi închise cu băgare de seamă pleoapele şi îi fredonă un cântecel, aşa cum făcea uneori pe vremuri în pruncia lui Pierre. Iar micuțul păru să adoarmă.

Peste o oră veni îngrijitoarea să-i spună că era aşteptat la masă şi că între timp va sta ea cu Pierre. El merse în salon, îşi luă liniştit şi zăpăcit o farfurie cu supă fără să audă ce se vorbea în jurul său. Şoaptele gingaşe de dragoste, pline de teamă, ale copilului răsunau dulce şi trist pe mai departe în el. Ah, de câte sute de ori ar fi putut vorbi aşa cu Pierre şi ar fi putut simți încrederea naivă a iubirii sale lipsite de griji, şi nu o făcuse!

Întinse mâna cu un gest mecanic după sticlă să-şi toarne apă în pahar. Atunci răsună sfâşietor din camera lui Pierre un țipăt puternic, strident, care străpunse visarea melancolica a lui Veraguth. Toți zvâcniră de pe scaune palizi la față, sticla se răsturnă, se rostogoli pe masă şi se sparse în cioburi pe podea.

Dintr-un salt Veraguth fu la uşă, iar apoi dincolo.

— Punga cu gheață! strigă îngrijitoarea.

El nu auzea nimic. Nimic decât țipătul cumplit de deznădejde, împlântat în conştiința lui ca un cuțit în rană. Se năpusti spre pat.

Pierre zăcea alb ca neaua, cu gura fioros schimonosită, mădularele sale slăbite se chirceau în spasme furioase, ochii holbați într-o groază irațională. Iar deodată mai scoase un țipăt, şi mai sălbatic şi mai prelung, şi se încordă ridicându-se că patul se zgâlțâi, se prăbuşi înapoi şi se încovoie din nou în sus de durere, ca o nuia îndoită de mâinile furioase ale unui băiat.

Toți stăteau îngroziți şi neputincioşi, până când comenzile îngrijitoarei făcură ordine. Veraguth îngenunche lângă pat şi încercă să-l împiedice pe Pierre să se rănească în zvârcolirile sale. Totuşi micuțul se tăie până la sânge la mâna dreaptă de marginea de metal a patului. Apoi se prăbuşi, se întoarse cu fața în jos, muşcă tăcut perna şi începu să dea ritmic din piciorul stâng. Ridica piciorul, îl lăsa pe urmă să cadă înfundat, se odihnea o clipă, apoi repeta de la început aceeaşi mişcare, încă o dată, de zece ori, de douăzeci de ori şi tot mai departe.

Femeile se ocupau de comprese, Albert fusese trimis de acolo. Veraguth era încă îngenuncheat şi privea cum piciorul se ridica sub pătură cu o ritmicitate sinistră, se întindea şi cădea. Iată cum zăcea, copilul său al cărui zâmbet fusese ca o rază de soare numai cu câteva ore în urmă, şi a cărui îngăimare de iubire imploratoare îi atinsese şi îi vrăjise inima până în străfunduri. Iată-l cum zăcea şi nu era altceva decât un trup zguduindu-se mecanic, un biet mănunchi neajutorat de durere şi dezolare.

— Suntem cu tine, strigă el deznădăjduit. Pierre, copile, suntem aici şi vrem să te ajutăm!

Dar nu mai exista nici un drum de la buzele sale la sufletul băiatului, iar toate mângâierile imploratoare şi toate şoaptele de dragoste fără sens nu mai răzbeau până la cumplita singurătate a muribundului. Acesta se găsea hăt departe într-o altă lume, bântuia însetat printr-o vale infernală, plină de durere şi de moarte, şi poate că acolo îl striga tocmai pe acela care, îngenuncheat lângă el, ar fi răbdat de bunăvoie orice cazna numai să-şi ajute copilul.

Îşi dădeau cu toții seama că acesta era sfârşitul. De la acel prim strigăt, care-i îngrozise şi care fusese atât de amar-plin de suferință profundă, animalică, moartea se afla în fiecare prag şi în fiecare fereastră a casei. Nimeni nu vorbea de ea, dar toți o recunoscuseră, şi Albert şi servitoarele, până şi câinele care alerga neliniştit prin ploaie pe prundiş, iar la răstimpuri schelălăia înfricoşat. Şi chiar dacă toți se

străduiau, fierbeau apă, puneau gheață şi erau harnici, renunțaseră la luptă, renunțaseră la speranța.

Pierre nu mai era conştient. Tremura din tot corpul, ca şi cum ar fi dârdâit de frig, din când în când scotea un țipăt slab şi rătăcit, şi tot mereu, după fiecare pauză epuizată, începea din nou să dea şi să bată din picior, ritmic ca un ceas.

Aşa se scurse toată după-amiaza, seara şi în cele din urmă noaptea, iar când la ivirea zorilor micuțul luptător îşi consumase forța şi se predase duşmanului, părinții se priviră fără cuvinte peste patul lui cu chipurile istovite de veghea nocturnă. Johann Veraguth îşi aşeză mâna pe inima lui Pierre şi nu mai simți nici o bătaie şi rămase cu mâna pe pieptul slab al copilului până când, răcindu-se tot mai mult şi mai mult, deveni de gheață.

Apoi îi mângâie domol mâinile doamnei Adele şi spuse în şoaptă:

— S-a sfârşit.

Iar în timp ce o conduse pe soția sa afară din cameră susținând-o şi ascultându-i plânsul răguşit cu sughițuri, în timp ce o lăsă pe mâna îngrijitoarei şi trase cu urechea la uşa lui Albert dacă este treaz, în timp ce se întoarse la Pierre şi aranjă şi îndreptă trupuşorul acestuia în pat, îşi simțea jumătate din viață moartă şi liniştită.

Resemnat, făcu tot ce era de făcut, iar în cele din urmă lăsă mortul în seama îngrijitoarei şi se abandonă pentru scurtă vreme unui somn profund. Când lumina plină a zilei pătrunse în odaie se deşteptă, se ridica numaidecât şi se apucă de ultima lucrare pe care o mai avea de făcut la Rosshalde. Merse în dormitorul lui Pierre, smulse draperiile lăsând ziua răcoroasă de toamnă să strălucească pe chipul mic, alb şi pe mânuțele încremenite ale odorului său. Apoi se aşeză lângă pat, întinse un carton şi schiță pentru ultima dată trăsăturile pe care le desenase de atâtea ori şi pe care le ştia şi le iubea încă din gingaşa perioadă a devenirii lor şi care erau acum maturizate şi simplificate de moarte, dar încă pline de o durere neînțeleasă.

CAPITOLUL AL OPTSPREZECELEA

Soarele strălucea arzător printre marginile norilor vlăguiți, storşi de ploaie, când familia se întoarse acasă de la înmormântarea lui Pierre. Doamna Adele şedea dreaptă în şaretă, chipul ei istovit de plâns arăta straniu de luminos şi rigid sub pălăria neagră şi în rochia cernită, de doliu, închisă până la gât. Albert avea pleoapele umflate şi strângea ferm mâna mamei într-a sa.

— Deci plecați amândoi mâine, spuse Veraguth încurajator. Nu vă faceți griji, voi face eu tot ce mai rămâne de făcut. Curaj, băiete, vor veni şi timpuri mai bune!

Coborâră în fața conacului. Ramurile picurânde ale castanilor scânteiau arzător în lumină. Intrară orbiți în casa tăcută unde servitoarele aşteptau în veşminte de doliu şopotind. Camera lui Pierre o încuiase tatăl.

Cafeaua era pregătită şi cei trei luară loc în jurul mesei.

— Am rezervat camere pentru voi la Montreux, reîncepu Veraguth. Aveți grijă să vă odihniți! Voi plecă şi eu de îndată ce isprăvesc aici. Robert va rămâne şi se va îngriji de casă. Îi voi lăsa lui adresa mea.

Nimeni nu-l asculta, o dezmeticire adâncă, ruşinată îi apăsa, ca un îngheț, pe toți. Doamna Adele privea încremenită în jos şi strângea firimituri de pe fața de masă. Se închisese în jalea-i şi nimic n-o putea scoate din ea, iar Albert îi urma exemplul. De când murise micul Pierre aparența solidarității din familie se topise din nou precum politețea de pe chipul cuiva după plecarea unui oaspete temut şi puternic. Singur Veraguth, în ciuda tuturor faptelor, îşi juca în continuare rolul până în ultima clipă şi îşi păstra masca. Se temea că cine ştie ce scenă muierească i-ar mai putea strica despărțirea de Rosshalde şi aştepta cu înfrigurare în adâncul inimii ceasul când cei doi vor fi fost plecați.

Atât de singur ca în seara acestei zile când stătea în odăița sa nu fusese niciodată. Dincolo soția sa își făcea bagajele. El scrisese scrisori şi se îngrijise de afaceri, se anunțase la Burkhardt, care încă nu ştia de moartea lui Pierre, dăduse ultimele instrucțiuni şi procuri avocatului şi băncii. Acum biroul era golit, iar el îşi aşezase înaintea-i tabloul lui Pierre cel mort. Acesta zăcea acum în pământ şi întrebarea era dacă Veraguth va mai putea vreodată să-şi dăruiască inima într-atâta unui om, să mai împărtăşească vreodată suferința altuia. Era singur acum.

Contemplă îndelung desenul, obrajii vlăguiți, pleoapele închise peste ochii adânciți în orbite, gura îngustă cu buzele strânse, mâinile de copil înfiorător de slăbite. Apoi încuie tabloul în atelier, îşi trase pardesiul pe umeri şi ieşi. În parc se lăsase deja întunericul şi liniştea domnea pretutindeni. Dincolo, la conac, străluceau câteva ferestre luminate; dar asta nu-l mai privea pe el. Totuşi, sub castanii întunecați, în micul umbrar spălat de ploaie, pe locul cu prundiş şi în grădina cu flori adia încă viața şi amintirea. Aici Pierre îi arătase odată – nu trecuseră ani de atunci? – un mic şoricel capturat, dincolo la toporaşi vorbise cu roiurile de fluturi albaştri, iar pentru flori născocise nume fantastic-duioase. Peste tot aici, în curte, la păsări şi cuşca câinelui, pe peluză şi pe aleea cu tei, îşi trăise mica lui viață şi îşi jucase jocurile, aici fuseseră la ele acasă râsul său uşor, nestăvilit de copil şi toată drăgălăşenia ființei sale voluntare şi libere. Aici gustase de sute de ori, neobservat de nimeni, bucuriile sale de copil şi îşi trăise poveştile, aici poate că plânsese sau zăbovise mânios uneori, când se simțise neglijat sau neînțeles.

Rătăcind prin întuneric, Veraguth se opri la fiecare loc care-i păstra o amintire despre băiatul său. În cele din urmă îngenunche la movila de nisip a lui Pierre şi îşi răcori mâinile în nisipul umed, iar când simți atingerea unui obiect de lemn, pe care-l ridică, recunoscând lopățica lui Pierre, se prăbuşi vlăguit la pământ şi, pentru prima dată în aceste trei zile cumplite, putu în sfârşit să plângă liber şi nestăvilit.

A doua zi de dimineața avu încă o discuție cu Adele.

— Consolează-te, îi spuse acesteia, şi nu uita ca Pierre îmi aparținea, oricum, mie. Mi-l lăsaseşi mie – îți mulțumesc încă o dată pentru asta. Ştiam încă de atunci că trebuie să moară – dar a fost amabil din partea ta. Iar de acum înainte trăieşte precum îți place şi nu fă nimic necugetat! Păstrează Rosshalde deocamdată, s-ar putea să-ți pară rău dacă o să renunți la ea prea curând. Notarul te va lămuri în privința asta, părerea lui e că prețul terenului va creşte. Deci, mult noroc! Mie nu mi-au mai rămas aici decât lucrurile din atelier, o să trimit mai târziu pe cineva după ele.

— Mulțumesc... Iar tu? Nu vrei să mai treci niciodată pe aici?

— Nu. N-ar avea rost. Şi încă ceva: amărăciunea mea s-a sfârşit. Ştiu că eu însumi sunt vinovat de toate.

— Nu spune asta! O spui cu bună-credință, dar nu face decât să mă chinuie. Ai rămas acum cu totul singur! Da, măcar de-ai fi putut să-l păstrezi pe Pierre. Dar aşa – nu, n-ar fi trebuit să se întâmple aşa! Sunt şi eu de vină, ştiu asta...

— Am plătit pentru asta în aceste zile, copila mea. Linişteşte-te, totul e în regulă, nu mai avem de ce să ne jelim. Uite, acum îl ai pe Albert numai pentru tine. Iar eu, eu am munca mea. Astfel, vom putea îndura Şi tu vei fi mai fericita decât ai fost de ani de zile.

Era aşa de calm, încât şi ea îşi recăpătă stăpânirea de sine. Ah, erau încă multe, nesfârşit de multe lucruri pe care ar mai fi dorit să le spună, pentru care ar mai fi dorit să-i mulțumească şi de care ar mai fi vrut să-l acuze. Dar înțelese că el avea dreptate. Tot ceea ce pentru ea continua să însemne trăire şi prezent amar, pentru el se preschimbase deja, evident, într-un trecut himeric. Acum tot ce-i mai rămânea de făcut era să se liniştească şi să nu mai răscolească trecutul. Aşa încât ascultă cu atenție răbdătoare ultimele lui dispoziții şi se minună cât de bine chibzuise el totul şi se gândise la toate.

Despre divorț nu se pomeni deloc. Aceasta se putea petrece oricând mai încolo, după întoarcerea lui din Indii.

După prânz plecară la gară. Acolo îi aştepta Robert înconjurat de geamantane, iar Veraguth îi conduse pe cei doi prin larma şi funinginea incintei mari de sticlă până la vagonul lor, cumpără reviste pentru Albert şi-i dădu recipisa pentru bagaje, aşteptă în fața geamului până la plecare, îi salută ridicându-şi pălăria şi privi în urmă trenului până când Albert dispăru de la fereastră.

Pe drumul de întoarcere îl ascultă pe Robert povestind despre desfacerea logodnei sale pripite. Acasă îl aştepta deja tâmplarul, care trebuia să facă lăzile pentru ultimele sale tablouri. După ambalarea şi expedierea lor, voia să plece şi el. Tânjea cu ardoare să plece.

Îndată fu şi tâmplarul gata. Robert avea de lucru la conac împreună cu singura servitoare care mai rămăsese acolo, acopereau mobilierul, zăvorau ferestrele şi obloanele.

Veraguth străbătu cu pas domol atelierul, camera de locuit şi dormitorul, ieşi apoi afară, în jurul lacului şi prin parc. Se preumblase de sute de ori astfel, dar azi i se păru că totul, casa şi grădina, lacul şi parcul, răsună de singurătate. Vântul sufla rece prin frunzişul deja îngălbenit, purtând în alaiuri joase nori lânoşi, proaspeți, de ploaie. Pictorul se zgribuli înfrigurat. Acum nu mai era nimeni de care să se îngrijească, nimeni de care să țină seama, nimeni față de care să se controleze şi abia acum, în singurătatea rece, resimți grijile şi veghea, frisoanele febrile şi toată oboseala care-l măcinaseră în ultima vreme. Nu le simțea numai în țeastă şi în mădulare, cu mult mai profund le percepea în suflet. Acolo i se stinseseră cele de pe urmă luminițe sprințare ale tinereții şi speranței; totuşi nu simțea izolarea rece şi cruda luciditate ca pe o oroare.

Imperturbabil, continuându-şi agale plimbarea pe aleile ude, încercă să urmărească firele vieții sale, pe care niciodată nu le mai cuprinsese atât de desluşit şi cu atâta satisfacție în împletirea lor simplă. Constată fără amărăciune că

parcursese orbeşte toate aceste drumuri. Trecuse, vedea limpede asta, cu toate strădaniile şi cu tot dorul niciodată pe deplin stins, pe lângă grădina vieții. Nu trăise şi nu gustase niciodată în viață o iubire până la esența ei ultimă, niciodată până în zilele din urmă. În aceste zile îşi trăise, mult prea târziu, lângă patul băiatului său muribund, adevărata, unica sa iubire, în aceste zile se biruise uitând pentru întâia oară de sine. Asta va rămâne, pentru totdeauna, trăirea sa şi mica, biata sa comoară.

Ce-i rămânea era arta sa, de care nu se simțise niciodată mai sigur ca în această clipa. Îi rămânea alinarea solitarului, căruia nu-i este dat să înşface viața şi să o guste până la capăt; îi rămânea pasiunea stranie, rece, însă neînfrânată de a privi, de a observa şi de a crea cu o mândrie ascunsă. Asta-i mai rămânea şi era tot ce mai conta în existența sa eşuată: singurătatea netulburată şi voluptatea rece de a picta, iar de acum înainte soarta lui era să urmeze fără ocolişuri această stea.

Inspiră adânc aerul reavăn, de o mireasmă amăruie, din parc şi, cu fiecare pas, căuta parcă să se descotorosească de trecut ca de o luntre devenită inutilă o dată atins țărmul. Nu era nici urmă de resemnare în aprecierea şi în concluziile lui; sfidător şi plin de pasiunea de a înfăptui, privea spre viața cea nouă, care nu mai avea voie să fie o bâjbâială şi o rătăcire nedesluşită, ci un urcuş abrupt, îndrăzneț. Îşi luase rămas bun mai târziu, şi poate cu mai multă amărăciune decât o fac îndeobşte bărbații, de la dulcea dimineață a tinereții. Se găsea acum, sărac şi întârziat, în plină zi, iar din aceasta nu mai avea de gând să piardă nici măcar un singur ceas de savoare.

— ––––––––––––––––